

Masteroppgave

Barns medvirkning i barnevernet

Av

Line Elisabeth Mundal

Master i helse- og sosialfaglig arbeid med barn og unge

Avdeling for helse- og sosialfag

Høgskolen i Innlandet, høsten 2017

Forord:

Endelig i mål med ett av mine mest tålmodighetskrevenende prosjekter. Et prosjekt jeg ikke ville vært foruten da det har lært meg ikke minst hvor krevende det er å skrive tekster, men også det å holde fast i ett bestemt tema over lang tid. Jeg har også tilegnet meg mye ny kunnskap på feltet!

En stor takk til mine kollegaer Helle Bjørnstad og Beate Gundersen Myrvang som har lest og kommentert oppgaven underveis. Her må det og rettes en takk til min ektemann som på ingen måte har noen faglig tilknytning til feltet. Du har latt meg lese høyt for deg og du har bekreftet om det jeg har lest, har gitt deg mening.

Det rettes og en takk til mine veiledere ved Høgskolen i Lillehammer. Bjørn Arne Buer og Camilla Bennin. Takk for at dere har delt deres tanker, gitt meg innspill og utfordret meg underveis. Dere må vite at et slikt engasjement som dere har vist har gjort at jeg aldri mistet troen på at det jeg drev med var interessant og relevant for feltet! Jeg mistet aldri motet underveis!

Til slutt en takk til barna mine, Simen og Endre. Simen for at du til stadighet sa at «du må ikke gi deg nå, når du har kommet så langt, mamma». Og Endre; jeg lover å være mer psykologisk tilstede og ikke være så «fjern». Du minnet meg stadig på at skriving betyr å være i sin egen «boble».

Helle Bjørnstad, tusen takk for at du har lest korrektur.

Sammendrag

Denne oppgaven handler om hvordan vi kan forstå at barns medvirkning kan bli mangelfull i barnevernets undersøkelsesarbeid. Dette til tross for lovgivers gode intensjoner og implementering av modeller og metoder for å sikre at barns synspunkter kommer frem og tas hensyn til i barnevernets undersøkelsesarbeid. Barns medvirkning i barnevernet handler om å bli snakket med, få informasjon samtidig som deres meninger skal vektlegges, og ha en betydning for hva som vurderes til å være deres beste. Problemstillingen er «Hvorfor kan det være utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i undersøkelsen av en barnevernssak?».

Forskningen rundt undersøkelsesarbeid i barneverntjenesten viser mangelfull deltakelse og vektlegging av hva barnet sier. I barnevernet i Norge finnes det ikke en felles implementert modell for hvordan undersøkelsen skal gjøres. Det er opp til den enkelte barnevernsarbeider eller kontor hvorvidt de følger en modell eller ikke. De kontorer som har implementert en modell benytter den i varierende grad og tilpasses sakens art.

Det er flere ulike faglige teorier om barns utvikling i barnevernet. Anerkjente teorier som anbefales gjennom politiske dokumenter og blir «satset» på i barnevernet i form av ulike tiltak og modeller i barnevernet. De tradisjonelle måtene å forstå barns utvikling på kan vektlegges barnet som selvstendige subjekter i varierende grad. De senere år har det vokst frem ett litt annet syn på barn. De oppfattes i økende grad som mer selvstendige med egne synspunkter om hva som er deres beste. Denne forståelsen har også preget utviklingen av de juridiske reglene og rettskildene. Jussens regler er dynamiske og tilpasset slik at de kan «passe inn» i flere sammenhenger. Dette for å ivareta alle de ulike sakene som finnes i barnevernet. De er for eksempel utformet slik at de skal sikre at barn får sagt sin mening samtidig som de er utformet slik at barnevernet må vurdere barnets mulige lojalitetskonflikt overfor sine foreldre hvis de vegrer seg for å snakke med barnevernet. Barn gis og en rett til å ikke delta. Dette åpner opp for stor grad av skjønnsutøvelse med hensyn til hvordan barnets rett til medvirkning utøves av barnevernsarbeideren. Skjønnsutøvelse handler om valg og verdier.

Det er opp til det enkelte kontor eller barnevernsarbeider fra hvem og hvordan informasjonen innhentes og vektlegges. Sammen med jussens regler og rettskilder, som er dynamiske, kan barnevernsarbeiderens teoretiske forståelse av barns utvikling forklare hvorfor medvirkning i noen sammenhenger kan bli mangelfull.

Sett i lys av forslag til ny barnevernlov, NOU 2016:16 hvor det foreslås dokumentasjon med hensyn til undersøkelsen og hvordan barns medvirkning er vurdert og hensyntatt, kan det synes som om det i fremtiden fordres utvikling av modeller som fokuserer på hvordan beslutningsprosessen har ivaretatt barnets medvirkning.

Innhold

KAPITTEL 1.....	1
1.1.Innledning	1
1.2 Presentasjon av tema.....	2
1.3 Problemstilling	3
1.4 Avklaring av begrepet «barnets medvirkning»	4
1.5 Avgrensning av oppgaven	5
1.6.Metodisk tilnærming.....	6
1.7 Oppgavens oppbygning.....	7
KAPITTEL 2.....	8
2.1 Bakgrunns del.....	8
KAPITTEL 3 TEORIDEL	13
3.1 Barnevernfaglige perspektiver	13
3.1.1 Faglige teorier barndom og barns utvikling	13
3.1.2 Nyere barndoms sosiologi og utvikling av medvirkning for barn.....	17
3.1.3 Barnets perspektiv og barneperspektivet	18
3.1.4 Barnesamtalen	22
3.1.5 Det Psykologiske perspektiv og tilknytningsteori.....	24
3.1.6 Det Sosialøkologisk perspektiv og utvikling av bestemte tiltak	26
3.1.7 Forskning og metoder om undersøkelsesarbeid.....	29
3.2 Juridiske perspektiver	35
3.2.1 Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen og FNs Barnekonvensjon.....	36
3.2.2 Barnets beste	37
3.2.3 Barnets medvirkning som en del av barnets beste	38
3.2.4 Barnets valg å snakke	42
3.2.5 Det biologiske prinsipp og det utviklingsstøttene tilknytningsprinsipp som en del av prinsippet om barnets beste.	45
3.2.6 Partsrettigheter	48
3.2.7 Tillitsperson	50
3.2.8 Tilsynsfører	51
3.2.9 Barnevernloven som en rettighetslov.....	52
3.2.10 kontakten med barnevernet starter med en melding	54
3.2.11 Undersøkelsen.....	58
3.2.12 Legalitetsprinsippet og krav til rettsikkerhet.....	61
3.3 Etske perspektiv	65
3.3.1 Pliktetikk.....	68

3.3.2 Holdningsetikk.....	69
3.4 Tolkning av informasjon i et Humanistisk vitenskapssyn.....	71
KAPITTEL 4.....	73
4.1 Fremgangsmåte og metodisk refleksjon.....	73
4.2 Litteratur- og kildesøk.....	76
4.3 Pålitelighet og gyldighet i undersøkelsen.....	78
Kapittel 5 DRØFTINGSDEL.....	80
5.1 Innledning.....	80
5.2 Hvilken betydning kan implementering av undersøkelses- og samtalemodeller ha for barns medvirkning?.....	80
5.2.1 En tilpasning av modellene basert på barnevernsarbeiderens vurdering.....	83
5.2.2 Å få barnet til å fortelle ved bruk av barnesamtalen.....	85
5.2.3 Skjønnsutøvelse.....	87
5.3 Barnevernsarbeiderens vektlegging av teorier.....	89
5.3.1 Samme problem kan forstås ut i fra flere barnevernfaglige perspektiver.....	91
5.3.2 Kunnskap om barn endres og skaper nye forståelser.....	97
5.4 Tolkning og vurdering av informasjon i en barnevern undersøkelse.....	98
5.5 Når det er uenighet mellom foreldre og barn.....	103
5.6 Krav om begrunnelse for barns medvirkning.....	108
6. Oppsummering og konklusjon.....	109

KAPITTEL 1

1.1. Innledning

Barnevernet skal avdekke og forebygge sosialproblemer som omsorgssvikt og utvikling av atferdsvansker blant barn og unge (Lov om barneverntjenester 1992 §§ 1-1, 3-1). Det er et normativt spørsmål hva som er godt eller ikke godt for det enkelte barn (Christiansen & Kojan 2016 s 23-28). Det handler om barnevernets skønnsvurderinger. Hvilke normer og verdier barnevernet legger til grunn i møte med barn og familier henger sammen med deres forståelse av situasjonen. Det medfører at saker i barnevernet blir håndtert ulikt. Ikke bare fordi sakene er forskjellige, men fordi det enkelte barnevernkontor eller barnevernsarbeider vektlegger hensyn ulikt (Ellingsen 2014 s.13). Det kan forklare hvorfor barns medvirkning vektlegges forskjellig.

Barn og familier som kommer i kontakt med barnevernet har ulike behov og utfordringer. I noen saker vil det være enighet mellom foreldre, barn og barnevern om hva som er problemet og hvilken hjelp barnet og familien trenger. I andre sammenhenger kan oppgaven barnevernet skal løse være kompleks og sammensatt (Fauske, Lichtwarck, Bennin & Buer 2016 s.187-193). For eksempel kan det være saker hvor familie og barn er uenig om den hjelpen barnevernet foreslår, eller det er vanskelig, for barnevernet, å si hva som er problemet i familien og hva slags hjelp som skal gis. Det kan være motstridende informasjon med hensyn til hva barn og foreldre selv mener. Det gjør at barnevernet må foreta skønsmessige vurderinger med hensyn til hvordan de skal vektlegge og forstå informasjonen og saken (Ellingsen 2014 s. 13-15). Deres vurderinger og beslutninger må bygge på juridiske og faglige prinsipper.

I hovedsak handler barnevernets oppgaver om å avklare bekymringer rundt barns omsorgssituasjon og kan deles inn i tre deler; første del er avklaring av meldinger etter barnevernloven §§ 4-2 og 4-3. I denne delen kan saken henlegges eller besluttes å gå videre til en undersøkelse. Del to av en barnevernssak er selve undersøkelsen. Her avklares det hvorvidt barnet er i behov av hjelp i henhold til barnevernloven § 4-3. Hvis saken ikke henlegges etter en undersøkelse, går den videre til den tredje delen som omhandler ulike frivillige hjelpetiltak eller mer inngripende tvangstiltak.

Mitt mål med oppgaven er å vise ulike utfordringer barnevernsarbeideren kan møte med hensyn til barns medvirkning. Dette sees ut fra barnevernfaglige, juridiske og etiske perspektiver og hvordan de sammen kan få betydning for barns medvirkning i undersøkelsen av en barnevernssak. Når barnevernfaglige, juridiske og etiske perspektiver skal vektas mot hverandre kan det gjøre at medvirkningen for barn oppfattes som mangelfull. Tematikken kan omhandle alle faser i en barnevernssak og alle som jobber med barnevern. Både de som jobber med oppfølging av tiltak, selve tiltaket og andre instanser som fylkesnemnda og rettsapparatet. De har og et ansvar for barns medvirkning og gjør vurderinger av hva barn sier.

1.2 Presentasjon av tema

Det er mange forhold, både ved barnet og barnevernsarbeideren, som kan påvirke barns medvirkning i barneverntjenestens undersøkelse. I denne oppgaven belyses hvordan ulike barnevernfaglige perspektiver, som faglige føringer i barnevernet legger til grunn forståelsen av barn, og hvordan de utvikler vansker, og hvordan det kan forklare hvorfor barns medvirkning blir mangelfull i noen sammenhenger. De ulike barnevernfaglige teoriene for å forstå barns utvikling vektlegger ulike hensyn og synes å kunne få betydning for hvordan barnevernsarbeideren igjen tolker og vektlegger de juridiske reglene for barns medvirkning. Når det barnevernfaglige perspektivet ikke har en felles implementert modell for hvordan undersøkelsen skal gjøres, åpner det opp for ulike måter å utføre undersøkelsen på. Da blir det opp til den enkelte barnevernsarbeider og deres kontor hvem det innhentes informasjon fra og hvordan det gjøres. Da får det etiske perspektivet til barnevernsarbeideren en betydning. Da det er flere teorier å velge imellom tar barnevernsarbeideren, bevisst eller mer ubevisst, ett valg med hensyn til hvordan saken forstås og hvordan barnets medvirkning skal gjøres. Det er ikke alltid er like opplagt hva som er til det beste for barnet, med hensyn til hvor mye barnevernet skal vektlegge barnets synspunkter og hvordan de skal tilrettelegge for barnets medvirkning. For eksempel kan barn ønske å bo sammen med sine foreldre til tross for alvorlig omsorgssvikt. I andre sammenhenger kan barn gi uttrykk for at det å snakke med barnevernet er vanskelig og noe de helst vil slippe. Da må barnevernsarbeideren gjøre en vurdering av hvordan barnets medvirkningen skal ivaretas i den enkelt sak.

Min begrunnelse for å se på betydningen av det barnevernfaglige perspektivet handler om at gjennom noen faglige føringer i barnevernet, blir det noen teorier som anbefales for å forstå barn. Når de ulike teoretiske forståelsene av barn finner støtte i det juridiske perspektivet opplever jeg at det kan skape en form for legitimitet i beslutninger rundt barns medvirkning, også der hvor deres medvirkning er mangelfull. For eksempel er Multisystemisk terapi (MST) implementert og satset på som et tiltak det statlige barnevernet tilbyr det kommunale barnevernet. I Prop L 106 (2012-2013) anbefales det at barn som viser en bestemt type atferd bør få tilbud om MST. Samtidig som samme proposisjon anmoder barnevernet om å gripe tidlig inn å iverksette tiltak som kan bedre tilknytningen og det relasjonelle forholdet mellom foreldre og barn slik at mer inngripende tiltak som omsorgsovertakelse kan forebygges. Lov om barneverntjenester (1992) og dens rettskilder er tydelige på kravet om mildeste inngreps prinsipp som blant annet betyr at det skal vurderes hjelpetiltak før mer omfattende tiltak som plassering utenfor hjemmet. I noen saker i barnevernet kan for eksempel barnet ha andre meninger å ønske og flytte ut av hjemmet. Ved at barnevernsarbeideren «følger» anbefalinger og råd, kan det oppfattes som mer «riktige» enn at andre forståelser blir lagt til grunn, som for eksempel barnets mening. Barnevernet er et verdiladet arbeidsfelt hvor det foretas ulike valg som har stor betydning for barn (Nordby, Bennin & Buer, 2013). Gjennom ulike barnevernfaglige perspektiver som utredning- og samtalemønstre, teoretiske forståelser av barn, og juridiske perspektiver vil barnevernsarbeideren møte noen etiske dilemma med hensyn til hva som forventes og skal gjøres opp mot hva som oppfattes som riktig overfor barnet.

[1.3 Problemstilling](#)

Til tross for inkorporering av barnekonvensjonen for 14 år siden, politiske føringer, presiseringer av lovbestemmelser, og modeller for hvordan undersøkelsen skal gjøres og metoder for å snakke med barn, viser undersøkelser og forskning rundt barns medvirkning at barn i varierende grad medvirker i barneverntjenestens undersøkelsesarbeid.

Problemstillingen er «Hvorfor kan det være utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i undersøkelsen av en barnevernssak?». Det er økt fokus på barns medvirkning og i den sammenheng er det utarbeidet og implementert modeller for undersøkelsesarbeidet og samtaler med barn, uten at det har ført til at barns medvirkning ivaretas i tilstrekkelig grad.

Oppgaven belyser hvordan noen teoretiske forståelser av barn tydelig kommer frem i politiske dokumenter og derav blir førende for hvordan barnevernet skal forstå barns utvikling. De ulike teoriene gir overlappende forståelser av barns utvikling, men kan vektlegge forhold noe ulikt.

Det argumenteres for at ulike teoretiske forståelser av barns utvikling også kan vektlegge barns medvirkning forskjellig. De juridiske reglene er dynamiske og de ulike teoriene om barn kan finne støtte i de juridiske reglene og derigjennom kan faglige og juridiske teorier skape en legitimitet i beslutningene. For å svare på problemstillingen vises det hvordan noen forståelser av barns utvikling er implementert i barnevernet gjennom politiske dokumenter og implementering av tiltak og modeller det skal satses på i barnevernet. Videre argumenteres det for hvordan de ulike teoriene også finner støtte i de juridiske reglene og rettskildene, og derigjennom kan skape en legitimitet for hvorfor barnets medvirkning ikke alltid er gitt den tyngde som den kanskje fortjener. Da det heller ikke er vedtatt noen bestemt måte å gjøre undersøkelsen på i Norge kan det skape ytterligere rom for utøvelse av skjønn i den enkelte sak. Det blir da opp til den enkelte barnevernsarbeider hvordan og fra hvem informasjonen innhentes og hvordan den vektlegges. Da kan barnevernsarbeideren komme i et etisk dilemma med hensyn til å skulle gjøre det som forventes å skulle gjøres opp mot hva som vurderes som riktig for barnet.

[1.4 Avklaring av begrepet «barnets medvirkning»](#)

Barns medvirkning handler om at barn skal få informasjon, mulighet til å uttale seg, og at barns synspunkter skal vektlegges (Barnekonvensjonens art.12, bvl. § 4-1 2. ledd, Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 50, Prop. L 106 (2012-2013), Strandbu 2011 s.35-38, Thrana 2008 s.19-23).

Ulike betegnelser som å bli hørt, å delta, å ha medbestemmelse, å ha innflytelse brukes rundt tema medvirkning (Strandbu 2011 s. 35-40, Thrana 2008 s. 19-23). Begrepene kan forstås som å få informasjon, komme med sine meninger, få bestemme osv.

I denne oppgaven er utgangspunktet for å forstå begrepet medvirkning sett i sammenheng med Barnekonvensjonen og Lov om barneverntjenester. Dette fordi det er styrende for hvordan barnevernet skal ivareta barns medvirkning. Det omhandler barns rett til informasjon, barns rett til å uttale seg og til slutt at barnets meninger skal vektlegges, at barnet skal få mulighet til deltakelse i beslutningen, eller medbestemmelse. Begrepene deltakelse og medbestemmelse vil således romme begrepet medvirkning. Begrepet forstås å omhandle både barnets rett til informasjon, få komme med sine ønsker og gi uttrykk for sine meninger, og at det reflekteres i barnevernets vurderinger og beslutninger uten at det nødvendigvis er avgjørende for utfallet. Det fokuseres ikke bare på de juridiske rettighetene barnet har, men også betydningen av barnevernsarbeiderens faglige forståelse av barns utvikling.

Begrepet «barn» brukes i oppgaven og er betegnelsen for alle barn og ungdommer, mellom 0-18 (23) år, som er i kontakt med barneverntjenesten i en undersøkelse. Oppgaven vil belyse at barn i ulike aldre kan ha forskjellige rettigheter og at kanskje barnets alder får en betydning for hvordan medvirkning blir ivaretatt.

[1.5 Avgrensning av oppgaven](#)

Fokus er ikke rettet mot hvorvidt barn skal og/eller bør medvirke. Det er lagt til grunn at barnet skal medvirke i undersøkelsen da dette er lovbestemt. Jeg vil få frem at det ikke nødvendigvis handler om at barneverntjenesten handler i strid med den prinsipielle retten til medvirkning, men at det kan handle om hvordan denne retten ivaretas. Det kan åpne opp for et spekter av manglende medvirkning, som kan være så grove at man kanskje kan si at det truer selve retten til medvirkning.

Da forskningskunnskapen viser at barns medvirkning er mangelfull, vil jeg gjennom mitt prosjekt belyse hvordan det kan forstås at barnevernet kan unnlate å gi barns stemme den «tyngden» som den fortjener. Det kan være mange faktorer som får betydning for hvordan barns medvirkning ivaretas i barnevernet. Det kan også handle om forhold som for eksempel manglende kompetanse i å snakke med barn (Vis, Holtan & Thomas 2012), arbeidspress og manglende tilrettelegging, egne holdninger og verdier hos barnevernsarbeidere (Christiansen & Kojan 2016). I denne oppgaven vil temaet bli belyst gjennom ett barnevernfaglig perspektiv som omhandler hvordan faglige forståelser får betydning for barnevernsarbeiderens forståelse av barns behov. I det barnevernfaglige perspektivet trekkes det inn hvilken betydning modeller for undersøkelse kan ha. Det sees sammen med det juridiske perspektivet som regulerer lover og regler for undersøkelsen, og barns rett til medvirkning. Videre trekkes ett etiske perspektivet inn for å belyse noen etiske dilemmaer som kan oppstå. Det juridiske aspektet i barnevernet er viet stor plass da, det etter mitt skjønn, er det som regulerer undersøkelsen, barnets rett til medvirkning og barnevernets plikter overfor barnet.

I oppgaven rettes fokuset på barnevernsarbeideren og hvordan dette kan utspille seg i undersøkelsen. Begrunnelsen for det ligger i at undersøkelser er selve veien «inn» i barnevernet og er en prosess alle barn som har tiltak fra barnevernet er igjennom. Det å snakke og bli kjent med barnet er en naturlig del av undersøkelsen for å kunne vurdere barnets omsorgssituasjon. Samtidig er det en måte å avgrense oppgaven på.

[1.6. Metodisk tilnærming](#)

Dette er en litteraturstudie hvor det er sett på et utvalg av faglitteratur, lovverk og offentlige dokumenter. Bakgrunn for valg av litteraturstudie som metode er ønske om å se på hva som finnes av forskning og teori, og se om det kan gi noen svar på problemstillingen. Det er utarbeidet en del forskning på feltet siden år 2000. Å se på de siste ti til femten års forskning vil være sentralt i mitt studie. Å få mer kunnskap om hvordan vi kan forstå at barns deltakelse er mangelfull, selv om det er lovbestemt at de skal delta, kan være forskningsmessig relevant. Å bidra med nye forståelser om

hvordan det kan skje at barns medvirkning blir mangelfull vil kunne ha praktisk betydning for det kommunale barnevernet når de skal tilrettelegge for barns medvirkning i undersøkelsen.

1.7 Oppgavens oppbygning

I kapittel 2 gir jeg leseren et bakgrunnsteppe hvor jeg gir en bredere forståelse av temaet og hvorfor problemstillingen er relevant. Det vises til ulike undersøkelser, rapporter og litteratur som belyser barns medvirkning i undersøkelsen.

Kapittel 3 er teori. Først redegjør jeg for det barnevernfaglige perspektivet. Her presenteres tre teoretiske forståelser av barndom og barns utvikling. Disse tre teoretiske tilnærmingene er valgt da jeg finner argumenter for at disse retningene tydelig blir presentert som måter å forstå barn på i barnevernet. Det barnevernfaglige perspektivet forfølges videre med en redegjørelse av forskning rundt undersøkelsesarbeidet og bruken av undersøkelsesmodeller og hvordan det anvendes i Norge. Deretter viser jeg hvordan de juridiske perspektivet for undersøkelsen er skjønnsbaserte og derigjennom kan gi rom for ulik vektlegging. Til slutt i del 3 gis det en kort presentasjon av tolkning av informasjon og noen etiske perspektiver. I det etiske perspektivet tar jeg utgangspunkt i pliktetikk og kommunikasjon, og holdningsetikk og skjønnsutøvelse. Da denne oppgaven bygger på en litteraturstudie, viser jeg i kapittel 4 hvordan jeg har gått frem for å finne relevant litteratur i forhold til problemstillingen. I kapittel 5 drøftes noen utvalgte temaer. Først drøfter jeg betydningen av undersøkelsesmodeller med hensyn til barns medvirkning. Deretter diskuteres betydningen av ulike faglige forståelser i barnevernet i forhold til barnets medvirkning. I kapittel 5 kommer jeg inn på dilemma for barnevernsarbeideren når barn og foreldre har ulike forståelser av sin livssituasjon. Til slutt kommer en oppsummering av hovedfunn og konklusjon.

KAPITTEL 2.

2.1 Bakgrunns del

Dette masterprosjektet omhandler hvordan vi kan forstå at barns medvirkning kan bli mangelfull i barnevernets undersøkelsesarbeid.

Min interesse for temaet har oppstått gjennom 20 års arbeid ved ulike tjenester innenfor barnevernet, blant annet med undersøkelser og utredning, tiltaksarbeid, akuttarbeid ved barnevernvakta og som fagkyndig medlem i Fylkesnemnda. I ti år jobbet jeg som rådgiver i Barne- ungdom og familieetaten hvor min hovedoppgave var å bistå det kommunale barnevern med råd, veiledning og tiltak. De siste 3 årene har jeg arbeidet som faglig leder i et privat barneverntiltak som bistår stat og kommune med fosterhjemtjenester. Etter flere år, og mange møter med barn, deres familier og det kommunale barnevernet, kan jeg kjenne meg igjen i at barnet ikke alltid snakkes med, eller at barnevernet har ulike fortolkninger av det barn sier, eller at det barnet sier ikke blir vektlagt. Andre ganger kan barnas ønsker bli umulig å innfri, eller deres ønsker blir vurdert som mindre sentrale.

Det er en samfunnsmessig utvikling og politisk overordnet målsetting å gi barn og unge større innflytelse i saker som angår dem (Strandbu 2011). I barnevernet kommer dette til uttrykk blant annet gjennom en økende vektlegging av barns medvirkning i barnevernloven (Strandbu & Vis 2016 s. 146). Gjennom Lov om menneskerettigheter av 1999 ble barnekonvensjonen inkorporert i norsk lov i 2003. Barnekonvensjonens artikkel 12 fastslår barns rett til å bli hørt. Samtidig med denne inkorporeringen ble Lov om barneverntjenester § 6-3 endret, med det formål om å styrke barns rett til å bli hørt i barnevernet. § 6-3 fastslår at barn skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelser i saker som berøre dem. Alderen med hensyn til å skulle bli hørt ble endret fra 12 år til 7 år, samtidig som også retten skulle gjelde for barn under 7 år i samsvar med deres alder og modenhet. Ytterligere krav om barns medvirkning ble tilføyet ved endringslov 21.juni 2013 og trådte i kraft 1.juni 2014 (Ofstad & Skar 2015). I bvl. § 4-1 2. ledd presiseres det at barn skal gis medvirkning og det skal

tilrettelegges for samtaler med barnet. Formålet er å styrke barns medvirkning ytterligere (Prop. L 106 2012-2013 s. 131 og s. 208). Videre ble det i 2014 gjort endringer i Grunnlovens § 104, hvor barn skal høres og deres meninger skal vektlegges i tråd med deres alder og modenhet. Dette gir barnevernet en plikt til å tilrettelegge for medvirkning. Senere i oppgaven presenteres barns juridiske rett til medvirkning frem til i dag.

I melding fra Statens helsetilsyn 2012 og Riksrevisjonen 2011-12, påpekes det at barns medvirkning ivaretas i for liten grad av barnevernet. Helsetilsynet gjennomførte i 2011 et landsomfattende tilsyn med 44 kommuner i Norge. Det virket som om det var tilfeldig hvorvidt barn ble snakket med. Noen barneverntjenester manglet rutiner for å snakke med barn. Andre kommuner hadde utarbeidet rutiner for å snakke med barn, men brukte dem i varierende grad. Noen barneverntjenester sa de snakket med barna, men samtalene ble ikke dokumentert. Barns deltakelse ble heller ikke etterspurt av lederne ved barnevernkontorene og flere barnevernsarbeidere manglet kompetanse i samtaler med barn. I Riksrevisjonens undersøkelse (2011-2012) om det kommunale barnevernet og deres bruk av statlige midler fant Riksrevisjonen at det i 30% av undersøkelsene ikke hadde vært snakket med barna. I 18% av sakene var barna heller ikke snakket med til tross for at de aldersmessig burde ha blitt hørt. I en annen undersøkelse av barneverntjenestens arbeid med undersøkelser i Midt-Norge (Lurie, Kvaran, Tjelflaat & Sørli 2015) viste også utfordringer knyttet til barns medvirkning. Variasjonene viste seg blant annet gjennom hvorvidt og hvordan barnet ble trukket inn i undersøkelsen. Dette kom særlig til uttrykk når det gjaldt de yngste barna. De fleste barneverntjenestene sa at de snakket med barna og vektla det barna sa. Undersøkelsen viste at barn over 15 år ble snakket med og fikk tilbakemeldinger om saken sin. Flere av barneverntjenestene hadde ikke rutiner for barns medvirkning eller metoder for hvordan de skulle snakke med barna. Allikevel var det utviklet en praksis på å få informasjon fra barna, men det var mindre vanlig å etterspørre barnets synspunkter og gi de en tilbakemelding og informasjon om videre prosess.

Thomas (2002) intervjuet barn, som allerede var blitt flyttet fra sine foreldre, om hva som var viktig for dem, med hensyn til medvirkning rundt beslutninger i saken som

hadde betydning for dem. Han identifiserte ni ulike sider barna oppgav var viktige for dem, for så å be dem om å rangere disse. Resultatene viste at det var en overdreven tro fra barnevernsarbeiderne om at barn ville bestemme og at de ble skuffet hvis deres meninger ikke vant frem. Det de imidlertid var opptatte av, var å bli lyttet til og minst viktig var å få bestemme. I forbindelse med barns medvirkning tok Strandbu (2007) utgangspunkt i Thomas (2002) sin rangering og intervjuet barn og ba dem score hva som var viktig med hensyn til deltakelse på samme måte som Thomas (2002), og fikk det samme resultatet. Det omhandlet familieråd i fosterhjemsarbeid og viste at det å få bestemme var det stor enighet blant barna om at ikke var det sentrale, men opplevelsen av å bli lyttet til slik at barnevernet kunne ta gode beslutninger. Thrana (2008 s. 127) sier og at ungdommene hun intervjuet uttrykte at de ville være med å bestemme i samarbeid og dialog med de voksne. Når de voksne ikke så og forstod dem, da opplevde de at de selv må ta ansvar, og på den måten få frem en beslutning. De mente at å få bestemme i barnevernssaken på egenhånd ikke var en god måte å gjøre beslutninger på.

Med andre ord viser forskningen at det er opplevelsen av å bli snakket med og tatt på alvor, slik at barnevernet kan gjøre gode vurderinger rundt deres situasjon, synes å være det sentrale for barn i barnevernet. Det at barn vil bestemme, og kan bli skuffet, synes ikke å være noe barnevernsarbeidere trenger å frykte. Dette er jo sentralt i all omsorg for barn. Barn vil bli lyttet til og diskutert med av de voksne, og god omsorg innebærer ofte at de voksne bestemmer på vegne av barna.

Lindboe (2012 s. 180) sier at i Høyesterett tillegges heller ikke barnas mening avgjørende vekt når de er uenige med dommerne om tiltak. Den samme tendensen ser en også i barnevernet. Når barn er uenige med barnevernet om tiltak vektlegges sjelden barnets mening. Vis (2014) fant i sin doktorgradsavhandling at saker i barnevernet hvor barnet var enige med barnevernets vurderinger gav barnets mening større vekt. Samme materialet fant også at det var saker hvor barnet var uenig i barnevernets forslag hvor også deres stemme ble vektlagt, men ikke fikk avgjørende betydning. Det ligger en klar anerkjennelse av at barnet skal medvirke uavhengig av alder, både i barnevernet og rettsapparatet. Barnets stemme skal vektlegges etter

alder og modenhet, og fra barnet er 12 år skal det legges stor vekt på hva barnet mener. Utfordringen ligger i hvordan barnevernet skal få dette til og hvordan de skal vektlegge barnets stemme. De fleste vil også være enige i at barnets mening ikke uten videre skal ha avgjørende vekt, og at det er de voksne som skal ha ansvaret for avgjørelser både i familien, barnevernet og rettsapparatet.

Når barnevernet ikke ivaretar barns rettigheter blir det stilt spørsmålsteget ved deres kompetanse og hvordan de utfører arbeidet sitt (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 17-18, Ellingsen 2014 s. 11-13, Tuastad 2014 s.17). Noen mener barnevernet har legitimitetsproblemer og at deres beslutningsmetoder ikke er tilfredsstillende. Det faglige perspektivet er aldri normativt nøytralt, og dette blir særlig synlig i barnevernets arbeid. Beslutninger i barnevernet er et komplisert samspill av ulike aktører og beslutninger er preget av variasjoner. Barnevernet må basere sine beslutninger og den hjelpen de gir, på forskningsbasert kunnskap (Prop. L106 2012-2013 s.47-58).

Ulike profesjoner oppnevnes for å sitte i forskjellige utvalg som skal utrede og anbefale lovendringer og faglige føringer for barnevernet i Norge. For eksempel utvalget bak NOU 2016:16 s. 23. Utvalget bestod i stor grad av jurister. Det ble brukt ulike referansegrupper som for eksempel Redd Barna, Norsk psykologforening, Barneombudet og Unge Duer. Derigjennom gir ulike profesjoner og brukerorganisasjoner med og for barn, politikerne faglige anbefalinger. For eksempel at det skal satses på familie og nettverksbaserte tiltak i barnevernet som Multisystemisk terapi (MST), Parent Management Training (PMTO) (Prop. L 106 2012-2013 s. 63-67), eller betydningen av barns tilknytning og tiltak for å bedre samspill mellom barn og foreldre (NOU 2012:5 s.15-17). Anbefalingene blir førende for barnevernets forståelse av barn og hvordan de best kan hjelpes. Denne analysen handler om hvordan de faglige forståelsene, sammen med juridiske regler, kan legges til grunn for å forklare hvorfor det kan bli utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i tilstrekkelig grad i undersøkelsen. Da kunnskapen på feltet er bred og sammensatt er det flere teorier å velge i. Det kan gjøre at den enkelte barnevernsarbeider vektlegger teorier ulikt, noe som kan føre til at barns medvirkning vektlegges forskjellig. Like saker kan derigjennom bli vurdert forskjellig avhengig av

den enkelte barnevernsarbeiders skjønn (Ellingsen 2014 s. 13). For eksempel har jeg erfart at noen barnevernsarbeidere lettere forstår ungdom som utvikler vansker i relasjonen til foreldre, dropper ut av skolen og som eksperimenterer med rusmidler, til å ha en sammenheng med omsorgen de har fått fra sine foreldre. Andre vil definere vanskene til å handle om «atferdsvansker» hos barnet og forstå det som at de ulike arenaene rundt barnet har samhandlingsvansker og ulike verdier og forventninger knyttet til barnet. Begge perspektivene er anbefalte måter å forstå barns vansker på (Prop. L 106 2012-2013 s. 63-67, NOU2012:5 s. 15-17), men kan få konsekvenser for synet på medvirkning og på hva slags hjelp man mener er den rette.

Det er utarbeidet ulike veiledere og programmer som barnevernet kan bruke i sitt undersøkelsesarbeid (Kildedal, Nordstoga & Sagatun, 2011 s.17-20, Kvello 2010, Rød & Heggdalsvik 2014 s. 80-83). For eksempel er det, basert på forskning, laget en egen metode med tilbud om opplæring for hvordan barnevernet skal snakke med barna (Gamst 2011). Flere kommuner har implementert Kvello- metoden som en del av undersøkelsen (Kvello 2010, Sagatun 2011 s. 140), eller andre undersøkelsesmodeller (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 100-106). Felles for modellene er at de alle har et perspektiv rettet mot barnet. I NOU 2016:16 foreslås det ytterligere nye krav til barneverntjenesten for å høyne deres kompetanse og kvalitet. Blant annet foreslås det økte dokumentasjonskrav gjennom å skriftliggjøre hvordan barnets medvirkning er ivaretatt og vurdert, begrunnelser for henleggelse av meldinger og undersøkelser, og planer for undersøkelsesarbeidet (NOU 2016:16 s. 113-121).

Politisk og i fagmiljøet drøftes det om alle kortere videreutdanninger på sikt bør kunne innpasses i mastergrader, forutsatt at de holder et godt nok faglig nivå (Prop. L106 2012-2013). Barne-ungdom og familiedirektoratet har utarbeidet ulike faglige retningslinjer, veiledere, rutiner og skjema for hvordan barnevernet blant annet skal sikre god saksbehandling og styrke barn og unges kunnskap om sine rettigheter (www.bufdir.no). De har laget undervisningsfilm om hvordan barnevernet kan snakke med barn.

Hvordan kan vi forstå at barns medvirkning kan bli utfordrende å ivareta for barneverntjenesten til tross for utvikling av juridiske regler for barns medvirkning, metoder for undersøkelsesarbeid med fokus på barnet og utvikling av metoder for å snakke med barn?

KAPITTEL 3 TEORIDEL

3.1 Barnevernfaglige perspektiver

Når barnevernet skal prøve å forstå barn og familier og den informasjonen som fremkommer, vil de søke å finne svar på hvordan problemet har oppstått og skal avhjelpes. I den sammenheng må de forholde seg til en mengde informasjon fra ulike instanser og privatpersoner. Det handler ofte om komplekse problemer som kan forstås ut fra flere teoretiske perspektiver og som det nødvendigvis ikke finnes en ideell løsning for (Fauske et al. 2016).

3.1.1 Faglige teorier barndom og barns utvikling

Det finnes mange ulike teorier for å forstå barn og barns utvikling. Teorier, metoder og modeller er nyttig verktøy for å forstå og forklare komplekse problemer, se sammenhenger og strukturere kunnskapen (Hennum 2016 s. 49-51). Teorier er modeller som forklarer ulike fenomener, som gis støtte fordi de er konstruert gjennom en prosess som anses å være pålitelig og gyldig. Med andre ord er teorier basert på systematiske og evaluerbare forskningsprosesser som har gitt teorien en legitimitet, eller en form for sannhet.

Ulike teoretiske perspektiver for å forstå barn både åpner og lukker for tolkningsmuligheter i barnevernets undersøkelsesarbeid (Hennum 2016 s. 58-61). Med andre ord så åpner forskjellige teoretiske perspektiver for ulike måter å forstå barns behov og utvikling. Samtidig er en teori begrenset og tar ikke innover seg alle mulige forståelser. Slik sett gjør teorier at en mister helheten og/eller andre måter å forstå problemene på.

Den enkelte teori er konstruert slik at den vil kunne argumentere for at nettopp den adferden eller problemet barnet viser kan forklares gjennom akkurat den teoretiske forståelsen (Hennum 2016 s. 49-50). For eksempel kan to forskjellige teorier legges til grunn for hvordan man kan forstå hvorfor et barn ikke går på skolen, oppholder seg i belastende miljøer og har konflikter med jevnaldrende og foreldre. Ett perspektiv kan være å forstå problemet som omsorgssvikt og mangler i primærrelasjonen, som har ført til at barnet for eksempel har utviklet en sårbarhet i forhold til relasjoner til andre barn og voksne (Kvelling 2010). Et annet perspektiv kan være å forstå problemet som atferdsvansker utviklet gjennom manglende samspill og ulike verdier og forventninger mellom arenaene som har betydning for barnet (Nordahl, Manger, Sørli & Tveit, 2005). Når det i tillegg utvikles bestemte metoder og strategier for å løse komplekse problemer, som det er å hjelpe barn i barnevernet, er det lett å legge føringer og/eller implementer modellene og metodene (Hennum 2016 s. 49-50). Ulike føringer er gitt barnevernet for hvordan barns behov skal forstås og hvordan hjelp de skal få.

Vektlegging av ulike teoretiske forståelser og modeller kan få betydning for hvordan barn blir forstått og derigjennom påvirke forståelsen av barns medvirkning. Det kan forklare hvorfor barns medvirkning vektlegges forskjellig.

Hva som er viktig for barns utvikling kan forstås i lys av ulike perspektiver både i barnevernet og av andre faggrupper som jobber rundt barn og unge. Hvordan vi forstår barns utvikling handler om hvilket perspektiv som legges til grunn (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 41-42, 54, Hennum 2016 s. 51-52). I barnevernet har fagmiljøer med ulikt faglig ståsted, på bakgrunn av forskning og teorier gitt politikerne sine forståelser og anbefalinger (Backe-Hansen, Christiansen & Kojan 2016 s.220-222). Slik jeg ser flere av perspektivene kan de representere overlappende forståelser, og det som skaper skille mellom teoriene handler ofte om hvor hovedfokuset legges.

Tradisjonelt sett har teorier fra psykologi og sosiologi preget feltets forståelse av barns utvikling og hvordan de utvikler vansker (Thrana 2008, Nou 2000:12, Prop. L106 2012-2013, NOU 2012:5). Perspektivene har forstått barnet gjennom de voksnes fortolkning

av barns atferd og behov (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 44). Med andre ord hva barn sier og gjør har blitt fortolket og forstått gjennom de voksnes blikk. Mange mener at barnets eget perspektiv har manglet i mange fag, og utviklingen av kunnskap for å forstå barn. (Corsaro 2014). Det kan ha sammenheng med at barndommen har blitt sett på som en overgangsfase, og de voksnes perspektiv har vært å forstå barndommen som en forberedelse til voksenlivet (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 44). De tradisjonelle psykologiske og sosiologiske teoriene regnes som gode teorier for å forstå barns oppvekst og sosialisering. De innehar perspektiver som kan forklare hvorfor barn i utsatte familier klarer seg dårligere enn andre barn. Det som anses som mangelfullt er at de ikke betrakter barnet som selvstendig aktør som på ulike måter påvirker egen utvikling.

Gjennom et psykologisk perspektiv forstås barns vansker som oppstått på grunn av omsorgssvikt og mangler i primærrelasjonen, som ofte er relasjonen mellom mor og barn (Kvelling 2010). I barnevernet er dette psykologiske perspektivet sentralt i forståelsen av barns vansker og hvordan barn og familier skal hjelpes (Kojan & Fauske 2011, NOU 2012:5, Prop. L 106 2012-2013). Det andre perspektivet er å forstå problemet som atferdsvansker utviklet gjennom manglende samspill og ulike verdier og forventninger mellom arenaene som har betydning for barnet (Nordahl et al. 2005, Prop L106 2012-2013, Christiansen & Kojan 2016). Dette er miljøer som skole, vennemiljø og familien, men også arenaer som foreldrenes arbeidsplass, skoleressurser, samfunnets normer og verdier mfl. Det har vært en utvikling i barnevernet av ulike forskningsbaserte behandlingsmetoder basert på en slik sosialøkologisk forståelse.

Begge de to fagperspektivene ser barnet og omgivelsene, med sårbarheter og behov for beskyttelse, samt deres ressurser og styrker (Thrana 2008).

Samtidig har det vært en utvikling av forståelsen av barn og barndom (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 43-45, Strandbu 2011). Gjennom nyere barndomssosiologi har det vokst frem et syn på barn og barndom hvor barn forstås som selvstendige og autonome med egne kvalifiserte synspunkter vedrørende sine behov (Bunkholdt & Kvaran 2015

s. 49, Strandbu 2011, Thrana 2008). Det har skjedd en utvikling i synet på barn fra å se på barnet som et sårbart objekt til å se på barnet som handlende subjekter. Barn blir i økende grad forstått som fornuftige og kompetente, og deres opplevelser av virkeligheten får komme frem i flere sammenhenger. (Thrana 2008, Samuelson, Sommer & Hundeide, 2013). Det fører til økt fokus på barns medvirkning også i barnevernet.

Nyere forskning fra ulike fag fokuserer på hvor viktig det er å se barn som selvstendige, autonome og med egne rettigheter. Dette nyere synet preger ikke bare barnevernfeltet, men flere tjenester for barn og unge. En kan se økt medvirkning for barn i for eksempel barnehage og skole, og ulike brukerorganisasjoner for barn og unge. Samtidig med dette er barnevernet påvirket av kulturelle og faglige tradisjoner som kan gjøre det vanskelig å møte barn som selvstendige aktører (Martinsen & Lichtwarck 2013, Kildedal 2011). En kan stille spørsmål ved hvorvidt dette er et «nyere» syn på barn og barndom, og om det heller har og fortsatt tar tid og implementere forståelsen. I Lov om barn og foreldre (1981) § 31 ble barns rett til å få si sin mening og at deres synspunkter skulle vektlegges basert på alder og modenhet trukket frem. Senere har det blitt ytterligere presisert. Videre ble det allerede i Ot.prop. nr. 44 (1991-1992, s.14) om Lov om barneverntjenester, formulert at barnevernet var til for barn, og at de er meningsberettiget om sin egen situasjon. Juridisk er de å anse som selvstendige individer med krav på rettsvern som selv best kjenner til sin egen situasjon. Barnevernet må sette barnet i fokus og ha løpende kontakt med barnet. I bvl. (1992) § 6-3 ble kravet om barns medvirkning lovbestemt.

Slik jeg ser det så er det noen faglige teorier som dominerer barnevernfeltet sterkere enn andre. De ulike perspektivene vektlegger hva som er sentralt for barns utvikling noe forskjellig som igjen kan få betydning for hvordan barnevernsarbeideren vektlegger barns medvirkning. Det kan se ut til at noe av forskjellen ligger i de mer tradisjonelle perspektivene og den «nyere» barndomssosiologien. Kanskje kan kunnskap om barn som selvstendige og autonome med egne meninger komme i en utfordrende posisjon i forhold til eldre og mer etablerte teorier om barn?

Kunnskapen om hva som er best for barn er sammensatt av ulike fag og profesjoner, og er i stadig utvikling (Strandbu 2011, Thrana 2008,). Barneverntjenesten må gjøre en skjønnsmessig vurdering av hva som faglig sett er det beste for barnet.

3.1.2 Nyere barndoms sosiologi og utvikling av medvirkning for barn

Vi lever i et samfunn i historisk, kulturell, politisk og samfunnsmessig utvikling. Den samfunnsmessige utviklingen skjer raskt, noe som gjør at verdier og holdninger utfordres (Sommer 2012 s. 131). Det påvirker også våre verdier om barn og teorier om barns utvikling. I takt med samfunnsutviklingen og ny kunnskap endres gamle teorier om barns utvikling og nye forståelser vokser gradvis frem. Det gjør at våre oppfatninger og holdninger til barn gradvis endres. Slik jeg forstår Sommer (2012 s. 40) er utviklingen av den nyere barndomssosiologien en måte å forstå endring og utvikling av tidligere teorier om barn.

Det har vært en utvikling mot å forstå barn som selvstendige individer og aktører som påvirker og har egne meninger om hva som er best for deres liv (Sommer 2012 s. 45). Tidligere skulle barn i større grad innordne seg de voksnes regler og utvikle seg til gode samfunnsborgere. I dag kan perspektivet på barn oppfattes som noe tosidig (Sommer 2012 s. 47-48). På den ene siden oppfattes barn som mer sårbare med økende grad i behov av beskyttelse. Det kan sees i sammenheng med vår tids velferdsmodell hvor en fokuserer på minoritetsgruppers opplevelse og deres rett til å fremme sine synspunkter. Barn kan forstås som en minoritetsgruppe hvor de nå er blitt en del av en slik humaniseringstanke. Dette kommer frem gjennom fokuset på barns rett til medvirkning. På en annen side blir de i økende grad oppfattet som aktive og selvstendige individer som påvirker sine omgivelser.

Denne utviklingen, av barn som selvstendige aktører, må sees i sammenheng med samfunnsutvikling hvor det humanistiske menneskesynet er mer fremtredende nå enn tidligere. Den gjensidigheten en finner i relasjonen mellom barn og voksne i vår tids forståelse av omsorg, innebærer en ny form for innlevelse i barna fra den voksnes side (Sommer 2012 s. 45-47). Tidligere var det lite fokus på foreldrenes følelsesmessige samspill med barn, og disiplin var vanlig i oppdragelsesøyemed. Utviklingen av et mer

humanistisk menneskesyn har en sammenheng med at det i vår kultur i økende grad har vokst frem et mer og mer demokratisk samfunn. Det har igjen påvirket utviklingen av faglige perspektiver for å forstå barn. Når barn skal vokse opp i et demokratisk samfunn krever det andre egenskaper enn hvis barnet skal vokse opp i et samfunn hvor en skal innordne seg regler og rutiner. Et demokratisk samfunn fordrer evne til å kunne forhandle. Forutsetningen for gode forhandlinger fordrer at du evner å forstå hva andre tenker, føler og få tak i deres oppfatninger. Dette har blitt sentrale ferdigheter å utvikle og lære barn i vårt samfunn. For at barn skal utvikle forhandlingsferdigheter fordrer det at foreldre og barnevernsarbeidere, og andre barnet samhandler med klarer å skape gode og utviklende relasjoner mellom voksne og barn. I det ligger det at den voksne må se barnet som et likeverdig menneske med rett til respekt og som ikke skal krenkes. Dette synet kommer tydelig frem med hensyn til oppdragelsen av barn i vår tid hvor det særegne ved barnet vektlegges. Foreldre og barn forhandler om uenigheter, grenser osv. Denne utviklingen kommer til syne i barnevernet gjennom at barn gis økte rettigheter og det stilles derav større krav til at barnevernsarbeideren får frem barnets meninger og ønsker for sin situasjon.

I forståelsen av barn som medborgere og et humanistisk perspektiv på barn, betyr det at de må aksepteres på samme måte som voksne (Sommer 2012 s. 47-49). I det ligger det til grunn at det er ikke gitt at det er de voksne som vet hva som er best for barnet. I perspektivet forstås barnet som et meningsskapende og medvirkende subjekt hvor deres egne forståelser må hensyn tas.

3.1.3 Barnets perspektiv og barneperspektivet

Flere fagprofesjoner som jobber med barn vil si de er opptatte av barnets perspektiv og barneperspektivet (Sommer 2012 s. 50-51). Begrepet barneperspektivet blir benyttet svært bredt og på forskjellige måter av ulike fag og profesjoner som retter seg mot barn. Begrepet brukes uten tydelige og klare definisjoner. Det er viktig å vite at barnets perspektiv og barneperspektivet er to ulike perspektiver som forveksles i ulike faglige forståelser (Sommer 2012 s. 132). Barneperspektivet er ett perspektiv på barnet men barnets perspektiv er barnets eget perspektiv. Perspektivene kan overlappes hverandre men de kan og representere store forskjeller.

Begrepet barneperspektivet kan forstås på flere måter (Sommer 2012 s. 40). I denne søken etter en forståelse for perspektivet kan en nærme seg hva perspektivet handler om, nemlig et forsøk fra den voksne til å sette seg inn i hva barn opplever og erfarer i sin verden, og hvordan disse opplevelsene kan systematiseres og konkretiseres.

I barnevernsarbeiderens søken etter å forstå barnets eget perspektiv og hvordan det skal gjøres kan en spørre seg om det er mulig for barnevernsarbeideren å sette seg inn i barnets tanker og oppfatninger. I følge Johansson (etter Strandbu 2011) og Sommer (2012) kan en ikke forstå andre mennesker fullt ut da vi ikke kan stå utenfor vår egen kropp og gå inn i den andres. Det vil alltid kunne finnes noe i den andre som vi ikke helt får tak i eller forstår. Det vil derfor alltid ligge en utfordring for barnevernsarbeideren, i det å skulle fullt ut få tak i hva barnet mener og ønsker for sin situasjon.

Barneperspektiv handler om den voksnes tilnærming til å søke og forstå barns opplevelser, erfaringer og handlinger (Sommer 2012 s. 50-55). Det handler både om hva barnet sier og gjør. Barnevernsarbeideren prøver å rekonstruere det barnet sier og gjør, ved hjelp av faglige teorier og begreper om hvordan barn forstår sin situasjon og handler deretter. I dette perspektivet søkes etter å komme tettest mulig på barns opplevelse. Allikevel er det den voksne som gjør en fortolkning av det barnet sier. Det avgjørende, og det som skiller barneperspektivet fra barnets eget perspektiv ligger i barneperspektivet hvor den voksne representerer en forståelse av barnets synspunkter.

I barnets eget perspektiv er fokus på barnets egne opplevelser, forståelser og erfaringer samtidig som den voksne forsøker å ha en barnefokuset fortolkning av barnets egen verden (Sommer 2012 s. 56). Her formidles barnets egne opplevelser og følelser gjennom ord og tolkninger ut i fra sin opplevelse av verden og den voksne må forsøke å forstå barnet ut i fra et barns «blikk». I det ligger forståelsen av barnet som et subjekt. Hvordan barnet opplever sin situasjon og hva de mener vil endres i

takt med deres modning og utvikling. Barnets perspektiv er i så måte i kontinuerlig endring.

Det er de humanistiske verdiene som tydelig fremtrer i den nyere barndomssosiologien (Sommer 2012 s. 59). Det bygger på en grunnleggende forståelse om barn som subjekter og en interesse for deres velbefinnende.

I dette perspektivet finner en ulike forståelser eller vektlegging av hvordan barn påvirker omgivelsene og egen utvikling (Sommer 2012 s. 60). En felles forståelse innenfor barndomssosiologien er at den, på ulike måter, kritiserer den tradisjonelle utviklingspsykologien (Sommer 2012 s. 75). Det de kritiserer er elementer i den eldre utviklingspsykologien hvor barn i større grad ble oppfattet som asosiale og umodne. Slik jeg forstår Sommer (2012) har ikke forskere innenfor nyere barndomssosiologi fulgt med på den nyere utviklingspsykologiens fokus på barnets indre psykologiske verden. Perspektivet fremstiller barn som sosiale aktører og aktive bidragsyttere til sine omgivelser og i utviklingen av seg selv. Sentrale bidragsyttere til forståelsen av barn i den nyere barndomssosiologien kan James, Jenks og Prout nevnes (James et al, 1999, James & Prout 1990, i Sommer 2012 s. 77). Forfatterne oppfatter barnet som en sosial aktør som bidrar i egen og omgivelsenes utvikling. Barnet oppfattes som en person som er i stand til å reflektere over, og forstå sin egen situasjon og med egen vilje til å handle.

En annen sentral bidragsyter i dette perspektivet er Qvortrup (for eksempel 1994, 1999, 2002 i Sommer 2012 s. 61-67). Han retter kritikk til utviklingspsykologiens fokus på barnet og dets individuelle og retter fokuset mot å studere barndommen historisk, kulturelt og samfunnsmessig. Det er barns egen opplevelse av sin barndom som er i fokus. Barnet anses som aktivt handlende og selv om de utsettes for samme samfunnsmessige forandringer som voksne, har de sin egen opplevelse og forståelse av dette, som nødvendigvis ikke er den samme som de voksne. Barnet forstås som en som aktivt påvirker omgivelsene og samfunnet. De anses på ingen måte å være

passive objekter for samfunnets og de voksnes hensikter. Barns følelsesmessige opplevelse benevnes ikke i hans perspektiv.

Corsaro (For eksempel Corsaro 1992 og 2002 i Sommer 2012 s. 67-74) utviklet i sitt barndomssosiologiske perspektiv en forståelse av at barn utvikler seg gjennom at barnet er en aktør som tilegner seg og bearbeider den kulturen det vokser opp i. Gjennom samhandling med andre barn deler, forhandler og skaper de en kultur sammen (Sommer 2012 s. 67-74). I det ligger den kulturen barnet vokser opp i som sentral for barnets forståelse. Gjennom samspill med andre innarbeides mer eller mindre faste rutiner for hvordan situasjoner skal forstås, gjøres osv. Faste vaner og væremåter skaper en trygghet, forutsigbarhet og tilhørighet i det daglige samværet med andre. Hvordan vaner og samvær da utøves og skaper trygghet er basert på den kulturelle forståelsen som ligger til grunn. Han inntar det samme overordnede perspektivet på barndom som Qvortrup hvor det historiske, demografiske og sosioøkonomiske er av betydning. Det som er annerledes er at Corsaro er opptatt av barnets livsnære verden, spesielt har han forsket på barn i dagliglivet i barnehagen.

Når forståelsen av barn endres, fra å være underlagt de voksnes oppfatninger av barn, til å bli sett på som kompetente og autonome individer, fører det til endringer i ulike lovverk (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 49). Dette synet på barn kommer tydelig frem i ulike lovverk som hjemler barns rett til medvirkning. Som for eksempel i Lov om barneverntjenester § 4-1, hvor barn skal gis mulighet for medvirkning og det skal tilrettelegges for samtaler med barnet. Det er gitt partsrettigheter fra fylte 15 år, noe som nå foreslås også fra fylte 12 år (NOU 2016:16). Det kan oppnevnes talsperson og tillittperson for å bistå og fremme barns synspunkter (Lov om barneverntjenester 1993). Det er ikke bare gjennom Lov om barneverntjenester barns rett til medvirkning kommer frem. Barnekonvensjonen, som er inkorporert i norsk lov, gir barn uavhengig av alder rett til å bli hørt vedrørende deres synspunkter i saker som berøre dem. Lov om barn og foreldre (1981) hjemler også barns rett til å uttale seg i forhold som angår dem. Forvaltningsloven av 1967 § 17 gir mindreårige, uten partsrettigheter, en rett til å få uttale seg vedr. forhold som kan ha betydning for dem. Grunnloven ble endret i 2014, og en ny bestemmelse i Grunnlovens § 104 om barns rett til en god oppvekst,

og at det skal tas hensyn til deres oppfatninger i spørsmål som er viktige for dem. I Spesialisthelsetjenesteloven (1999) er det utformet en bestemmelse om at barneansvarlig personell skal ha et spesielt ansvar for å fremme og koordinere oppfølgingen av mindreårige barn som har alvorlig syke foreldre. Dette viser hvordan nye forståelser av barn trer frem i samfunnet på ulike måter. De gis mer medvirkning og medbestemmelse med hensyn til beslutninger som har betydning for de på flere arenaer.

Dette stiller store krav til barneverntjenesten som skal samhandle med barn i særlig belastede livssituasjoner. For å imøtekomme denne utviklingen i barnevernet er det utviklet og implementert ulike samtalemetoder som kan benyttes av barnevernet for å få frem barnets mening. I barnevernet vet vi at barnesamtalen i økende grad gjennomføres i undersøkelsen for å få frem barn og unges eget perspektiv (Gamst 2011). I barnevernet kommer dette til uttrykk gjennom økt ansvar for barnevernet til å sikre barn medvirkning (Prop. L 106 2012-2013, NOU 2016:16). Det kommer tydelig frem gjennom barnevernets ansvar for tilrettelegging og kompetanse til å snakke med barn. Flere barneverntjenester har den senere tid hatt opplæring i barnesamtalene eller andre metoder for å snakke med barn (Bunkholdt & Kvaran 2015, Gamst 2011). Barnesamtalen er en strukturert dialogisk prosess. Målsettingen er å styrke barns muligheter til å bli hørt og forstått med hensyn til egne opplevelser og meninger.

3.1.4 Barnesamtalen

I barnevernet i Norge er det flere barneverntjenester som velger opplæring i «barnesamtalen».

Barnesamtalen er utviklet av Kari Trøften Gamst og Åse Langballe, og bygger på forskningsbasert kunnskap gjennom evaluering av barneavhør i Norge (Gamst 2011). Metoden brukes i dag i politiet ved avhør av barn. Den er senere tilpasset til barnevernet gjennom et forskningsprosjekt i bydel Sagene i Oslo kommune (Langballe, Gamst & Jacobsen 2010). Modellen er også tilpasset intervju av asyl barn som kommer til Norge. Nyere forskning viser at ulike tekniske samtalemetoder lett kan læres og implementeres (Gamst 2011).

Målet med barnesamtalen i barnevernet, er å utvikle barnevernsarbeiderens kommunikasjonsferdigheter i vanskelige samtaler med barn, slik at barnets eget perspektiv kommer frem (Gamst 2011). Barnet skal få mulighet til å få frem sin opplevelse av situasjonen, gjennom at barnevernsarbeideren tilrettelegger for fri fortelling fra barnet. Dette innebærer en samtaleform og struktur hvor barnevernsarbeideren ikke stiller ledende spørsmål, men heller oppfordrer barnet til å fortelle mer, og å utvide sin fortelling. Ved å la barnet fortelle fritt, styrker dette også troverdigheten av barnets fortelling, da den ikke kommer frem gjennom ledende spørsmål eller fortolkninger fra barnevernsarbeideren. Dette har særlig betydning i dommeravhør, men også av betydning i barnevernssaker da barnets stemme skal ha betydning for vurderinger av hva som skal gjøres knyttet til barnet.

Barnesamtalen som metode kan også ha en terapeutisk effekt for barnet (Gamst 2011). Gjennom samtalestrukturen og støtte fra den voksne, gis barnet anledning til å bearbeide opplevelser.

Barnesamtalen er en metode for å få til gode samtaler med barn og styrke deres medvirkning. Gjennom å følge en bestemt struktur gis barnet gode muligheter for å komme med sine meninger, verdier og oppfattelser om sin virkelighet (Gamst 2011). Utfordringene ligger i at metoden fordrer bevisste holdninger, verdier og kommunikasjonsferdigheter. Noe som viser seg å være mer utfordrende å få til i praksis.

Barnesamtalen legger til grunn et syn på barn som eksperter på sine egne opplevelser og deres rett til å få formidlet seg på egne vegne (Gamst 2011). Barnet forstås som kompetent til å gjøre seg forstått hvis barnevernsarbeideren legger forholdene til rette. Det kan være en utfordring da voksne ofte er i en posisjon hvor de skal fortelle barnet hva som er rett. For å få barn til å fortelle vektlegges det i barnesamtalen at dette maktforholdet hvor den voksne vet best, må snus slik at det er barnet som har noe å fortelle som barnevernsarbeideren ikke vet. Erfaringsmessig er det ofte slik at når barn forteller om vanskelige følelsesmessige forhold er det lett for voksne å trøste og ville

hjelpe barnet. Derigjennom står barnevernsarbeideren i fare for å ta over samtalen. Da barn ofte ikke vil fortelle om overgrep og andre belastninger i livet kan dette oppfattes av barnet som en mulighet for å slippe den vanskelige samtalen. For å få frem barnets perspektiv fordres det kunnskap, bevissthet og øvelse slik at gamle vaner og forståelser kan endres.

Barnesamtalen som metode er spesifikk og grundig, og legger til grunn kunnskap om hvordan relasjoner påvirker kommunikasjonen (Gamst 2011). Den bygger på en teknisk og strukturert fremgangsmåte og angir eksplisitt hvordan barnevernsarbeideren skal uttrykke seg slik at barnet i mest mulig grad skal fortelle fritt. Gjennom at barnevernsarbeideren får opplæring, trening og veiledning, trygges de i egen kommunikasjonskompetanse. En trygghet i egen kommunikasjonsferdighet gjør det lettere for barnevernsarbeideren å fokusere på barnet når deres situasjon skal undersøkes.

Det anses som faglig og personlig krevende å snakke med barn om vanskelige og sensitive temaer (Gamst 2011). Å innta et barneperspektiv hvor barnet er aktivt deltakende krever kunnskap, mot og trygghet hos barnevernsarbeideren. Barnets motivasjon for å fortelle avhenger av hvordan de blir møtt og hvordan barnevernsarbeideren tør å møte barnet følelsesmessig. For at barnet skal oppleve trygghet og tørre å fortelle må det møte en barnevernsarbeider som er trygg og evner å lytte til barnet. For at barnevernsarbeideren skal få dette til, fordres en kommunikasjonstilnærming og holdning til barnet som gjør at det husker og vil fortelle. Barnevernsarbeideren må lytte og tåle å ta innover seg uforståelig hendelser som kan være i strid med egne moralske og faglige forståelser for hvordan barn kan ha det.

Samtidig har det psykologiske perspektivet med tilknytning og relasjoner en sentral plass i barnevernets forståelse av barns utvikling.

3.1.5 Det Psykologiske perspektiv og tilknytningsteori

Det psykologiske perspektivet med tilknytningsteori bygger på John Bowlby (Bunkholdt og Kvaran 2015 s. 70-73). I et tilknytningsperspektiv forstås barnets utvikling som noe

som skjer innenfor ulike utviklingstrinn, fysisk og psykisk, som barnet må ha nådd for å ha en normalutvikling (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 41-41, Brandtzæg, Smith & Torsteison 2011, Kvello 2010). Barnet fødes med et naturlig behov for å knytte seg til noen ved fødsel. Gjennom samspill med barnet skal den voksne få en forståelse for hva barnet er i behov av. Foreldrenes sensitivitet i samspillet er sentralt for barnets utvikling. Barnet oppfattes i dette perspektivet som sårbart og avhengig av de voksne for en god utvikling (Thrana 2008). Ved mangler i den tidlige omsorgen, gjennom sårbarheter i den tidlige tilknytningen mellom barnet og dets nære omsorgspersoner, utvikler barnet vansker (Kvello 2010). Målet med tilknytningen er at barnet skal få følelsesmessig støtte til videre utforskning av verden. Barnet knytter seg til sine omsorgspersoner uavhengig av kvaliteten i relasjonen. Kvaliteten varierer avhengig av foreldrenes sensitivitet og følelsesmessighet i samspillet med barnet. Foreldrenes manglende sensitivitet har sammenheng med den følelsesmessige omsorgen de selv fikk som barn og/eller om de har andre belastninger, som samlivskonflikter, psykiske og økonomiske vansker og lignende. Dette har ført til at de ikke har evnet eller hatt kapasitet til et godt samspill med barnet. I det tidlige samspillet med sine omsorgspersoner lager barnet indre forestillinger, forventninger og reaksjoner til sine omsorgspersoner og seg selv, som får betydning for hvordan barnet senere inngår i relasjoner til andre og oppfatter seg selv (Kvello 2010).

Vansker i det tidlige samspillet kan også forklares gjennom egenskaper ved barnet som gjør at det følelsesmessige samspillet blir vanskelig å forstå for foreldrene (Kvello 2010). Dette kan for eksempel være prematurfødt barn eller barn med annen medfødt funksjonshemming. I barnevernet vil det ofte handle om foreldre med dårlig utviklet samspillsforståelse, eller at de vil ha andre problemer som opptar deres kapasitet.

Det har også vært en utvikling hvor ulike forskningsbaserte programmer som har en sosialøkologisk forståelse, har fått faglig og politisk støtte. Det er utviklet og implementerte evidensbaserte tiltak som skal forebygge å hjelpe barn som viser tegn til vansker. F.eks. Multi systemisk terapi (MST) og Parent Management Training (PMTO) (Prop. 106 L 2012-2013, Thrana 2008, Bache-Hansen et al, 2016 s.220). Dette perspektivet vektlegger en litt annen forståelse av hvorfor barn utvikler vansker.

3.1.6 Det Sosialøkologisk perspektiv og utvikling av bestemte tiltak

I dette perspektivet utvikler barnet seg gjennom samhandling med andre på flere nivåer (Bunholdt & Kvaran 2015 s. 121). Når barn utvikler vansker forstås det som utviklet gjennom uheldig eller mangelfull samhandling mellom ulike arenaer som barnet direkte deltar på eller arenaer som får en indirekte betydning for barnet (Nordahl et al, 2005).

Uri Bronfenbrenner (1979) utviklet en teori hvor han så menneskelig utvikling som en prosess i samhandling mellom ulike systemnivåer (Bunholdt & Kvaran 2015 s. 44-45, Thrana 2008). I Bronfenbrenner sin bioøkologiske modell deler han inn ulike arenaer i noen nivåer som påvirker barns utvikling, og viser hvordan de ulike nivåene har gjensidig påvirkning på hverandre (Thrana 2008 s. 46). Modellen omtales av Bronfenbrenner som bioøkologisk for å markere at det er en person i utvikling som har den sentrale plassen. I litteraturen omtales ofte Bronfenbrenner sin modell som sosialøkologisk eller utviklingsøkologisk modell (Bunholdt & Kvaran 2015 s. 45 og 121, Christiansen, Iversen & Kojan 2016 s. 113).

I motsetning til de psykologiske tilknytningsteoriene fokuseres det ikke på en årsak for utvikling av vansker hos barnet, men på å kartlegge hva som skaper positiv utvikling for barnet, og eventuelle risikofaktorer på ulike arena. Sentralt i teorien er dens forståelse av samspillet mellom mennesker og hvordan de gjensidig påvirker hverandre (Christiansen et al, 2016 s. 114). Mennesket er aktivt handlende og oppholder seg i ulike miljøer som i familien, barnehagen og skolen, foreldrene på jobben osv. De ulike aktivitetene og kommunikasjonsformene som barnet inngår i får betydning for hvordan samspillet utvikler seg og påvirker igjen barnets psykologiske utvikling. Barnet sees på som aktivt handlende subjekter som både påvirker og blir påvirket av andre. Individ og miljø er avhengig og påvirkes i vekselsamspill av hverandre. For eksempel er det en sammenheng mellom hvordan barnet har det i barnehagen og hvordan barnet reagerer og svarer i samspillet med foreldrene når det kommer hjem. Samtidig som foreldrenes trivsel på jobben kan få betydning for overskudd og tro på egne omsorgsferdigheter med barnet. Er de slitne og uopplagte

kan det henge sammen med manglende overskudd til å møte barnet konstruktivt. Noe som igjen kan føre til at barnet opplever å ikke bli sett og derav blir lei seg.

For å illustrere den kompleksiteten av ulike forhold og samspill som mennesket deltar i og som påvirker deres utvikling, delte Bronfenbrenner teorien inn i ulike nivåer (1979). Det første nivået omhandler individnivå og selve familien. Her møter barnet sine nærmeste i direkte følelsesmessige relasjoner ansikt til ansikt (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 121-122). Fokuset rettes mot medfødte egenskaper hos barnet som for eksempel barnets personlighetstrekk og temperament. Samtidig som det på dette nivået handler om samspillet mellom barnet og foreldrene og eventuelle søsken. Etter som barnet blir eldre omhandler det også venner, personal og andre barn i barnehagen og skolen. Dette er andre arenaer som barnet naturlig eksponeres for ettersom det blir eldre.

Det andre nivået handler om samspillet mellom de ulike arena som barnet og dets nære omsorgspersoner oppholder seg på og hvilken betydning de relasjonene får for samhandlingen mellom dem (Bunkholdt & Kvaran 2015). På de ulike nivåene gjør barnet erfaringer og deltar i følelsesmessige samspill med andre. For eksempel så leker de med andre barn i barnehagen og skolen. De inngår og i relasjoner til andre voksne som barnehage- og skoleansatte. Barnet erfarer å inntre i ulike roller i forskjellige situasjoner med andre voksne og barn.

Barnet kan oppleve gode og gjensidige relasjoner i familien, andre kan ha mangler i forhold til trygghet i relasjonen. Hvilke erfaringer og trygghet barnet har utviklet i samspill med familien får betydning for hvordan barnet inngår i relasjoner til andre som skole og barnehage og forholdet til jevnaldrende. Barn med gode opplevelser i familien vil ha et bedre utgangspunkt for å inngå i hensiktsmessige relasjoner til andre jevnaldrende og voksne i barnehagen og skolen. Opplever barnet manglende trygghet og støtte i familien kan det føre til uhensiktsmessige måter å møte krav og forventninger i skolen og inngå i sosiale relasjoner med jevnaldrende.

Det tredje nivået er samhandlingen mellom ulike systemer som barnet ikke direkte deltar i, men som får en indirekte betydning (Bunkholdt & Kvaran 2015, Nordahl et al, 2005). Det er arena som foreldrenes arbeidsplass, skolesystemet, barnevernet osv. For eksempel så kan forventninger og arbeidspress fra foreldrenes jobber ha betydning for foreldrenes overskudd og fleksibilitet i forhold til barnets behov. Det igjen får betydning for hvordan foreldrene møter barnet i samspill på hjemme arenaen.

På det fjerde nivået finner en det overordnede samfunnsnivå som formidler samfunnsmessige verdier, holdninger og ideologier som igjen får en indirekte betydning med hensyn til hvordan for eksempel barns problemer skal forstås og hjelpes (Bunkholdt & Kvaran 2015, Nordahl et al, 2005). Her finner en de samfunnsmessige og kulturelle verdiene og forventningene som i varierende grad nedfelles i de andre systemene (Christiansen et al, 2016 s. 114). Det kan forstås som at dette nivået gjenspeiler de gjeldende oppfatningene i samfunnet med hensyn til for eksempel hvordan barn skal forstås, hjelpes og medvirke.

Det skjer en gjensidig påvirkning mellom mennesket og samfunn som fører til en tilpasning mellom individ og omgivelsene (Bunkholdt & Kvaran 2015, Nordahl et al, 2005).

Det er sammenhengen mellom det som opprettholder problemene og hva som fremmer positiv utvikling som er i fokus, og ikke årsaken til problemene (Thrana 2008). Barns relasjonelle vansker med foreldre eller jevnaldrende og skolefravær kan da forklares oppstått gjennom individuelle forhold hos barnet som for eksempel et vanskelig temperament, foreldrenes oppdragerstil i form av mors ettergivenhet og fars rigiditet, forhold i familien som vansker i samlivet og samlivsbrudd eller manglende nettverk og kontakt med øvrig familie. Det er gjennom manglende interaksjon og ulike forventninger knyttet til normer og verdier mellom de ulike systemene, som gjør at barnets problemer må forstås utviklet i en samhandling mellom flere arenaer (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 45, Nordahl et al, 2005). I denne forståelsen kartlegges barnets forutsetninger, forhold i familien og nettverket som fører til positiv utvikling og hva som gjør at barnet kan håndtere risikofaktorer (Thrana 2008, s.46). Dette er en

dreining fra å se på årsaker til problemer til å finne ulike faktorer som kan føre til positiv utvikling for barnet. I barnevernet anvendes denne forståelsen ved å jobbe med hele familien og nettverket og se på hva som skaper stabilitet og positiv utvikling for barnet. Det fordres at det jobbes på flere arena. Barnet ses som en del av familien og fokuset rettes mot å ivareta disse relasjonene. MST er i denne sammenheng en sentral metode i barnevernet, sammen med andre nettverksorienterte tiltak.

Det er òg utviklet ulike undersøkelsesmodeller for å bedre undersøkelsesarbeidet og ivareta barns medvirkning.

3.1.7 Forskning og metoder om undersøkelsesarbeid

I barnevernets forskning om undersøkelsesarbeid henvises det ofte til Emily Munro (1999:2005). (Christiansen & Vis 2015 s. 12-13, Samsonsen & Willumsen 2014 s. 98-114). I England ble det i perioden 1970-1985 utarbeidet flere granskningsrapporter på bakgrunn av gjentatte saker i barnevernet, hvor barn ble utsatt for alvorlig omsorgssvikt og mishandling uten at barnevernet klarte å avdekke det. Flere av barna døde samtidig som barnevernet kjente til sakene. Munro gjorde en analyse av disse rapportene, og sier at i disse sakene, og andre barnevernssaker hun har studert, er det en gjennomgående svakhet knyttet til den enkelte saksbehandlers håndtering av informasjon, som igjen får betydning får vurderinger og beslutninger i sakene. Hun sier at barnevernet vektlegger det som er iøynefallende og følelsesladet. Videre sier hun at det synes vanskelig for barnevernet å nyansere førsteinntrykk etterhvert som ny informasjon fremkommer. Teorier, forestillinger og forutinntatthet dominerer vurderinger og beslutninger. Når barnevernet møter barn og foreldre har de med seg en forståelse basert på erfaring, holdning, kultur og ulike teorier om barn og foreldre. Den forståelsen blir vanskelig å endre, til tross for at ny informasjon fremkommer. Det engelske barnevernet fikk kritikk for at de ikke avdekket alvorlige overgrep og at de hadde for stor tro på samarbeid med foreldre, som gikk utover barns trygghet (Samsonsen & Willumsen, 2014).

På bakgrunn av undersøkelsen ble det besluttet en nasjonal modell for hvordan barnevernet i England skal utøve undersøkelsen (Samsonsen & Willumsen 2014 s 102-105). Det ble utviklet faglige standarder og kartleggingsverktøy basert på fagfolks

erfaringer og forskningsarbeid. Kartlegging av risiko knyttet til barnets omsorgssituasjon nå og i fremtiden vektlegges. Sakene blir definert som alvorlig eller mindre alvorlig, og avhengig av alvorlighetsgrad får sakene en bestemt prosedyre for oppfølging. Informasjonen skal innhentes gjennom samtaler med barnet, foreldrene og andre viktige personer i barnets nettverk som f.eks. barnehageansatte og lærere.

Den engelske modellen favner risikovurderinger, sjekklistebasert på kunnskap og deling av bekymringer for barn med andre instanser (Samsonsen & Willumsen 2014 s.102-105). Den engelske modellen er de senere årene tatt i bruk i flere land, også i Sverige og Danmark. De ulike landene har tilpasset modellen til eget bruk. Modellen og verktøyene har fått kritikk for at det blir for stort fokus på prosedyrene og derigjennom mangel på faglig skjønn og individuell tilrettelegging av tiltak (Munro, 1999, Samsonsen & Willumsen 2014 s. 106).

I barnevernet i Norge finnes det ikke en enhetlig implementert undersøkelsesmodell. (Samsonsen & Willumsen 2014 s. 101-102). Det er utviklet flere modeller i Norge som for eksempel Nygren modellen, Kvello modellen og nettverksmøter (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 100-106, Kvello 2010, Thrana 2008, Vis, Storvold, Skilbred, Christiansen & Andersen, 2015 s. 20-21). Det er modeller som i stor grad vektlegger en bred tilnærming til saken. Modellene er utviklet for å få til en god kvalitet på undersøkelsen. Barnets medvirkning er sentral, gjennom samtaler og observasjon av barnet. Det er ulikt hvordan barnevernet har implementert og tatt i bruk de ulike modellene. Kvello-modellen er tatt i bruk i store deler av barnevernet i Norge (Vis et al, 2015 s. 6). Det foreligger ingen evaluering av modellen og det er manglende kunnskap om hvordan den utøves i praksis (Vis et al. 2015 s. 19). Det er en pågående utredning og debatt i Barne- ungdom- og familiedirektoratet hvorvidt norsk barnevern skal slutte seg til en felles modell for undersøkelsesarbeidet.

Det er opp til det enkelte barnevernskontor å bestemme om de ønsker å benytte seg av en undersøkelsesmodell. Der hvor det benyttes modeller er det varierende hvilke modeller som benyttes (Samsonsen & Willumsen 2014 s.101), og selv om mange barnevernskontorer har implementert Kvello-modellen viser det seg at den tilpasses til den enkelte sak (Vis et al. 2015 s. 30) Det er også ulikt syn på nytten og verdien i

bruk av ulike kartleggingsverktøy (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 105-106, Kvello 2010). Samtidig som det kom frem i undersøkelsen til Vis et al. (2015 s. 63), at det var en bred forståelse av at slike verktøy gav god informasjon.

De barnevernskontorene som ikke har implementert modeller starter ofte en undersøkelse med et møte med familien, for deretter å innhente informasjon fra instanser de finner relevante (Samsonsen & Willumsen 2014 s. 100-102). Det kan være fra barnehagen, skolen, familiens lege mfl. Videre samtaler med familien og dets nettverk og den innkomne informasjonen fra andre instanser og familien selv, danner grunnlaget for barnevernets beslutninger. Hvordan og fra hvem barnevernet innhenter sin informasjon er opp til det enkelte barnevern å vurdere.

I Norge er det ingen praksis på å klassifisere alvorlighetsgrad i en melding eller undersøkelse slik som den engelske modellen. Det betyr at det ikke finnes noen bestemte prosedyrer for hvordan de alvorlige sakene skal følges opp i motsetning til saker som ikke vurderes å være like alvorlige. Noen barnevernskontorer har allikevel en praksis hvor det skilles på alvorlighetsgraden basert på innholdet i meldingen (Samsonsen & Willumsen 2014 s.102). Da gjøres det en vurdering av om opplysningene kvalifiserer til kriteriene i bvl. § 4-12, som definerer alvorlig omsorgssvikt, eller om opplysningene er av en slik art at de kan forstås å kunne avhjelpes med frivillige hjelpetiltak etter bvl. § 4-4. Det kan forstås slik at alvorlige saker undersøkes bredere eller mer omfattende enn andre mindre bekymringsfulle saker. I praksis betyr det at noen barnevernskontorer allerede ved inngangen til en undersøkelse gjør seg opp en mening om hvorvidt opplysningene er så alvorlige at de samsvarer med kriteriene i § 4-12 eller § 4-4. Det som regulerer barnevernets undersøkelse og øvrig arbeid er Lov om barneverntjenester gjennom ord og uttrykk i de enkelte paragrafene, samt det juridiske innholdet som finnes i de ulike rettskildene. Forarbeider til loven, rettspraksis, forvaltningspraksis og juridisk litteratur, sammen med ulike barnevernfaglige forståelser blir rådende. Utover dette finnes det ingen fast prosedyre eller rutine som alle i barnevernet må følge. Det betyr at den enkelte saksbehandler har stor valgmulighet når undersøkelsen skal gjøres og den enkeltes

skjønnsutøvelse får en sentral rolle når beslutninger tas (Samsonsen & Willumsen 2014 s. 99-102).

I Norge er det gjort noen større og mindre studier knyttet til undersøkelsesarbeidet (Vis et al. 2015). Det har vært dokumentanalyser og intervjuer som representerer ulike fordeler og ulemper knyttet til de områder som skal undersøkes.

Juul (2010) fant i sin doktorgradsavhandling, av tre norske kommuners praksis i barnevernundersøkelsen at barns rettigheter var mangelfullt ivaretatt. Barna var i liten grad direkte involvert i undersøkelsen. Det var barnets foreldre eller andre voksne som var informanter på vegne av barna. I flere av sakene manglet barnas perspektiv i beslutningsgrunnlaget og de fikk heller ikke informasjon.

Barns manglende deltakelse og oppfattelse av informasjon i undersøkelsen er òg funnet i andre studier. Christiansen, Havnen & Havik (1998) fant i sin studie av fire bydeler i Bergen, at barnet var involvert i 30 av 90 undersøkelsessaker. I de sakene barnet var involvert var det i form av samtaler barnevernet gjorde sammen med foreldre og barn. I kun to saker hadde barnevernet enesamtaler med barnet. Utvalget bak NOU 2000:12, Barnevernet i Norge, peker på at barnet i liten grad ble direkte involvert i egen sak.

- Dokumentanalyser (Bache-Hansen 2001, Engebretsen 2006, Skaugen 2010)
- Studier av reelle saker, saksdokumenter og intervjuer (Christiansen, Havnen og Havik 1998, Drugli & Marthinsen, 1996, Holtan 1997, Juul, 2010)
- Studier av vurderinger gjort av barnevernsarbeidere, gjennom vignetter og intervju eller survet (Bunkholdt 2006; Skivenes & Stenberg 2013; Rød og Heggdalsvik 2014).
- Intervju med saksbehandlere/ledere om undersøkelsesarbeidet (Samsonsen & Willumsen, 2014; Lurie & Tjelflaat 2014)
- Intervju med foreldre om deres erfaringer (Midjo 2010, Sagatun 2011, Marthinsen & Lichtwarck 2013).

Oppsummert viser funnene fra disse studiene at svakhetene i undersøkelsesarbeidet er knyttet til at foreldrene får for stort fokus og at barnet er lite delaktig i undersøkelsesarbeidet. Barnas behov fremkommer i liten grad. Foreldrenes forståelse og innstilling til barnevernet og de tema som er aktuelle for saken, får betydning for hvorvidt saksbehandlere vurderer at det er legitimt å undersøke saken på en slik måte han/hun oppfatter det som tilstrekkelig. Videre påvirker foreldrenes innstilling og ønsker og saksbehandlers beslutning om tiltak skal iverksettes eller ikke. Argumentasjon som legges til grunn baseres ofte på å rettferdiggjøre beslutningene, og det fremkommer sjelden alternative vurderinger og beslutninger.

De senere årene er det gjort flere forskningsarbeid og undersøkelser som redegjør for forskjellige sider av barnevernets praksis med hensyn til meldinger og undersøkelser. I dette arbeidet er det avdekket flere bekymringsverdige forhold.

Kjær og Mossige (2013) gikk igjennom 92 henlagte meldinger som omhandlet bekymring for om barn var utsatt for vold og seksuelle overgrep. De så på hvordan 7 kommuner og bydeler begrunnet henleggelsen av slike meldinger. De fant at meldingene ble behandlet tilfeldig og at barnevernet ikke forholdt seg til vilkårene i bvl. i henhold til iverksettelse av undersøkelse.

Undersøkelsen barneverntjenestens arbeid med barnevernundersøkelser i Midt-Norge (Vis et al. 2015) viste også store variasjoner i barnevernets arbeid med meldinger. Det viste seg variasjoner i både hvordan arbeidet ble organisert, begrunnelser for henleggelse, fristbrudd og hvor stor andel som ble henlagt.

Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og statlige virkemidler (2011-2012) viser at mange barn ikke får hjelp i barnevernet fordi meldinger henlegges, eller fordi det ikke innhentes ytterligere informasjon fra melder. Undersøkelser blir gjennomført uten hjemmebesøk og det utelates å snakke med barn.

Statens helsetilsyn foretok et landsomfattende tilsyn av barnevernet (2012). Den viste manglende eller mangelfull planlegging, gjennomføring og oppfølging av

undersøkelser i flere kommuner. Opplysninger om alvorlige forhold ble ikke undersøkt godt nok. Det var manglende dokumentasjon på hva som var gjort i undersøkelser, hvilke vurderinger som var lagt til grunn og barnets medvirkning.

Ved Regionalt kunnskapssenter for barn og unge – Psykisk helse og barnevern gjorde en undersøkelse av 18 barneverntjenester, og hvordan de planla og utførte undersøkelser (Lurie, Kvaran, Tjelflaat & Sørlie 2015). Resultatene viste store variasjoner tjenestene imellom med hensyn til hvordan de utførte undersøkelsesarbeidet. Det var store forskjeller med hensyn til henleggelse og brudd på tidsfrister. Med hensyn til variasjoner i henleggelse ble det stilt spørsmål ved om tjenestene har ulike terskler for å iverksette tiltak. Dette gjaldt særlig spørsmål knyttet til vurdering av henleggelse eller iverksettelse av hjelpetiltak. I svarene fremkom det at barnevernsarbeiderne som deltok, hadde en felles forståelse av at barnevernssakene var forskjellige med hensyn til alvorlighetsgrad og at de håndterte de forskjellig med hensyn til hvor omfattende undersøkelsen ble gjort.

Undersøkelsen Statusrapport om barnevernets undersøkelsesarbeid viste at 70 prosent av barneverntjenestene oppgir å ha rutiner for avklaring av meldinger og 92 prosent sier de har rutiner for undersøkelsesarbeidet. Fire av fem prosent sier de bruker bestemte maler i undersøkelsen, hvorav 58 prosent benytter seg av Kvello modellen. De resterende oppgav å bruke andre egenutviklede maler.

Flere av disse forskningsrapportene og undersøkelsene ble lagt til grunn i forslag om ny barnevernlov (NOU 2016:16 s. 112-115). Det foreslås økte krav til begrunnelse og dokumentasjon med hensyn til barns rett på hjelp og medvirkning, slik at barns rettsikkerhet styrkes (NOU 2016:16).

Slik jeg ser det blir det opp til den enkelte barnevernsarbeider eller kontor hvordan undersøkelsen gjennomføres. Selv om det er høy grad av muligheter for tilpasning, så er det en plikt for barnevernsarbeideren å snakke med barnet. De ulike undersøkelsesmodellene vil også ha et innhold hvor samtale og/eller observasjon av

barnet er sentralt. I tillegg er det i barnevernet utviklet ulike modeller for å snakke med barn. Det er i forhold til disse metodene som med undersøkelsesarbeidet, at det finnes ingen nasjonal implementert metode som skal benyttes. Det er opp til den enkelte barnevernsarbeider og deres kontor å vurdere om de ønsker opplæring i en metode og hvordan de utøver samtalen. Jeg vil komme tilbake til barnesamtalen som er en samtalemotodikk utviklet og implementert i flere barneverntjenester.

Det betyr at i barnevernet i Norge er det stor grad av skjønnsutøvelse i vurderinger av meldinger og hvordan undersøkelsen kan gjøres (Ellingsen 2014 s. 13, Nordstoga 2011 s. 79-81). Undersøkelsesmodeller brukes i varierende grad og tilpasses ut fra barnevernets vurdering av saken. Ved de barnevernskantorer hvor det ikke er implementert noen modeller eller bestemte prosedyrer for hvordan undersøkelsen skal gjøres, vil det være faglige teorier, som styrer barnevernets vurderinger. Da jussens regler inneholder høy grad av skjønnsutøvelse og skal anvendes sammen med ulike sosialfaglige teorier som forstår barns behov ulikt, blir det rom for å vektlegge hva som er til det beste for barn forskjellig. Det kan forklare hvorfor det vurderes ulikt med hensyn til barns medvirkning.

3.2 Juridiske perspektiver

I praksis starter en barnevernundersøkelse med at barnevernet får en melding, hvor noen er bekymret for omsorgssituasjonen eller adferden til barn (Samsonsen & Willumsen 2014 s. 99-102). Det kan være foreldre, barn eller privatpersoner som kontakter barnevernet, eller andre offentlige instanser som skole, barnehage, helsestasjon ol. Barnevernet kan og gjennom egen tjeneste få kjennskap til slike opplysninger. Som oftest vil innholdet i en melding være knyttet til at barn lever under vanskelige forhold (Ofstad & Skar 2015 s. 70), eller foreldre som ber om hjelp knyttet til egne utfordringer eller at de mener barnet har problemer (Nordstoga 2011).

Når barnevernet blir kjent med opplysninger om barn må de som offentlig ansatte i barnevernet forholde seg til Lov om barneverntjenester.

Lov om barneverntjenester skaper «rammen» for barnevernets arbeid (Lindboe 2012). Det betyr det at barnevernet må ivareta en prosessuell side som omhandler ulike saksbehandlingsregler, samtidig som de må sikre lovens materielle side som har som formål i § 1-1 og sikre barn rett til hjelp. Formålet med loven er å sikre barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår. Når barnevernet skal anvende loven må de forholde seg til ulike konvensjoner, lovforarbeider og juridiske litteratur, som Norge har sluttet seg til. De forskjellige rettskildene redegjør for ulike hensyn som skal vektas mot hverandre i en undersøkelse.

Slik jeg ser det må barnevernet både ta hensyn til ulike saksbehandlingsregler samtidig som de må sikre at barn som trenger det får hjelp. Da de ulike reglene bygger på forskjellige rettskilder fordrer det kunnskap og viten om de ulike kildene som er med på å regulere hvordan Lov om barneverntjenester skal forvaltes.

3.2.1 Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen og FNs Barnekonvensjon

Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen av 1950 (heretter kalt EMK) og FNs Barnekonvensjonen om barns rettigheter av 20. november 1989 (heretter kalt BK) er inkorporert i Norsk lov (Ofstad & Skar 2015). Flere av prinsippene i EMK og BK er nå også løftet frem i Grl. § 104, som også bygger på EMK og BK. Det betyr at i Norge har vi forpliktet oss til å ha lover og regler som er i overensstemmelse med Grunnloven og konvensjonen. Det betyr at barnevernet må ta hensyn til Grunnlovens bestemmelser, i denne sammenheng § 104, EMK og BK, og øvrige lover og regler, når de vurderer meldinger og utfører undersøkelser.

Grl. § 104 trekker frem barns rett på menneskeverd gjennom at de skal høres og det de sier skal vektlegges. Hva som er best for barnet skal være et grunnleggende hensyn i alle avgjørelser som har betydning for barnet. Barnets integritet skal ivaretas gjennom at det offentlige sikrer barn en god utvikling først og fremst i egen familie.

BK artikkel 12 pålegger de land som har sluttet seg til konvensjonen å garantere at barn som er i stand til å danne seg egne meninger, får ivaretatt sin rett til fritt å gi uttrykk

for sine synspunkter i alle forhold som vedrører dem. Barnets synspunkter skal gis behørig vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Barnet skal særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår dem. Enten ved at de direkte uttaler seg, eller at barnets synspunkter blir representert gjennom andre eller annet organ. Dette må være i samsvar med saksbehandlingsregler i nasjonal rett, og må ivaretas i en barnevernssak.

BK art. 19 pålegger de land som har sluttet seg til konvensjonen å sørge for at alle barn blir beskyttet mot «alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnyttning, herunder seksuelt misbruk». Samtidig stadfester EMK art.8 og BK art. 8 at barn og deres familier har rett til privatliv uten innblanding fra myndighetene.

Barnevernet har en plikt til å til å legge til rette for at barnet får gitt uttrykk for sine synspunkter. Samtidig som barnevernet må ta hensyn til deres ansvar for å beskytte barn og ivareta barn og foreldres rett til privatliv uten innblanding fra barnevernet. Det å vurdere hvor grensen går mellom barnevernets ansvar og foreldre og barns rett til privatliv, kan være vanskelig og er basert på høy grad av skjønnsutøvelse. BK artikkel 3. pålegger offentlige myndigheter som barnevernet, å alltid handle til barnets beste.

3.2.2 Barnets beste

Barnets beste er et overordnet prinsipp i Lov om barneverntjenester og skal være avgjørende når det tas beslutninger overfor barn og familier (Lindboe 2012, NOU 2000:12, NOU 2012:5, Ofstad & Skar 2015, Prop. L 106 2012-2013, NOU 2016:16). Dette er det eneste prinsippet som er klart formulert i barnevernlovens, jf. § 4-1 og i BK art. 3 (Lindboe 2012, Prop.106 L 2012-2013). Den norske Grunnloven § 104 bygger på konvensjonen og fastslår i 2. ledd at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved handlinger eller avgjørelser som angår barn.

I bvl. § 4-1 defineres barnets beste å omhandle barns medvirkning i saker som angår dem og deres rett til å bli snakket med. Videre omhandler barnets beste stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen. Det er en nær sammenheng mellom det biologiske prinsipp og barnets beste (Ofstad & Skar 2015 s.65-69). Dette til tross for

at barnets beste går foran foreldrenes ønsker. BK regulerer både barnets rett til beskyttelse, og deres rett til å gi uttrykk for sine synspunkter i saker som berøre dem (BK art. 3 og 12). Denne retten vektlegges særlig med hensyn til å skulle bli hørt i rettslige og administrative forhold som berører dem direkte, slik som en barnevernundersøkelse vil gjøre.

Når barnevernet skal vurdere hva som er til barnets beste i en undersøkelse må de foreta en skjønnsmessig vurdering (Thrana 2008, Strandbu 2011). Denne vurderingen er særlig komplisert og tas på bakgrunn av juridiske, faglige og skjønnsmessige vurderinger (Bunkholdt & Kvaran 2015, Thrana 2008). Hva som er til det beste for barnet vil variere mellom barn og familier, da de innehar ulike ressurser og utfordringer som de håndterer forskjellig (NOU 2012:5, Prop. L 106 2012-2013). For eksempel kan noen foreldre ha vansker i parforholdet, utøve vold og ha rusproblemer. Noen evner å ta imot hjelp å gjøre noe med sin livssituasjon raskt, andre bruker lengre tid og noen klarer ikke dette. Barnevernet gjør individuelle vurderinger i hver sak. Det må legges til grunn den livssituasjonen det barnet de foretar en undersøkelse for befinner seg i nå, opp mot generell kunnskap om hva som er utviklende og best for barn.

3.2.3 Barnets medvirkning som en del av barnets beste

Av Lov om barn og foreldre § 31 (1981) fremgår det at alle barn har rett til å uttale seg i personlige forhold som gjelder dem selv. I Lov om barneverntjenester §§ 4-1 2.ledd og 6-3 pålegges barneverntjenesten å gjøre det mulig for barn å medvirke i egen sak. Barnevernet skal tilrettelegge for samtaler, gi informasjon og gi barnet mulighet for å uttale seg før det tas en beslutning. Videre presiseres det, i § 4-1, at barnet skal bli godt informert og deres meninger skal vektlegges. Samtalene barnevernet har med barn skal gjøres på en måte som ivaretar barnets behov for trygghet. Barnet skal oppleve at det blir hørt, tatt hensyn til og får gitt og får tilstrekkelig informasjon. Barnet skal informeres om de beslutninger barnevernet tar som vedgår dem og hva barnevernet har vektlagt i sine beslutninger. Bestemmelsen er ment å ha samme anvendelse som § 6-3, som omhandler barnets informasjon og uttalerett (Ofstad & Skar 2015 s.68). I BK art. 12 tydeliggjøres barnevernet og andre som arbeider med barn sitt ansvar for at barn som er i stand til å danne seg en egen mening skal få

uttrykke seg i forhold til det som kan ha betydning for dem selv og deres situasjon. I BK art. 13. defineres det at dette er en rettighet barnet har.

Lov om barneverntjenester § 6-3 omhandler barnets rettigheter under selve saksbehandlingen. Ordlyden i § 6-3 kan oppfattes som om barnets mening kun gjelder beslutninger som barnevernet tar. I forarbeidene fremkommer det at formålet med bestemmelsen er at barnets medbestemmelse og deltakelse skal styrkes og være gjelden i hele prosessen i barnevernets arbeid (Prop. L 106 2012 -13 s. 131 og s. 208).

Barnets rett til å bli hørt etter Lov om barneverntjenester (1992), ble endret i forbindelse med at BK ble inkorporert i Norsk lov. Aldersgrensen var 12 år, for så å bli endret til 7 år (NOU 2000:12). Alle barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne meninger, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelser som berører dem (Ofstad & Skar 2015 s. 323). Det er i samsvar med BK hvor det ikke er noen nedre aldersgrense som regulerer barnets uttalerett. BK sier at barn under 7 år som er i stand til å danne seg egne meninger skal informeres og uttale seg før beslutninger som angår dem blir tatt.

I skrivende stund arbeides det med forslag om en ny barnevernlov. Forslagene presenteres i NOU 2016:16 «Ny barnevernlov» Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse. I NOU 2016:16 (s.56-58) foreslår utvalget endring av saksbehandlingsreglene slik at barnet gis en rett til direkte å uttale seg til barnevernet uavhengig av alder. Forslaget er basert på innspill fra brukerorganisasjoner i barnevernet for barn, henholdsvis Barnevernproffene og Unge Duer, samt utvalgets syn på barn som selvstendige rettighetssubjekter. Det vil gi barn mulighet til å uttale seg direkte til de som tar beslutninger på vegne av dem. Videre vil det kunne hindre feilkilder gjennom at barnets mening formidles gjennom andre.

Det behøver ikke å være barnevernet selv som snakker med barnet (Ofstad & Skar 2015 s. 324). Barnevernet kan spørre andre eksterne fagfolk med kompetanse om de vil snakke med barnet for dem eller sammen med dem. Barnets mening kan og

innhentes gjennom en sakkyndig utredning. Det er viktig at barnets mening om hvordan samtalen skal gjøres hensynstas. Barnet kan også følges av en person det har tillitt til. Det sentrale er å tilrettelegge for samtale med barnet for å få frem barnets synspunkt uten at det kommer i en lojalitetskonflikt til sine foreldre.

Det er gjennom ordlyden i §§ 4-1, som omhandler barnets beste og 6-3, som regulerer barnets rettigheter i en barnevernssak, presisert at barn skal bli godt informert og at deres meninger skal vektlegges. Barnet skal oppleve at det sitter igjen med en opplevelse av å bli hørt, hensynstatt og fått nok informasjon. Barnet skal og få tilbakemeldinger på hva barnevernsarbeidere har vektlagt i sine beslutninger. Barnets mening er og en del av prinsippet om barnets beste. Barnet skal medvirke i egen sak ut i fra sin alder og modenhet. De skal få informasjon, gi uttrykk for sine synspunkter og deres meninger skal vektlegges. Dette er en ubetinget rett barnet har fra de er 7 år (Ofstad og Skar 2015 s. 324). At barnet skal medvirke ut i fra sin alder og modenhet gir barnevernet en mulighet for å gjøre en skjønnsmessig vurdering av hvordan barn under 7 år skal medvirke. Basert på barnevernets vurdering av barnets modenhet vurderes hvordan deres meninger skal vektlegges, og på hvilke områder det enkelte barn skal medvirke på. Det gjør at barnevernsarbeideren må foreta skjønnsmessige vurderinger av hvordan medvirkningen skal gjøres og hvordan deres synspunkter skal vektlegges. I ytterste konsekvens kan det få betydning for hvem som gis mulighet for medvirkning (Læret & Skivenes 2016 s. 39). Her kan vi forstå hvordan de ulike punktene i lovteksten binder sammen barnets beste, medvirkningsforståelsen og retten til informasjon.

Jo eldre barnet er jo større vekt skal deres mening tillegges (Ofstad og Skar 2015 s. 325). Det har sammenheng med at barnet blir mer modent med alderen og får økt forståelse for betydningen av ulike valg de tar (Strandbu & Vis 2016 s. 147). Modenhet som begrep er lite omtalt i forskningsbasert kunnskap. Det kan ha sammenheng med at forståelsen av barns modenhet er skjønnsbasert. Dette kan forklare hvorfor medvirkningen blir mindre vektlagt for yngre barn, og hvorfor barn og unge ikke har fått medvirke på alle områder i en barnevernssak. Både fordi loven åpner opp for økt skjønnsutøvelse gjennom å ha en føring på at barn som har fylt 7 år skal høres og de

som er yngre skal høres, forutsatt at de innehar en alder og modenhet som gjør at de er i stand til å danne seg egne synspunkter. Det åpner opp for at barnevernsarbeideren kan finne argumenter for at barnet er for umodent til å kunne ha kvalifiserte meninger, gjennom at de ikke skjønner konsekvensene av hva deres egne synspunkter kan få for fremtiden. Eller at barnet bør få slippe den belastningen det kan være å skulle snakke med barnevernet. Andre barnevernsarbeidere vil finne tilpassede temaer og måter for å få til barns medvirkning på.

Det at barns synspunkter skal vektlegges, betyr ikke at barnets mening i seg selv har avgjørende betydning. Det kan være mer tungtveiende hensyn som blir lagt til grunn. For eksempel kan barn gi uttrykk for å ville bo hos sine foreldre, men situasjonen hjemme kan være av en slik art at det ikke er forenlig med barnets ønske. Dette kom også klart frem i dom inntatt i Rt. 1998 s. 1702, der sak om omsorgsovertakelse ble behandlet. Det ble vektlagt at lovens regler om vektlegging av barnets mening ikke nødvendigvis betød at det skulle få avgjørende betydning. Høyesterett stadfestet Fylkesnemndas vedtak om omsorgsovertakelse, selv om barna på 12 og 14 år ønsket å bli boende hjemme.

NOU 2016:16 (s. 14-15) foreslår å innføre en ny overordnet bestemmelse i Lov om barneverntjenester. Paragrafen skal regulere barnets rett til omsorg og beskyttelse og prinsippet om barnets beste. Utvalget viser til FN sin barnekomité og deres forståelse av BK artikkel 3, og angir noen momenter som anses som særlig relevante for å vurdere barnets beste. Utvalget vektlegger at barnets beste både er en materiell vurderingsform, basert på utredning og dokumentasjon av barnets behov. Samtidig som barnets beste består som en saksbehandlingsregel, men at det uttrykkes direkte i loven at vedtak må begrunne hvordan barnets beste er vurdert. Barnets rett til medvirkning defineres som en grunnleggende rettighet og anses som avgjørende for å vurdere barnets beste og for et godt barnevern. Det betyr at barnevernet må begrunne hvordan de har vurdert barnets beste. Da barnets medvirkning er en del av hva som regnes som barnets beste må barnevernsarbeideren redegjøre for hvordan barnets mening er vurdert, og i de tilfellene barnet ikke er snakket med eller deres meninger ikke er vektlagt må det også begrunnes. En slik styrking av lovverket samt

krav til begrunnelse for manglende medvirkning fra barnet, kan føre til økt medvirkning for barn og unge. Noe som igjen kan føre til bedre kvalitet på beslutningene i barnevernet (Læret & Skivenes 2016 s.38-41).

Det påpekes i lovforarbeidene at barns medvirkning er positivt for deres utvikling (Prop L 106 2012-2013, NOU 2016:16). Gjennom å aktivt delta og få informasjon om sin sak vil barn lettere få en forståelse og se sammenhenger i sitt eget liv. Det å få en opplevelse av at de selv kan påvirke ulike beslutninger sees på som noe positivt og utviklende for barnet.

Det er en juridisk forståelse som slår fast at barn har en rett til å bli hørt og få informasjon. Denne retten må ivaretas for å kunne vurdere hva som er til det beste for barnet. Et dilemma for barnevernet kan være at barnet gis en rett de nødvendigvis ikke benytter seg av, og som de står fritt til å kunne velge bort. Eller forstått på en annen måte at de gis en rett det kan være vanskelig for barn å bruke. Det er barnet selv som bestemmer om de vil, og hva de vil snakke med barnevernet om.

3.2.4 Barnets valg å snakke

Det presiseres i lovforarbeidene at barn som selv ikke ønsker å si sin mening må få slippe (Prop L 106 2012-13, Ofstad & Skar 2015, NOU 2016:16), og de bør på ingen måter presses (NOU 2000:12). Barn i barnevernet lever i svært vanskelige livssituasjoner, og det kan være særlig belastende å skulle snakke med barnevernsarbeidere om vanskelige forhold. Det er en rett som barnevernsarbeideren må respektere. Barnet må derfor få informasjon om at de kan velge om de vil snakke med barnevernsarbeideren.

Når barn og unge av ulike årsaker, ikke ønske å snakke med barnevernet kan det komme til uttrykk på flere måter. Noen sier det direkte til barnevernsarbeideren. I andre sammenhenger kan det være foreldrene som informerer barnevernsarbeideren om at den unge ikke ønsker å snakke med barnevernet. Det kan være barn og unge som ikke møter til avtalene. I disse sakene presiseres barnevernets ansvar for å søke å få frem barnets mening gjennom andre som kjenner barnet. Andre som kjenner

barnet kan være foreldre og andre fra det private nettverket eller lærer, helsesøster osv. fra det offentlige systemet. Det fordres et samtykke fra den saken gjelder, dvs. foreldre, og barnet hvis det er fylt 15 år, for å innhente uttalelser fra offentlig og privat nettverk.

Det er og åpnet opp for at barnevernet kan be andre fagfolk snakke med barnet sammen med seg eller alene for å få frem barnets synspunkt (Ofstad & Skar 2015). Begrepet kan er et skjønnsmessig begrep og det blir da opp til den enkelte barnevernsarbeider om en slik ordning blir forsøkt. For eksempel kan barnevernet spørre barnets lærer om han/hun kan være med i en samtale med barnet.

Barnevernet må være varsomme med å ikke vanskeliggjøre forholdet mellom foreldre og barn, da hovedprinsippet i Lov om barneverntjenester er å i størst mulig grad ivareta tilknytningen mellom foreldre og barn (Ofstad & Skar 2015). Det må derfor tas hensyn til de situasjoner hvor foreldrene ikke ønsker at barnevernet skal samtale med barnet med tanke på barnets tilknytning og mulige lojalitetskonflikt overfor sine foreldre. For barn kan det være en belastning å gi informasjon som kan sette foreldrene i et dårlig lys.

I noen sammenhenger kan barnevernet ønske å snakke med barnet uten at foreldrene er tilstede. Lov om barneverntjenester § 4-3 5. ledd gir barnevernet en slik rett. Bestemmelsen er gitt med tanke på at det kan være lettere for barnet å fortelle om sin situasjon og sine opplevelser når foreldrene ikke er tilstede (Lindboe 2012, Ofstad & Skar 2015).

Med andre ord så må barnevernet gjøre en vurdering i de situasjoner hvor barnet ikke motsetter seg en samtale med dem, men foreldrene uttrykker stor motstand mot en slik samtale. Da må barnevernet foreta faglig skjønnsmessig vurdering på om barnet kan komme i en lojalitetskonflikt eller om det kan bli vanskelig for barnet på annen måte å gjennomføre en slik samtale. Hvilken teoretisk forståelse barnevernsarbeideren vektlegger, får betydning for vurderingen av en eventuell

lojalitetskonflikt for barnet. For eksempel kan noen barnevernsarbeidere vektlegge den nyere barndomssosiologien å se barnet som selvstendig med egne rettigheter og utøve mer påtrykk for å få barnet i samtale. Andre kan vektlegge ett mer psykologisk tilknytningsperspektiv og se barnet som sårbart i behov av beskyttelse og at det ikke skal utsettes for den påkjenning det kan være å snakke om en vanskelig livssituasjon. Det kan få betydning for hvordan barnets medvirkning vektlegges.

I henhold til § 4-3 2. ledd skal foreldre og barn informeres i forkant av en slik samtale. Det kan være at det ikke er anledning til det, eller at barnevernet vurderer at det vil gjøre en slik samtale vanskelig eller umulig å få gjennomført (Lindboe 2012, Ofstad & Skar 2015). Foreldrene bør få beskjed så fort som mulig hvis samtalen er gjennomført eller påbegynt.

Barnevernsarbeideren møter en utfordring med hensyn til barns medvirkning i saker hvor barn selv sier de ikke vil snakke med barnevernsarbeideren, eller de formidler dette synet via andre. For eksempel der hvor foreldrene formidler til barnevernsarbeideren at barnet ikke vil snakke med barnevernet, eller de tror det vil være belastende for eget barn. Det er mange utfordringer i det, men særlig vanskelig blir det for barnevernsarbeideren å ivareta sin informasjonsplikt. Det gjør at barnevernsarbeideren ikke får direkte anledning til å informere, og kanskje motivere barn om deres rettigheter og ulike ordninger som er laget for å ivareta deres synspunkter. Både det at barnet selv ikke møter barnevernsarbeideren slik at de får gitt informasjon om barns rettigheter, og det at dette er ordninger som «kan» oppnevnes av barnevernsarbeidere gir rom for ulikheter. Det kan være med på å forklare hvorfor det ikke har blitt oppnevnt en tillitsperson og/eller en talsperson. Det kan føre til at barnets mening ikke kommer frem og vektlegges i tilstrekkelig grad.

Det kan fremstå et dilemma i prinsippet om barnets beste og barnets rettigheter. Barnevernets hovedoppgave er å verne og beskytte barn fra alvorlig overgrep og omsorgssvikt (Thrana 2008). Barnet har på den ene siden en passiv rett til å bli beskyttet fra sin familie der hvor det er nødvendig, samtidig som de har en aktiv rett til medvirkning (NOU 2000:12). For eksempel kan barnevernsarbeideren vurdere at

forholdene i hjemmet er av en slik art at barnet må beskyttes. Noe som særlig kan komme til uttrykk i saker hvor barn forteller om vold, men likevel ønsker å bo sammen med sin familie. For eksempel har jeg erfart at en jente på 16 år og hennes yngre søsken ble plassert på bakgrunn av at hennes søsken fortalte om vold fra foreldrene. Barna ble plassert i et beredskapshjem. Jenta på 16 bekreftet at det hadde vært situasjoner med voldsutøvelse, men at hun hadde tro på at dette vill ta slutt og hun ville flytte hjem. Barneverntjenesten besluttet å fremme omsorgsovertakelse, med begrunnelse i at foreldrene ikke samtykket til hjelpetiltak og at volden var av en slik art at det ville være vesentlig skadelidende for jentas utvikling å skulle flytte tilbake. Saken ble først behandlet i Fylkesnemnda og der fikk barneverntjenesten medhold, og jentas ønske om å flytte hjem ble ikke vektlagt. Saken ble videre anket av foreldrene og jenta til Tingretten. I Tingretten fikk foreldrene og jenta medhold, og hun ble tilbakeført til foreldrene. Det eksempelet kan være med på å illustrere at barnevernets vurdering av hva som må til for å beskytte og ivareta en positiv endring for barnet, kan komme i konflikt med hva barnet selv mener er nødvendig. Det kan føre til at barnets stemme ikke blir tillagt vekt og at barnet ikke opplever medvirkning. Samtidig som eksempelet kan vise hvordan ulike forståelser av vektleggingen av barnets mening kan utøves forskjellig. Eller det kan handle om ulike forståelser, mellom Fylkesnemnda og Tingrettens, av barns behov og deres forutsetninger for å vite hva som er best for seg selv.

[3.2.5 Det biologiske prinsipp og det utviklingsstøttene tilknytningsprinsipp som en del av prinsippet om barnets beste.](#)

I lovgivningen som omhandler forholdet mellom foreldre og barn er det biologiske prinsipp et rettsprinsipp. I NOU 2000:12 s. 88 om barnevernet i Norge vektlegges det at det biologiske prinsipp i seg selv har en betydning. Det betyr at det ikke trengs noen ytterligere begrunnelse når prinsippet blir lagt til grunn (Ellingsen 2014 s.139-141). Det fremlegges på samme måte i EMK art 16.3 og BK art 9. Det biologiske prinsipp handler om retten til egen identitet. Det å kjenne egen historie og hvor vi kommer fra anses som viktige faktorer i barns identitetsutvikling. Det biologiske prinsipp tydeliggjøres i Lov om barneverntjenester § 4-4, som omhandler hjelpetiltak som først og fremst skal iverksettes slik at barnet kan bo sammen med sine foreldre. §4-12, omhandler barnevernets myndighet til å kunne frata foreldrene omsorgen for barnet. Det kan kun foreslås dersom hjelp i hjemmet ikke er tilstrekkelig. § 4-19 regulerer samvær mellom

foreldre og barn, og som hovedregler sier at barn og foreldre skal ha samvær også i saker hvor foreldrene er fratatt omsorgen. § 4-21 som regulerer barn og foreldres rett til tilbakeføring etter en omsorgsovertakelse når de vurderes som overveiende sannsynlig at foreldrene kan ivareta omsorgen for barnet (Lindboe 2012, Ofstad & Skar 2015, Prop. L 106, NOU 2012:5). Prinsippet bygger på at barnets beste i utgangspunktet er å vokse opp hos sine foreldre. Det følelsesmessige båndet mellom foreldre og barn anses å ha en egen verdi. Når barn ikke kan vokse opp hos sine foreldre legges det til grunn som et gode for barn å ha kontakt med sitt biologiske opphav. Det har blitt tydeliggjort at til tross for at det biologiske prinsipp er utgangspunktet og en tungtveiende verdi, er det barnets beste som skal være styrende, når det er konflikt mellom prinsippene. Dette kommer også til uttrykk i BK art. 8 og 9, at en adskillelse mellom barn og foreldre skal ikke skje med mindre det er nødvendig av hensyn til barnets beste. Det betyr at når barnevernet skal gjøre skjønnsmessige vurderinger av hvorvidt barnet kan bo hjemme, kan de akseptere at barnet blir boende til tross for at forholdene i hjemmet ikke er optimale (Ellingsen 2014). Da er det barnets tilhørighet til sine foreldre som vektlegges. Til tross for at barnet kan si noe annet. Det kan, for barnet, oppfattes som om det ikke blir hørt.

Det biologiske prinsippets betydning har blitt diskutert i barnevernet den senere tid (NOU 2012:5, Prop. L106 2012-2013). Det har blitt økt fokus på kvaliteten i relasjonen og tilknytningen barnet har med sine omsorgspersoner. Det vises til forskningen som underbygger denne betydningen for barnets utvikling.

I NOU 2012:5 fremmes et forslag om et nytt prinsipp i Lov om barneverntjenester. Prinsippet omhandler en vektlegging av kvaliteten på tilknytning mellom barnet og dets omsorgspersoner opp mot det biologiske prinsipp. Slik jeg ser det, kan prinsippet forstås som en motvekt til det biologiske prinsipp. Misund (2014 s. 65-66) sier at det utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp kan se ut til å representere en motvekt til det biologiske prinsipp i de saker hvor barnevernet kan argumentere for at det er til barnets beste at relasjon og tilknytning bør tillegges større vekt enn det biologiske prinsipp. Det gis begrunnelser for betydningen av samspill og relasjoner over tid for at barnet skal få mulighet til en god utvikling (NOU 2012:5, Prop. L 106 2012-2013). Kompetansen

på dette området skal utvikles i barnevernet. Det argumenteres for at det biologiske prinsipp bør være underordnet et utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp, til tross for at det kan føre til at flere barn må vokse opp utenfor hjemmet (NOU 2012:5). Slik jeg forstår det er utgangspunktet først og fremst å styrke tilknytningen mellom barn og foreldre. Likevel er det tilknytningen i seg selv som vektlegges og ikke hvem som skal inneha tilknytningsrollen overfor barnet. Til tross for det er likevel Barne- og likestillingsdepartementet i Prop. L 106 (s. 82-84) helt klare på at fokuset på kvalitet i tilknytningen ikke blir et eget prinsipp, og sees heller som en del av barnets beste. I NOU 2016:16 (s. 48-50) gir støtte til Prop. L 106 i form av å presisere at de ikke støtter tilknytningsprinsippet som et eget prinsipp, men at prinsippet er en del av prinsippet om barnets beste. Utvalget påpeker at den psykologiske kunnskapen som brukes i argumentasjonen for å støtte tilknytningsprinsippet stadig er i endring og at en slik forståelse ikke ivaretar andre forståelser av barns behov, noe som anses sentralt. Barnevernet skal ivareta barn i komplekse og sammensatte livssituasjoner hvor flere forståelser er nødvendig. I det er også barns medvirkning og synspunkter en del av den bredden barnevernet må ta hensyn til når de skal vurdere hva som er til barnets beste.

Det betyr at barnevernet må ta hensyn til barnets biologiske opphav og kvaliteten på tilknytningen barnet har til sine omsorgspersoner når de skal vurdere hva som er til barnets beste. Det i seg selv er ikke tilstrekkelig for å ivareta prinsippet om barnets beste. Barnevernet må også tilrettelegge og sørge for at barnets deltakelse, og derigjennom deres meninger, kommer frem. Barnets deltakelse og meninger er og en del av vurderingen av hva som er til barnets beste. Med andre ord så er hva barn og unge selv mener om sin situasjon, en sentral del av hva som anses å være til deres beste. I saksbehandlingsreglene og rettskildene er det laget ulike regler for å ivareta barnevernets plikt og barnets rett til medvirkning.

Barnevernsarbeidere skal garantere at barn blir hørt (Strandbu & Vis 2016 s.148). I tillegg til overordnede bestemmelser er det og laget ulike ordninger for å styrke barns rettigheter og fremme deres medvirkning. Med ordninger mener jeg innvilgelse av partsrettigheter for barn, oppnevning av tillitsperson, talsperson og tilsynsordning i

fosterhjem. Gjennom ordningene skal barn sikres medvirkning og derigjennom påvirke beslutninger i egen barnevernssak.

3.2.6 Partsrettigheter

I forvaltningslovens § 2 første ledd bokstav b) defineres enkeltvedtak som et vedtak som gjelder plikter og rettigheter til en eller flere bestemte personer (Ofstad & Skar 2015, Lindboe 2012). Det følger direkte av Lov om barneverntjenester § 6-1 annet ledd at avgjørelser som gjelder ytelser og tjenester etter denne loven, skal regnes som enkeltvedtak. Barn har i utgangspunktet egne partsrettigheter i henhold til Lov om barneverntjenester (1992) fra fylte 15 år, forutsatt at de forstår hva saken gjelder (Ofstad & Skar 2015 s. 319). Det betyr at de har fullt innsyn i sin egen barnevernssak. De gis også gjennom partsrettigheter muligheten for selv å påklage vedtak fra barneverntjenesten og Fylkesnemnda, samt selvstendig rett til selv å reise sak for Fylkesnemnda. De representeres med egen advokat i Fylkesnemnds behandlinger.

For å iverksette tiltak for barn over 15 år fordres det at barnet samtykker. Alle tiltak barnevernet foreslår overfor barn som har partsrettigheter og som barnet ikke samtykker til skal behandles i Fylkesnemnda for barnevernssaker. Barnevernet har ikke anledning til å pålegge barn eller foreldre tiltak som de motsetter seg. Fylkesnemnda er en domstolslignende instans som kommunen kan bringe saker inn for når de vurderer at det er grunnlag for tiltak og barn og foreldre ikke støtter dette. Dette omtales ofte som tvangstiltak overfor barn og/eller foreldre. Saker behandlet i Fylkesnemnda kan ankes, av barnevernet og den private part med partsrettigheter, inn for domstolene.

Hovedregelen, om barns partsrettigheter ved fylte 15 år, kan fravikes både ved å innvilge barn yngre enn 15 år partsrettigheter og å beslutte å ikke gi barn, som har fylt 15 år, partsrettigheter (Ofstad & Skar 2015 s. 319, Lindboe 2012). Det er kun Fylkesnemnda som kan beslutte å innvilge og innskrenke barns partsrettigheter. Yngre barn kan og innvilges partsrettigheter. Det er opp til Fylkesnemndas skjønn å vurdere hvorvidt barn under 15 år kan få partsrettigheter. Det betyr at barnet selv kan ønske å være part i egen sak før de fyller 15 år, men det er Fylkesnemndas skjønn som avgjør.

Høyesteretts kjæremålsutvalg slo fast i kjennelse inntatt i Rt.2000 s. 358 fast at § 6-3 annet ledd, i Lov om barneverntjenester, innskrenker den partsrettighet barn under 15 år har i forvaltningsloven. Saken gjaldt hvorvidt et barn under 15 år, som var representert ved verge, kunne kreve en rettslig overprøving av Fylkesnemndas vedtak om tilbakeføring av daglig omsorg til foreldrene. Kjæremålsutvalget avslo og la til grunn at det fulgte av ordlyden i § 6-3 første ledd at barn under 15 år ikke hadde partsevne i sak for Fylkesnemnda. Videre ble det gitt som begrunnelse at det var andre ordninger i barnevernet som egen talsperson for barnet samt at barneverntjenesten selv har som sin oppgave å sikre barns behov og interesser blir ivaretatt. Det er samsvar med en slik forståelse og Fylkesnemndas praksis (Ofstad & Skar 2015 s.327-328). Det er med andre ord ingen praksis på at partsrettigheter innvilges barn under 15 år, med mindre det er en sak som omhandler spørsmål om atferdsvansker eller menneskehandel.

Det har nå i NOU 2016:16 (s. 14-19) blitt foreslått å gi partsrettigheter til alle barn fra fylte 12 år. Dette forslaget, sammen med flere forslag, begrunnes med å ytterligere styrke barns rett til medvirkning. Andre forslag som styrker barnets medvirkning er å gi alle barna, uavhengig av alder, direkte uttalerett til barneverntjenesten og Fylkesnemndene samt krav til dokumentasjon av barnets medvirkning og begrunnelse av hvilken betydning barnets mening har hatt for beslutninger og vedtak. Det kan føre til en styrking av barnets medvirkning.

Når barnet har partsrettigheter betyr det at barnevernet får bestemte plikter overfor barnet som for eksempel å varsle om vedtak før de fattes (Ofstad & Skar 2015 s. 329). Barnet må samtykke til alle frivillige tiltak og har krav på advokatbistand ved Fylkesnemndsbehandlinger. Samtidig er det opp til barnet om det ønsker å benytte seg av sine rettigheter som retten til innsyn i barnevernssaken, retten til å påklage vedtak osv. Barn og unge har ikke møteplikt i Fylkesnemnda, og kan la sin egen advokat føre saken.

I saker som omhandler alvorlige atferdsvansker og menneskehandel gis det partsrettigheter til alle barn (Ofstad & Skar 2015 s. 328-330). Alvorlige atferdsvansker defineres som barnet med alvorlig og gjentatt kriminalitet, vedvarende misbruk av rusmidler og/eller annen måte. Annen måte forstås som annen normløs atferd som å være gatebarn og prostituert. Tiltakene omhandler behandling for kortere eller lengre tid i institusjon. Det må sees i sammenheng med at atferdstiltakene i barnevernet er ment å skulle gjelde for større barn og fortrinnsvis for barn over 12 år. Barnets og foreldrenes stilling er annerledes i disse sakene en i de andre. Tiltakene retter seg direkte mot barnet, og ikke mot foreldrene. Det er vanlig at foreldrene og barneverntjenesten er enige om at barnet er i behov av denne type tiltak, og for å ivareta barnets interesse er det gitt selvstendige partsrettigheter.

1. august 2012 ble det innført nye bestemmelser, i Lov om barneverntjenester §§ 4-29 og 4-30. Paragrafene omhandler tvangsplassering av barn som vurderes å være i fare for å bli utnyttet til menneskehandel (Ofstad & Skar 2015 s. 272-280). Disse barna er også gitt partstatus uavhengig av alder. Paragrafen er laget for å beskytte barn for utnyttelse av andre til prostitusjon, eller andre seksuelle formål, tvangsarbeid eller tvangstjenester. Målet er å beskytte barnet mot menneskehandel samtidig som de skal få nødvendig omsorg, hjelp og støtte i dagliglivet.

I saker hvor barnet ikke har partsrettigheter kan det oppnevnes talsperson for barnet (bvl. § 7-9). Det er opp til Fylkesnemnda, etter forslag fra barneverntjenesten, om de mener det er nødvendig for å få frem barnets syn (Ofstad & Skar 2015 s. 382-384, Prop. L 106 2012-13). Hvis barnet ønsker en talsperson skal det tillegges stor vekt. Talspersonens oppgave er å formidle barnets syn. Barnet har ingen plikt til å la seg bistå av en talsperson. Talspersonen skal formidle barnets syn og være uavhengig av barneverntjenesten og foreldrene.

3.2.7 Tillitsperson

I Bvl. § 4-1 2. ledd hjemler barns rett til en tillitsperson. En tillitsperson er en som barnet har særlig tillitt til som kan være med som en støtte for barnet, også i møter med barnevernet. Formålet er å gi barnet trygghet slik at de får sagt sin mening. Det

fremgår av Prop. L 106 (2012-2013) s. 209, at formålet er å ytterligere styrke barns rett til medvirkning. Bestemmelsen er ment til å gjelde barn som allerede er under omsorg av barnevernet. I forarbeidene fremkommer det allikevel at barnevernet har mulighet for å la barnet bistås av en tillitsperson også i andre sammenhenger i en barnevernssak, som for eksempel en undersøkelse. Skal derimot ordningen med tillitsperson benyttes i andre sammenhenger enn der hvor barnevernet allerede har omsorgen for barnet, fordrer det at foreldrene samtykker. Barnevernet har ikke noen plikt til å sørge for at barnet får en tillitsperson. Det skaper rom for skjønnsutøvelse og kan føre til ulik forståelse av hvorvidt oppnevning av tillitsperson er nødvendig for å få frem barnets mening. I tillegg kan foreldrene, hvis de har omsorgen for barnet, si nei. En konsekvens av foreldrenes rettigheter kan være at barnets medvirkning blir mangelfull.

Når det gjelder oppnevning av talsperson og tillitsperson er det en «kan» ytelse. Begrepet «kan» er et skjønnsmessig begrep som gjør at det blir opp til Fylkesnemnda å vurdere om det er nødvendig med talsperson og barneverntjenesten om det er behov for tillitsperson. Det skaper rom for ulikheter, da det vil være ulike behov hos barna med hensyn til hvor godt de vil kunne formidle sitt syn. Samtidig som det vil være ulike vurderinger med hensyn til hvordan behovet vurderes av de forskjellige barnevernsarbeideren og fylkesnemndene. Det kan gjøre at noen vil få uttrykt sine synspunkter gjennom slike ordninger og andre ikke.

3.2.8 Tilsynsfører

Lov om barneverntjenester § 4-22 hjemler barns rett til tilsynsfører når de bor i fosterhjem (lov om barneverntjenester 1992). Tilsynsføreren skal påse at barn i fosterhjem får forsvarlig omsorg og at det som ble lagt til grunn ved plasseringen blir fulgt opp (Prop. L 106 2012-1203). Det vises til at barn i fosterhjem kan være i en sårbar livssituasjon og at de selv kan mangle muligheten til selv å gi uttrykk for sine synspunkter til barnevernet. Tilsynsføreren skal snakke med barnet og fosterhjemmet minimum fire ganger i året.

NOU 2016:16 s. 238 foreslås det at ordningen om tillitsperson, talsperson og tilsynsfører i fosterhjem gjøres om til en person som da ivaretar alle de tre ordningene samlet. Utvalgets begrunnelse for en samordning er at barnet vil slippe å forholde seg til så mange ulike voksne. Ordningen foreslås å gå under betegnelse «trygghetsperson». Det fremmes forslag om at det ikke skal kreves spesiell formell kompetanse til hvem som kan være trygghetsperson, men vedkommende må ha erfaring med arbeid med barn. Det foreslås at personen oppnevnes og godtgjøres av Fylkesmannen. Oppnevningen bør skje i det barnevernet beslutter å fremme en sak for Fylkesnemnda eller tidligere dersom barnevernet mener at barnet har behov for det. Det foreslås videre at alle barn uavhengig av alder bør ha en trygghetsperson. Barnet må gis anledning til å medvirke til valg av person og deres meninger rundt valg av person må hensynstas så langt det er mulig.

Videre fremmes det forslag om en endring når det gjelder hvordan Fylkesnemnda ivaretar barns uttalerett (NOU 2016:16 s. 239). Det er ingen praksis på at Fylkesnemnda snakker direkte med barnet i dag. Utvalget foreslår å innføre en regel om at Fylkesnemnda alltid skal snakke med barnet, så lenge barnet selv vil og er i stand til å danne seg egne synspunkter og kan formidle det til Fylkesnemnda. Dette er i samsvar med forslaget om saksbehandlingsregel som gir barn direkte uttale rett til barneverntjenesten, og Barnekomiteens anbefaling om at barn som ønsker det selv må få direkte uttale rett til det organet som fatter beslutninger vedrørende deres livssituasjon. I saker der barnet ikke ønsker å direkte uttale seg til barneverntjenesten eller Fylkesnemnda, bør trygghetspersonen formidle barnas syn.

3.2.9 Barnevernloven som en rettighetslov

Selv om Norge blir sett på som et foregangsland når det gjelder barns rettigheter har vi også noe å strekke oss etter med hensyn til barnekonvensjonen (Lassen & Gording Stang 2008). Barn gis via konvensjonen en grunnleggende rett til omsorg, noe som ikke kommer direkte til uttrykk i Lov om barneverntjenester. Forfatterne mener at BK gir barn rett til omsorg. Da Lov om barneverntjenester ikke er en rettighetslov gir ikke det en fullverdig inkorporering av BK i Lov om barneverntjenester. Det er pr. i dag ingen individuell klageordning med hensyn til brudd på barnekonvensjonen (Thrana 2008, Ofstad & Skar 2015 s.13-14). Det har i andre forarbeider til Lov om barneverntjenester

vært diskutert om loven skal bli en rettighetslov for barnet (NOU 2000:12, Prop. L106 2012-2013).

I NOU 2016:16 (kap.6) fremmes det forslag om at Lov om barneverntjenester gjøres om til en rettighetslov for barnet. Forslag til ny § 2:

«Barnets rett til omsorg og beskyttelse. Barnets beste».

«Barnet har rett til omsorg og beskyttelse. Barn bør vokse opp i trygghet, kjærlighet og forståelse, og helst i egen familie. Barn skal ikke utsettes for vold, overgrep eller på annen måte bli behandlet slik at den fysiske eller psykiske helsen blir utsatt for skade eller fare. Dette gjelder også om volden brukes som ledd i oppdragelsen av et barn. Barnets beste skal være det avgjørende hensyn ved handlinger og berører et barn etter denne loven. I vurderingen av barnets beste skal det blant annet tas hensyn til:

- Barnets egen identitet
- Barnets og foreldrenes etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn
- Barnets synspunkter
- Barnets behov for å bevare familiemiljø og opprettholde viktige relasjoner
- Barnets behov for omsorg og beskyttelse
- Barnets sårbarhet
- Barnets helse, utdanning og utvikling

Forslaget innebærer å tydeliggjøre gjennom lovteksten at barn har rett på omsorg og beskyttelse mot vold og andre integritetskrenkelser. Utvalget, bak forslaget, mener at det vil tydeliggjøre barnevernets ansvar for å ivareta barns integritetsvern, og vil være i samsvar med Grunnloven § 104 3. ledd, BK artikkel 19 og EMK artikkel 3 og 8. Samtidig mener utvalget at en rettighetsfestning er et av flere forslag som vil være med på å styrke barns rettsikkerhet. Gjennom å foreslå ny ordning med trygghetsperson, direkte uttalerett overfor barneverntjenesten og Fylkesnemnda for barnet, samt å gi barn partsrettigheter fra 12 år og derigjennom en selvstendig søksmålskompetanse. Barnets prosessuelle stilling i barnevernet styrkes og vil gi barnet økt rettsstilling (NOU 2016:16 s. 15). Det kan føre til at barnets medvirkning og stemme får større plass i beslutninger.

3.2.10 kontakten med barnevernet starter med en melding

Når barnevernet mottar meldingen skal de «snarest og senest» innen 7 dager gjennomgå meldingen og beslutte om den skal henlegges, eller om de skal opprette en undersøkelse, jfr. § 4-2 i barnevernloven. Det betyr at barnevernet skal ha en løpende vurdering av meldingen basert på innholdet.

I NOU 2016 (s. 114) foreslås det en tydeliggjøring av denne fristen. I det ligger det en presisering av barnevernets ansvar for å vurdere hvorvidt meldingens innhold er av en slik art at det kreves umiddelbar iverksettelse av tiltak. Det har sammenheng med at barnevernet kan komme i kontakt med barn som er i akutte situasjoner som krever umiddelbar hjelp. For eksempel kan dette omhandle barn som forteller om vold hvor de må beskyttes, eller at Politiet er i behov av videre etterforskning og barn og foreldre da ikke kan være sammen. Presiseringen må sees i sammenheng med forslag til ny § 113, som blant annet foreslår at alle barneverntjenester plikter å kunne vurdere meldinger til enhver tid. Dette for å sikre barn nødvendig hjelp til rett tid (bvl. § 1-1).

Lov om barneverntjenester § 1-1 hjemler barnevernets ansvar for å gi barn og unge, som lever under skadelige forhold får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Ved lovendring 1. januar 2014 ble krav til forsvarlighet ytterligere forsterket i Lov om barneverntjenester § 1-4 med krav om forsvarlighet i tjenesten (Ofstad & Skar 2015 s. 67).

Bakgrunnen for forsvarlighetskravet var at rapporter fra Statens helsetilsyn (2012) og Riksrevisjonen (2011-2012) viste mangler i kvaliteten på barnevernets arbeid (Prop. L106 2012-2013). Blant annet viste rapportene at barnevernet ikke hadde snakket med barna i flere av undersøkelsene og at de manglet rutiner og systemer for arbeidet.

Kvalitet i barnevernets arbeid er beskrevet som at hjelpen barnevernet gir, skal bidra til positive endringer for barnet (Prop.L106 2012-2013). Barn og foreldre skal sikres medvirkning og innflytelse i alle prosesser. I NOU 2016:16 (s.14) fremmes det forslag om lovpålagt krav til samarbeid mellom barneverntjenesten og foreldre og barn. Det presiseres at dersom det er ulike interesser mellom barnet og foreldrene, skal

barnevernet ivareta barnets interesser. Hjelpen skal gis til rett tid og med riktig omfang. Det betyr at barnevernet må jobbe systematisk og dynamisk slik at de er oppdaterte til enhver tid på kunnskap og metoder som foreligger i feltet. Barnevernet må gjøre skjønnsmessige vurderinger av hva som er barnets interesse og når og hvilken hjelp som er til det beste for barnet.

En melding kan være alt fra en søknad om barnehageplass og økonomisk støtte til fritidsaktiviteter fra foreldrene, til at det fremkommer alvorlige opplysninger om barn som utsettes for vold og overgrep. Informasjonen kan komme på mange måter både muntlig og skriftlig, på telefon og e-post.

I de tilfellene meldingen inneholder opplysninger som gir rimelig grunn til å anta at det er nødvendig med tiltak etter lovens kapittel 4, har de en plikt, etter § 4-3, å iverksette en undersøkelse. Lovens kapittel 4 hjemler ulike tiltak barnevernet kan iverksette. Begrepet «rimelig grunn til å anta» er et særlig skjønnsmessig begrep (Ofstad & Skar 2015 s. 74). Basert på faglige forståelser og innholdet i meldingen gjør barnevernet en skjønnsmessig vurdering av om meldingen skal henlegges eller om det skal opprettes en undersøkelse.

Hvilke opplysninger som har et slikt innhold at det «gir rimelig grunn til å anta» vil være basert på den enkelte barnevernsarbeiders forståelse av opplysningene. Det er store variasjoner i henleggelsesprosentene av meldinger mellom de ulike barnevernkontorer (Christiansen & Vis 2015 s. 5). Noe som tilsier at opplysninger i meldinger vurderes ulikt. Terskelen for å iverksette en undersøkelse skal være lav (Ofstad & Skar 2015 s. 74). Hvor lav denne terskelen blir, vil være avhengig av hvordan den enkelte barnevernsarbeider eller kontor vektlegger og vurderer innholdet i meldingen. Det at det utøves skjønn kan være en forklaring på at det blir forskjeller i henleggelsesprosenten mellom de forskjellige barnevernkontorene.

Det er forskjellige måter å håndtere en melding på. Meldingen kan utdypes i samarbeid med melder, veilede de som melder i forhold til å kontakte andre tjenester og drøfte

meldingen anonymt. Den sentrale beslutningen er hvorvidt barnevernet beslutter å henlegge eller iverksatte en undersøkelse (Kojan, Marthinsen & Christiansen 2016 s. 64). I meldingsfasen, som er relativt kort, jobber barnevernet med å vurdere hvorvidt opplysningene er av en slik art at det er «rimelig grunn til å anta» at barnet kan være i behov av tiltak fra barnevernet. Opplysningene i meldingene omhandler stort sett forhold ved barnet og/eller foreldrene, men alvorlighetsgraden er varierende. Tiltaksmulighetene til barnevernet strekker seg langt i form av at det gis muligheter for å iverksette hjelpetiltak av ulike art, i en rekke situasjoner. Meldingen skal avklares senest innen 7 dager, noe barneverntjenestene i stor grad opprettholder (Riksrevisjonen 2012). Henleggelsesprosenten av meldinger har vært stabil gjennom flere år. Riksrevisjonen (2012) opplyser at ca. 20% av meldingene henlegges på landsbasis.

Det vil si at barnevernet så raskt som mulig og innen 7 dager skal ta stilling til om de opplysningene de har fått er av en slik art at det kan gi grunnlag for tiltak etter loven. Da tiltaksmulighetene strekker seg fra tiltak om råd og veiledning til alvorlige inngrep som å flytte barn ut av hjemmet er det et bredt spekter å vurdere på.

I saker hvor barn og unge selv tar kontakt med barneverntjenesten må barneverntjenesten gjøre samme vurdering som hvis opplysningene kommer fra andre. Det vil si at for å iverksette en undersøkelse må de opplysningene den unge kommer med, være av en slik art at den enkelte barnevernsarbeider vurderer at opplysningene gir «rimelig grunn til å anta» at barnet er i en situasjon som gir grunnlag for tiltak etter loven (bvl. § 4-3). I noen sammenhenger vil opplysningene tydelige være av en slik art at barnevernet må opprette en undersøkelse. For eksempel hvis et barn tar kontakt og forteller at de blir utsatt for vold og seksuelle overgrep. Andre ganger er ikke opplysningene så tydelige, og barnevernet må i større grad tolke og prøve å forstå og derigjennom utøve mer skjønn. For eksempel at den unge sier de har konflikter med foreldrene og at de ikke vil bo hjemme lenger. Det kan være mange unge som har konflikter med foreldrene og det er ikke gitt at det er kriterier som gi grunnlag for barnevernet til å undersøke saken Det vil også være forskjeller mellom barn og unge med hensyn til hvordan de formidler sin situasjon og hvor alvorlig den

enkelte barnevernsarbeider oppfatter informasjonen. Noen barn og unge er klare og tydelige i sin kommunikasjon, mens andre vil ha større utfordringer med å fortelle om eventuelle belastninger (Thrana 2008). Da vil heller ikke opplysningene den unge kommer med bli så tydelige for barnevernsarbeideren, noe som igjen gjør at barnevernsarbeideren i større grad må tolke og prøve å forstå innholdet.

Når det ikke fremkommer opplysninger som gir grunnlag for tiltak etter Lov om barneverntjenester skal den henlegges umiddelbart (Ofstad og Skar 2015). Med andre ord så kan ikke barneverntjenesten uansett iverksette en undersøkelse. Det er opplysningene de får som skaper begrunnelse for å iverksette en undersøkelse, og uten tilstrekkelig informasjon skal meldingen henlegges uten undersøkelse. Det stilles ingen krav til begrunnelse for henleggelse av en melding.

Kravet til begrunnelser og dokumentasjon for beslutninger i barnevernet er fremmet som forslag i NOU 2016:16. Dette kommer til uttrykk blant annet gjennom krav til skriftlig dokumentasjon med hensyn til vurdering av meldinger (NOU 2016:16 s.110). Der hvor barnevernet beslutter å henlegge en melding må beslutningen dokumenteres og begrunnes. I noen tilfeller tar barn og/eller foreldre direkte kontakt med barneverntjenesten. Noen ganger gir barneverntjenesten disse barna og/eller foreldrene råd og veiledning i forbindelse med henleggelse av en melding. For eksempel kan de veilede familien til å ta kontakt med andre offentlige instanser for å få hjelp der. Det kan for eksempel være i saker hvor barn ikke vil ha samvær med den ene av foreldrene, og barnevernet gir råd om å kontakte familievernkontoret. I andre sammenhenger når barn og/eller foreldre tar direkte kontakt henlegger barneverntjenesten meldingen på bakgrunn av at de vurderer opplysningene som blir fremlagt som ikke å gi grunnlag for tiltak etter loven. I saker hvor barn og/eller foreldre tar direkte kontakt, med barnevernet, foreslår NOU'n at barneverntjenesten også må begrunne hvorfor de har vurdert det som tilstrekkelig å gi en generell veiledning fremfor å iverksette en undersøkelse (NOU 2016:16 s. 115). Begrunnelsen skal gjøres skriftlig og skal anses som et enkelt vedtak som kan påklages av barnet, etter fylte 12 år og/eller foreldrene. Tanken bak forslaget er at det vil føre til at barneverntjenesten iverksetter undersøkelse der hvor det er nødvendig og at meldinger blir undersøkt

tilstrekkelig, noe som vil gi økt rettsikkerhet for barn og foreldre. Videre påpekes det at ved å dokumentere beslutningen vil det på et senere tidspunkt synliggjøre hva barneverntjenesten la til grunn for sin beslutning, noe som kan ha betydning også for barnet (NOU 2016:16 s. 116). En skriftlig begrunnelse for henleggelsen vil gi barnet mulighet for å få innsyn i hvordan egen stemme ble vurdert og lagt til grunn for beslutning om henleggelse.

Utvalget foreslår det samme begrunnelseskravet og mulighet for å påklage beslutning om henleggelse når det gjelder undersøkelser. Henleggelse av en undersøkelse må begrunnes og defineres som et enkeltvedtak som kan påklages (NOU 2016:16 s.117-118). Dette for å styrke barns mulighet for å gjøre seg kjent med innkommen informasjon og beslutninger som berører dem. Utvalget mener det i tillegg er behov for å tydeliggjøre barnevernets utredningsplikt i henhold til loven. Samtidig er det tenkt at et slikt dokumentasjonskrav vil øke sannsynligheten for at barnets mening er med i vurderingen.

Slik jeg ser det vil en slik lovendring kunne føre til at barnevernet i enda større grad enn i dag, vil måtte forholde seg til barnets mening allerede ved meldingstidspunktet. I saker hvor barn og unge selv tar kontakt må barnevernet dokumentere og begrunne hvordan de vurderte informasjonen fra barnet.

For at barnevernet kan beslutte at en melding skal ende opp i en undersøkelse må det legges en lovhjemmel til grunn (Lindboe 2012, Ofstad & Skar 2015). Det vil si at opplysningene som fremkommer av meldingen, har blitt vurdert av barnevernet til å være av en slik art at det kan være grunnlag for tiltak etter Lov om barneverntjenester.

3.2.11 Undersøkelsen

Når barnevernet vurderer at meldingens innhold kan gi grunnlag for tiltak etter lovens kap. 4 har de både en rett og en plikt til å foreta en undersøkelse (bvl.§ 4-3).

Foreldrene og barnet kan ikke motsette seg en undersøkelse, og beslutningen om å sette i gang en undersøkelse er ikke å anse som et enkeltvedtak som kan påklages

(Lindboe 2012 s.64-65, Ofstad & Skar 2015 s.72). Barnevernets undersøkelsesplikt for å ivareta barnets interesser gis med dette en forrang fremfor prinsippet om foreldrenes selvbestemmelse.

Undersøkelsen skal gjøres så snart som mulig, og barnevernet har en frist på 3 måneder til å gjøre den ferdig (bvl. § 6-9). En vurdering av hvor lang tid som brukes krever en faglig begrunnelse (Ofstad & Skar 2015 s. 352-353). Tidsfristen kan utvides til 6 måneder hvis det legges til grunn særlige forhold. Slike særlige forhold kan være saker hvor det for eksempel er vanskelig å få tak i familien eller avvikling av ferie i andre instanser som har opplysninger om barnet. En annen situasjon som begrunner en utvidet frist kan være at barnevernssaken er så sammensatt og omfattende at det tar ekstra lang tid å få saken godt nok opplyst. Barnets situasjon skal i løpet av en undersøkelse være så godt kartlagt at barnevernet kan si hvilken hjelp barnet og familien trenger. Dette kravet må sees i sammenheng med forsvarlighetskravet i bvl. § 1-4, hvor det presiseres at den hjelpen barnet får skal være til det beste for barnet. Undersøkelsen må gjøres systematisk og tilstrekkelig grundig slik at barnevernet kan forstå barnets behov og situasjon og derigjennom foreslå egnede tiltak.

Det er pr. i dag ingen formelle krav til hvordan en undersøkelse skal gjøres utover de juridiske rammene. I NOU'en (s.17) fremmes det forslag om å lovfeste et krav til barneverntjenesten om at det må lages en plan, innen en uke, for hvordan undersøkelsen skal gjennomføres. Forslaget fremmes på bakgrunn av blant annet rapport fra Helsetilsynet (2012 s.5) hvor det ble avdekket mangler ved barnevernets håndtering av undersøkelser. Alvorlige forhold i hjemmet var ikke undersøkt, manglet dokumentasjon på hva som var gjort og ikke gjort, hvilke vurderinger som var lagt til grunn og barnets medvirkning.

Videre foreslår NOU'n at barnevernet fortsatt må foreta skjønsmessige vurderinger med hensyn til de opplysninger som foreligger, og se undersøkelsen i sammenheng med minste inngreps prinsipp. Ett prinsipp utvalget foreslår å lovfeste (NOU 2016:16 s. 118).

Slik jeg forstår det innebærer ikke forslaget noen krav til at undersøkelsene skal gjøres grundigere eller på en bestemt måte. Fortsatt foreslås det at kravet om skjønnsutøvelse i forhold til omfang av undersøkelsen videreføres og at den ikke må gjøres mer omfattende enn nødvendig (NOU 2016:16 s. 119).

Det mildeste inngreps prinsipp legger til grunn at det ikke skal iverksettes mer inngripende tiltak enn det som er nødvendig, og at det som iverksettes av inngrep i en familie skal være formålstjenlig og forsvarlig (Lindboe 2012 og Ofstad & Skar 2015). I barnevernundersøkelsen kommer dette til uttrykk ved at undersøkelsen ikke skal gjøres mer omfattende enn det formålet tilsier (§ 4-3 2. ledd), og at tjenesten etter barnevernloven skal være forsvarlig (§ 1-4). EMK art.8 og BK art 9 nr.2 kommer dette frem gjennom ordlyden om at tiltak skal være «nødvendige» for å ivareta et eller flere av de formål som fremgår av bestemmelsen.

I § 4-3 reguleres retten og plikten barnevernet har, til å foreta en undersøkelse og hvordan undersøkelsen etter loven skal utføres (Ofstad & Skar, 2015 s. 72-78). Omfanget av en undersøkelse er søkt begrenset i lovens § 4-3 på den måten at undersøkelsen skal gjennomføres med minst mulig skade og ikke mer omfattende enn det formålet tilsier. Barn og familier kan oppleve en undersøkelse som en belastning (Samsonsen & Willumsen 2014 s. 100-102, Ofstad & Skar 2015, s.75). Hvor omfattende undersøkelsen gjøres kan derfor bli avhengig av barnevernets skjønsmessige vurdering av meldingens innhold og hva som kommer frem i undersøkelsesprosessen.

De fleste saker som undersøkes i barnevernet vil i utgangspunktet være å avklare om barnet og familien trenger hjelp fra barnevernet eller andre offentlige instanser slik at barnet kan få en god nok omsorgssituasjon og kan vokse opp hos sine biologiske foreldre. Frem til 1. januar 2014 ble de ulike hjelpetiltakene oppramset, gjennom en ikke-uttømmende eksemplifisering av aktuelle tiltak som støttekontakt, avlastningstiltak, besøkshjem, barnehageplass og opphold i sentre for foreldre og barn (Ofstad & Skar 2015 s. 90-91). Ved endringslov av 21. juni 2013 nr.63 ble denne eksemplifiseringen fjernet. Det begrunnes med eksemplifiseringen kunne være

begrensede for barnevernet i valg av tiltak (Prop. L 106 2012-2013 s. 148). Målet med endringen var å dreie hjelpetiltak fra kompenserende tiltak til mer bruk av strukturerende tiltak. Dette for å styrke foreldreferdighetene og samspillet mellom foreldre og barn. Det gis eksempler på aktuelle tiltak som Parent Management Training (PMTO), Marte-Meo og familieråd.

1.04.2016 ble det vedtatt å kunne iverksette hjelpetiltak i hjemmet uten samtykke (Prop.L72 2014-2015 pkt.5.3). Det ble gitt mulighet for å pålegge foreldreveiledningstiltak som har til hensikt å styrke foreldrenes omsorgsevne. Videre ble det gitt muligheten for å bestemme tiltak av kompenserende art, for å redusere belastningene barnet lever under og sikre barnet stimulering og deltakelse i aktiviteter (Ofstad & Skar 2015 s. 93-94). Barnets beste skal være avgjørende, og barnevernet må ta hensyn til om pålegg av hjelpetiltak kan føre til en lojalitetskonflikt for barnet. Lovendringen kan forstås som en styrking av barnets rettsikkerhet.

I noen familier utsettes barn for alvorlige fysiske, psykiske og seksuelle overgrep, og hjelp i hjemmet vil ikke være tilstrekkelig (Kvillo 2010). For å ivareta barnet kan konsekvensene være at barnet må plasseres utenfor hjemmet i fosterhjem eller institusjon.

Hvorvidt barnevernet har vurdert at det er grunnlag for tiltak eller at saken henlegges, skal beslutningen være begrunnet i hva som er til det beste for barnet.

3.2.12 Legalitetsprinsippet og krav til rettssikkerhet

Barnevernet skal på vegne av samfunnets sikre at barn får nødvendig trygghet og utviklingsmuligheter (Collin-Hansen 2013). Ikke alle barn opplever å få det i sine familier. Da er barnevernet tillagt, gjennom de ulike juridiske regler, makt til å kunne forta nødvendige endringer i de familiene som av ulike årsaker ikke klarer dette.

I den sammenheng hvor barnevernet skal vurdere familien og barnets situasjon kommer spørsmålet rundt familiens rett til privatliv på den ene siden, og barnevernets

rett og plikt til å blande seg på den andre siden. Da kommer rettssikkerhetsbegrepet til anvendelse.

En barnevernsarbeider skal ofte utrede og tildele barn og familier goder og i noen tilfeller onder. Det kan for eksempel være hjelp som barnet og familien ønsker, eller at barnevernet må gripe inn overfor et barn ved å flytte det ut av hjemmet. Her møter barnevernsarbeideren en rekke saksbehandlingsregler som er regulert gjennom lover og regler og som krever dokumentasjon, begrunnelser og skriftlighet. Foreldrene, og i visse sammenhenger barnet, er parter i saken. Uansett alder har barn og unge rett til medvirkning i form av informasjon og få gitt uttrykk for sine synspunkter (Bvl. § 4-1, Grunnloven § 104, BK art.12).

Det er Stortinget som er lovgivende myndighet og det er de som gir rettsregler for når barnevernet kan iverksette en undersøkelse (Collin-Hansen 2013 s.19). Barnevernet må forholde seg til de rettsreglene Stortinget har bestemt. Rettssikkerhet omhandler ofte reguleringer av hvordan forholdet mellom det offentlige og privat personer skal være. I barnevernet handler det ofte om verdiladede temaer som skal vektas mot hverandre og som det vil være ulike meninger om basert på verdier og politikk.

For barnevernet handler det ikke bare om familiens rettssikkerhet men også barns rettssikkerhet i forhold til foreldre (Collin-Hansen 2013). Da må barnevernet vurdere mellom hensynet til foreldrenes rettssikkerhet på den ene siden og barnets på den andre. Foreldrenes rettssikkerhet kan oppleves å komme i konflikt med barnets rettssikkerhet i saker hvor foreldre ikke ivaretar barns rettigheter. Barn har egne rettigheter som foreldrene i utgangspunktet har ansvaret for å ivareta. Når foreldrene ikke klarer det, er det barnevernets ansvar å hjelpe foreldrene slik at de kan ivareta barnet og i noen tilfeller flytte barnet.

Med andre ord så fordrer beslutningen om at barnevernet skal starte en undersøkelse at de opplysningene som fremkommer kan brukes i en argumentasjon som forsvarer innholdet i bvl. § 4-3. Det vil si at opplysningene må være av en slik art at barnevernet

vurderer at det kan være grunnlag for ett eller flere tiltak fra barnevernet. Det fordrer at barnevernsarbeideren har god kjennskap til lover og regler for når barnevernet kan gripe inn i en familie og har fått tilstrekkelig oversikt over den informasjonen som fremkommer. Hvordan selve informasjonen vurderes, vil være basert på barnevernsarbeiderens forståelse og skjønn.

Kravet til lovmessighet for barnevernets inngripen i et barns- og familieliv fremgår av BK art.16. som hjemler barns rett til privatliv, jfr. også den EMK art.8. som hjemler familien tilsvarende rett. I tillegg fremgår det av Grunnlovens § 113 at «Myndighetenes inngrep overfor den enkelte må ha grunnlag i lov». Det er foreldrene som har ansvaret for sine barn, jfr. Barneloven § 30 (1981). Prinsippet om krav til lovhjemmel er et legalitetsvern som er ment å gi forutsigbarhet for barn og foreldre, og beskytte de mot vilkårlig inngripen fra barnevernet og andre myndigheter (Collin-Hansen 2013 s. 45, Lindboe 2012). Dette kan og sees på som et krav til lovgiver og de som utøver lovverket, som barnevernet, at de vurderer så redelig og samvittighetsfullt som mulig hvilke hensyn som er så viktige at kravet om privatliv må vike.

Etter mitt syn er det et komplisert samspill mellom ulike rettsregler som inneholder stor grad av skjønn som skal vektas mot hverandre. De juridiske reglene er skjønnsbaserte og sammen med faglige forståelser av barns utvikling, åpner det opp for å vekte ulike sider av saken og dermed forskjellige beslutninger. Det fordres derfor god kjennskap til lover og regler for å finne gode løsninger for barn og unge. Reglene må forvaltes med innsikt og forsvarlighet for at barnevernet skal gjøre en god jobb. Barnevernet må og kjenne til barn og unges rettigheter, både for selv å oppfylle sine forpliktelser og for å sikre at barn og unge ikke blir utsatt for krenkelser.

I barnevernet er klare og entydige lovhjemler for inngripen et dilemma (Collin-Hansen 2013). Dette henger sammen med at vurderingene også inneholder faglig skjønn og det faglige skjønnet vil være forskjellig og endres over tid. For eksempel kommer dette til uttrykk gjennom hvordan vi i dag oppfatter barn og unge i forhold til hvordan samfunnet så på barn og unge tidligere. Før ble barn sett på som uselvstendige og avhengige av de voksne, mens de i dag oppfattes som autonome individer med egne

meninger om sine liv (Martinsen & Lichtwarck 2013, Kildedal et al, 2011). Dette skaper endringer i vår forståelse og erkjennelse av barn. Det er en sentral utviklingsprosess i samfunnet for å forstå barns medvirkning i barnevernet. Dette kommer også frem i de juridiske reglene og kildene hvor barns rettigheter om å bli hørt i økende grad har blitt utviklet gjennom nye regler og/eller presiseringer av tidligere regler.

Det tar ofte tid før ny kunnskap og endrede verdier forandrer praksis slik at vedtatte lover og nye faglige forståelser blir implementert hos den enkelte barnevernsarbeider (Collin-Hansen 2013 s. 20-21). Slik jeg ser det kan det være med på å forklare hvorfor barns deltakelse ikke alltid blir ivaretatt. Det er flere undersøkelser som viser at barnets uttalerett i saker som angår dem i mange tilfeller ikke blir oppfylt (Strandbu 2011).

For å ivareta barn og foreldres rettssikkerhet fordres det at barnevernet forvalter rettsreglene på en slik måte at barn og foreldres integritet ikke krenkes unødige (Collin-Hansen 2013). Det betyr at barnevernet må hensyn ta at en barnevernundersøkelse ikke kan gjøres mer omfattende enn nødvendig men samtidig at den skal gjøres i tilstrekkelig grad slik at barnevernet kan ta en beslutning som er til det beste for barnet. Det betyr at barnevernet kontinuerlig må vurdere de opplysningene som foreligger og ta stilling til om de er tilstrekkelig eller om det må innhente flere. For eksempel må de vurdere om det er tilstrekkelig å snakke med barnet en eller flere ganger i undersøkelsen, opp mot de opplysningene som fremkommer.

Hvis den private part mener at barnevernet ikke har ivaretatt deres rettssikkerhet, gjennom ulovlig inngripen i form av mangel på lov hjemmel, kan de kreve at saken blir behandlet i domstolen (Collin-Hansen 2013).

Barnevernet skal ha en «lav terskel» for å iverksette en undersøkelse (Ofstad & Skar 2015, NOU 2000:12). Samtidig som de må forholde seg til lover og regler som fordrer at det legges en lov hjemmel til for å starte en undersøkelse. Det betyr at det må fremkomme opplysninger i meldingen som tilsier at barnet kan være i behov av tiltak

etter barnevernloven. Alle barn og familier skal ha en saksbehandling hvor deres rettssikkerhet ivaretas (Lindboe 2012, Ofstad & Skar 2015).

Med andre ord tillegges barnevernet et stort ansvar for å gripe inn i den enkelte familie hvis de får opplysninger som kan gi grunnlag for å vurdere at et barn ikke blir godt nok ivaretatt. Samtidig stilles det strenge krav til at det må kunne forsvares gjennom både en faglig og juridisk begrunnelse. Faglige forståelser og juridiske regler er basert på høy grad av skjønnsutøvelse. Når barnevernet, på bakgrunn av en melding, har besluttet å iverksette en undersøkelse er det de juridiske reglene og rettskildene som regulerer hvordan undersøkelsen skal gjøres.

Oppsummert er det i lovgivningen og de andre rettskildene som regulerer barnevernets undersøkelsesarbeid, stort fokus rundt barns rett til deltakelse og barnevernets plikt til å ivareta barns medvirkning. Rettsreglene fordrer et godt skjønn som også innebærer et godt faglig og metodisk arbeid.

Når barnevernsarbeideren vurderer og vektlegger barnevernfaglige og juridiske perspektiver handler det og om etisk perspektiv.

3.3 Etiske perspektiv

Det etiske perspektiv har stor betydning i barnevernets undersøkelse da barnevernsarbeideren foretar ulike valg som har stor betydning for både foreldre og barn (Nordby et al, 2013). Vi blir i økende grad opptatt av barns behov og hva som er god omsorg og oppvekst for barn. Barn blir i større grad sett på som selvstendige individer med egne synspunkter (Bunkholdt & Kvaran 2015). Dette er samfunnsverdier som er i endring. Samfunnsverdiene er knyttet til våre personlige og faglige verdier og er dermed grunnlaget for hvordan vi vurderer handlinger som rett eller galt, godt eller dårlig. I møte med barn i barnevernet bør gode etisk vurdering fremme barns medvirkning som en del av barnets beste.

Etikk handler om ulike teorier for hvordan en kan begrunne hvorfor en handling er rett eller galt, god eller dårlig (Nordby et al, 2013). Etikken handler slik sett av verdier, normer og regler som vi handler ut fra og de etiske teoriene er en måte å tydeliggjøre ulike handlingsvalg. Tydeliggjøringen av ulike handlingsvalg kommer til uttrykk gjennom etikkens ulike perspektiv, og er konstruert gjennom etiske teorier.

Med andre ord kan en si at etikk handler om ulike perspektiver som forklarer hvorfor en forståelse og vurdering av en barnevernssak er rett eller galt, god eller dårlig. Når barnevernet gjør etiske vurderinger reflekteres det rundt ulike handlingsalternativer og hvilken handling som blir den mest egnede for å ivareta barnets beste. Da det kan være ulike forståelse, for hva som er til det beste for barnet, betyr det at hvordan barnevernsarbeiderens vektlegger det barnevernfaglige og juridiske perspektivet også handler om barnevernsarbeiderens etiske perspektiv.

Hva som er rett eller galt å gjøre handler om hvilke verdi som vektlegges (Nordby et al, 2013). Verdier handler igjen om hva vi står for, hva vi ser på som verdifullt, hva vi vektlegger og anser som viktig. Det kan handle om, materielle verdier, religiøse verdier, politiske verdier men og faglige verdier. For eksempel hvordan barnevernsarbeideren vektler ulike barnevernfaglige og juridiske perspektiver, handler om hvilke verdier som legges til grunn. Verdiene våre er styrende for vårt syn på hva som er rett eller gale handlingsvalg (Nordby et al, 2013). I barnevernet kommer verdier til uttrykk gjennom for eksempel økt fokus på å inkludere barnas medbestemmelse og uttalerett, både lover og den barnevernfaglige litteraturen understreker det.

Barnevernsarbeidere kan vektlegge ulike etiske perspektiver for å rettferdiggjøre eller legitimere sine beslutninger. De argumentene barnevernsarbeidere bruker kan komme til syne gjennom barnevernfaglige begrunnede perspektiver og juridiske perspektiver. Hvordan barnevernsarbeideren vektlegger og begrunner sine barnevernfaglige- og juridiske perspektiver handler også om barnevernsarbeiderens verdier og derigjennom etikk. Sakt på en litt annen måte handler det og om etiske valg når barnevernsarbeidere vurderer hvordan barns medvirkning skal ivaretas. Gjennom tilpasning av undersøkelse- og samtalemodeller, vektlegging av faglige teorier og juridiske regler vurderer barnevernsarbeideren hva som blir riktig å gjøre i denne saken. Basert på hvilket etisk perspektiv, bevisst eller ubevisst, som legges til grunn

vurderes omfang av undersøkelsen, faglige forståelse for å forstå barnets behov og juridiske regler for hvordan undersøkelsen skal gjøres, hvordan problemene forstås, vektlegging av barnets meninger osv.

God etisk kompetanse handler om kompetanse om etiske teorier og bevissthet rundt hvordan egne verdier er styrende for de valg en tar (Nordby et al, 2013). Utfordringen ligger i å identifisere egne verdier og være åpen for andre perspektiver. Denne bevisstheten er særlig viktig i barnevernet da de valg barnevernsarbeidere gjør skal være forankret i begrunnelser og ikke basert på følelsesmessige holdninger.

Som barnevernsarbeider møter du barn og familier hvor det ikke er opplagt hva som er riktig å gjøre (Nordby et al, 2013). Da møter barnevernsarbeideren ett etisk dilemma. Barnevernsarbeideren må gjøre ett valg og dette valget er basert på verdier. For eksempel så kommer dette til uttrykk i saker hvor barn og foreldre har ulike oppfatninger og hvor det er vanskelig å vite hvilken historie barnevernsarbeideren skal vektlegge.

I barnevernet er kommunikasjon med barn og foreldre sentralt, da det er de barnevernet i hovedsak skal samarbeide med (Nordby et al, 2013). Erfaringsmessig innhentes informasjon fra barn og foreldrene gjennom samtaler og i den sammenheng er det relevant å se på kommunikasjonens betydning i et plikt etisk perspektiv.

Når barnevernet møter foreldre og barn vil målet være å få til en nøytral kommunikasjon for å få opplyst saken best mulig og gi foreldre og barn god informasjon slik at konsekvensene av deres valg kommer tydelig frem. Gjensidig åpenhet mellom barnevernsarbeideren og foreldre og barn tilstrebes og ulike valg veies mot hverandre. Barn og foreldre skal sammen med barnevernsarbeideren finne en felles forståelse av problemet og ta selvstendige valg. Denne måten å tenke på har fått økt innflytelse i barnevernet (Nordby et al, 2013).

3.3.1 Pliktetikk

I dette perspektivet har barnevernsarbeideren en plikt til å handle i samsvar med barnets og foreldrenes ønsker så lenge deres ønsker er gode og de evner å tenke fornuftig (Nordby et al, 2013). Å ikke etterfølge dette ønsket blir definert til å være maktoverstyrende. Barnet er også autonomt og kan bestemme i forhold til sine forutsetninger. Hvis barnevernsarbeideren vet, og det er et nytt dilemma, at foreldrene ikke handler i samsvar med barnets behov, vil det etter pliktetikkenes begrunnelse være berettiget å overstyre foreldrene. Dilemma for barnevernet kan ligge i undersøkelser hvor foreldre og barn har forskjellige forståelser og ønsker for sin situasjon.

Pliktetikk er ett av flere perspektiv innenfor etikken. Som pliktetikker begrunnes handlingsvalg som riktig eller galt, gjennom refleksjoner om man forplikter seg til å følge visse gitte normer og regler. Det kan handle om formelle juridiske regler, som barns rett til medvirkning, kontorets undersøkelsesmodeller, tilrettelagte samtaler for barn som understrekes i bvl. En plikt etikker følger lover og regler fra ytre autoriteter, som for eksempel lov om barneverntjenester, ulike føringer, undersøkelses- og samtalemodeller eller egne indre overbevisninger som subjektiv tolkning, praktisk fornuft og samvittighet (Aadland, 1998 s. 68-77).

Kant er en sentral pliktetiker som er spesielt opptatt av plikten alle har til å handle moralsk riktig (Nordby et al, 2013). I denne sammenhengen blir det å behandle barn som mennesker på linje med voksne. Kant er i det kategoriske imperativet opptatt av mennesket som mål i seg selv, ikke bare et middel. Å ivareta barns beste innebærer at medvirkning skal være til barnets beste, ikke bare et middel som ivaretar andres interesser. Barnevernet må sørge for at barnets behov og interesser ivaretas.

Utgangspunktet til barnevernet vil være at de fleste foreldre har gode intensjoner for sine barn, men unntaksvis vil de møte foreldre med andre verdier, og utfordringen ligger i å gi foreldrene og barnet rett autonomi. Hva slags vekt, bevisst eller ubevisst, barnevernsarbeideren tillegger foreldrenes stemme versus barnets vil avhenge av den enkelte saksbehandlers verdier. Det kan forklare hvorfor barns synspunkter ikke alltid kommer frem eller vektlegges. Kanskje har foreldrene ment at barnet bør skånes for

deltakelse og barnevernsarbeideren kan gjennom egen overbevisning synes det er fornuftig. Andre barnevernsarbeidere ville være mer orienterte og tro mot implementerte modeller og juridiske regler hvor barns synspunkter skal vektlegges.

I møte med foreldre og barn vil barnevernsarbeideren tilstrebe en relasjon og et tillitsforhold ved å møte foreldrene og barn med en naturlig tillit og tiltro til det de sier (Nordby et al, 2013). Det er en etisk grunnholdningen, samtidig som det ligger naturlig for et hvert menneske. Slik bør man gå inn i nye relasjoner så lenge man ikke har kunnskap som tilsier noe annet (Løgstrup, i Nordby et al. 2013 og Eide & Eide 1996, s. 87-95). Barnevernet møter i stor grad foreldre og barn med gode intensjoner og har nødvendigvis ingen kunnskap som tilsier noe annet enn at det de sier er sant. Ofte vil barnevernet bruke mye tid og krefter på å skape en god relasjon og i tillegg ha en ide om at det er vanskelig og muligens noe «tabubelagt» å snakke om å ha problemer med egne barn som foreldre. Samtidig som det kan være vanskelig for barn å snakke om vanskelige hendelser tilknyttet egne foreldre. Barnevernet kan ikke slutte å møte foreldre og barn med tillitt og tiltro til det de sier og heller ikke med mistillit og en manglende tro på at de snakker sant. Når historiene til foreldre og barn er forskjellige skaper det utfordringer med hensyn til hvem sin stemme som skal vektlegges.

På en annenside vil det å ikke forholde seg til barnet og dets medvirkning bryte med pliktetikken (Nordby et al, 2013). De senere årene har det i barnevernet blitt økt fokus på å inkludere barnas medbestemmelse og uttalerett, både lover og den barnevernfaglige litteraturen understreker det. Dette henger også sammen med pliktetikken syn på menneskeverd og individets rett til medbestemmelse. Vi vet at barnevernsarbeidere kan begrunne at de ikke har snakket med barna gjennom et ønske om å skåne de fra en vanskelig samtale (Vis et al, 2012). Samtidig som det tar tid for mange barn å opparbeide seg nødvendig tillitt til barnevernsarbeideren (Thrana 2008). Slik kan barns medvirkning bli mangelfull.

3.3.2 Holdningsetikk

Utøvelse av faglig skjønn preger barnevernets arbeid, og i den sammenheng er skjønnsutøvelse og holdningsetikk sentralt (Nordby et al, 2013). Saksbehandleren

foretar skjønnsmessige vurderinger i møte med barn og foreldre basert på blant annet egne holdninger. En måte å legitimere sine valg på kan gjøres fra et holdningsetisk perspektiv. Det er da ikke hvordan handlingen samsvarer med regler og fornuft slik som i pliktetikken, men det er handlingen og motivet som har betydning. Er motivet godt er handlingen god. For eksempel kan noen barnevernsarbeidere vektlegge å ikke følge bestemte undersøkelses- og samtalemetoder fordi de mener det kan være belastende for barnet eller ikke nødvendig i akkurat denne saken. Dette perspektivet har og en tradisjon i sosialt arbeid og holdninger som empati, omtanke, oppriktighet og interesse for klienten blir vektlagt. Det er saksbehandlerens subjektive forståelse for hva som er riktig å gjøre som blir styrende for valget, forutsatt at saksbehandleren har rimelig god oversikt over situasjonen. Vi vet at barnevernsarbeidere i stor grad tilpasser undersøkelsen og modellene etter sine vurderinger av saken (Vis et al, 2015 s. 30) og det er ulike meninger om nytten og verdien av modellene ((Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 105-106, Kvelling 2010).

For å utvikle god etisk kompetanse i dette perspektivet jobbes det gjennom veiledningsprosesser og i praksis med å utvikle skjønn, og skjønnsutøvelsen ligger i å finne gode objektive begrunnelser for handlinger og forstå hvorfor en handling er god. Når den forståelsen er oppnådd har saksbehandleren et faglig nivå som gir en etisk kompetanse. Dilemmaet med skjønnsutøvelse er at det er vanskelig å begrunne. Kanskje brukes skjønn som en passiv begrunnelse i de situasjoner saksbehandler ikke klarer å finne tydelige faglige begrunnelser. For eksempel som at barnevernsarbeideren oppfattet at barnet synes det var ubehagelig å snakke om sin livssituasjon. Det er vanskelig i barnevernet å vise til personlige overbevisninger som argumentasjon i beslutninger, samtidig er det vanskelig å kritisere grunnlaget for den handlingen som velges da det ikke vil være noen prosedyrer eller regler som legges til grunn (Nordby et al, 2013). Det kan forklare hvorfor ikke alltid barnet er gitt den medvirkning som det kanskje skulle hatt.

I møte med barn og foreldre vil saksbehandler måtte ta stilling til en rekke skjønnsmessige vurderinger. Hvilke skjønnsmessige vurderinger saksbehandleren legger til grunn vil ha betydning for hvor stor plass barnets stemme får. Jeg har en

oppfatning av at barnevernet faglig og juridisk gir begrunnelser for beslutninger og det er jo også riktig. Det kan imidlertid synes som om det er mindre bevissthet rundt at det er stort «rom» for ulike faglige begrunnelser og at det er valg som gjøres med hensyn til hvilket barnevernfaglig og juridisk perspektiv som legges til grunn. Jeg har erfaring med barnevernssaker hvor foreldrene flytter fra en kommune til en annen, og vurderingen rundt saken får et helt annet innhold. Det kan være med rette at det er andre saksopplysninger som ligger til grunn, men det kan også handle om et etisk valg. Noen barnevernsarbeidere vil, ut i fra egne verdier, kunne tillegge foreldrenes synspunkter og andre instanser som kjenner barnet større vekt enn andre. Det kan i noen sammenhenger hindre at barnets synspunkter kommer frem.

På den annen side vil gode holdninger, dømmekraft og skjønnsutøvelse være viktig da lover og regler ikke kan løse alle dilemmaer som oppstår. Samtidig må skjønnsutøvelse sees i sammenheng med faglige og juridiske begrunnelser og bruk av egne indre motiver (Nordby et al, 2013).

En bevissthet rundt etikk fordrer at barnevernsarbeideren kan rette blikket innover seg selv og forstå hvilke holdninger som styrer valget (Nordby et al, 2013). Forfatterne sier det etiske dilemmaet er der hvor handlingsalternativene er blitt avgrenset og valg av retning må tas. Det sentrale i denne sammenheng er etisk refleksjon, og åpenhet for alternative verdier og måter å forstå handlingen på. Dette krever åpenhet og at andre kollegaer utfordrer eller bringer inn andre perspektiver. Disse prosessene handler om faglige begrunnelser og etikk. Dette er utfordrende følelsesmessig og intellektuelt. Gode kollegaer sammen med kjennskap til ulike metodiske tilnærminger til etiske problemstillinger kan være til hjelp.

3.4 Tolkning av informasjon i et Humanistisk vitenskapssyn

Informasjonsinnhenting og tolkning i en barnevernssak kan forstås som en forskningsprosess (Aadnesen & Hærem 2014 s. 37, 167-169). På den måten at det skal skapes gyldig kunnskap om hvordan en må gå frem for at kunnskapen skal være

holdbar. Hva som blir forstått som gyldig eller sann kunnskap og hvilke teorier og metoder som blir brukt er basert på hvilket vitenskapssyn som legges til grunn. Barnevernsarbeideres oppgaver er ofte å innhente informasjon om barnets situasjon og bearbeide denne informasjonen. Ut fra en slik forståelse blir det en viktig del av barnevernsarbeiderens rolle å skulle forstå, tolke og prøve å finne ut av meninger og årsaksforklaringer fra barnet selv, foreldre og andre som kjenner barnet og familien. For å belyse hvordan ulike barnevernfaglige perspektiver og egne forståelser hos ulike barnevernsarbeidere både kan fremme og hindre barns medvirkning i en barnevernssak, kan det være nyttig å se dette i et humanistisk vitenskapsfilosofisk perspektiv.

I et humanistisk vitenskapssyn er forståelsen av hva som skjer og hvorfor sentral (Aadnesen & Hærem 2014 s. 48-51). Her vektlegges mening, forståelse og refleksjon. I dette vitenskapssynet mener de at kunnskap om menneskelige fenomener fremkommer gjennom fortolkning av menneskets handling, språk og kultur. Mennesket sees på som unikt, tenkende og bevisst.

Hermeneutikk er en sentral del av et humanistisk vitenskapssyn (Aadnesen & Hærem 2014 s. 47-48). Hermeneutikk er opptatt av at det ikke finnes en objektiv og sann fortolkning av virkeligheten. Informasjon og situasjoner kan forstås ulikt. Verden forstås som mangfoldig, uoversiktlig, kompleks og kan forstås på forskjellige måter. Det finnes ingen universell sannhet, da hvert enkelt individ vil tolke og forstå verden ut i fra sin egen kultur, erfaringer og opplevelser.

En grunnleggende tanke i Hermeneutikk er at vi forstår og fortolker på bakgrunn av ulike forutsetninger (Aadnesen & Hærem 2014, Føllesdal & Walløe 2002, Thomassen 2013). Hvordan vi oppfatter og forstår informasjon har en sammenheng med vår forforståelse. Forforståelsen handler om våre verdier, holdninger, fordommer, erfaringer og kunnskap og er utgangspunktet for hvordan vi oppfatter verden rundt oss. Forforståelse regnes som nødvendig for at informasjon vi mottar skal gi mening. Det er et menneskelig behov å systematisere og skape mening med det en ser og hører.

Det er ikke mulig for barnevernsarbeideren å ta innover seg alle mulige forståelser av en barnevernssak. Da de som jobber med barnevern vil ha ulike verdier, normer, holdninger, erfaring og vektlegge teorier og kunnskap ulikt, vil det skape rom for at like situasjoner kan forstås forskjellig. Den enkelte konstruerer sin oppfatning av barnevernssaken og ingen forståelse vil være objektiv (Aadnesen & Hærem 2014). Det betyr at det er uunngåelig at den enkelte barnevernsarbeider ikke møter en sak med en viss forståelse av saken i forkant og underveis. Det skaper rom for å vektlegge informasjon forskjellig og ulike forståelser av barn behov og derigjennom kan medvirkning for barn utøves forskjellig.

Hermeneutikk er orientert mot helheten (Aadnesen & Hærem 2014 s. 49). Det betyr at helheten må forstås ut i fra de enkelte delene og omvendt. For eksempel når barnevernsarbeideren snakker med foreldrene og de forteller om et barn som fysisk går til angrep på dem når det ikke får det som det vil, må den informasjonen sees i sammenheng med at for eksempel barnet selv sier at det blir slått. I tillegg må barnevernsarbeideren forholde seg til at skolen er bekymret for at barnet ikke gjør lekser og mangler matpakke og gym-tøy til stadighet. Summen av delene kan gi barnevernsarbeideren en helhet som for eksempel at det handler om en familie i en vanskelig økonomisk situasjon som gjør at de vegrer seg for å delta i ulike arrangementer på skolen. Det kan videre forstås til å handle om et barn som blir frustrert og lei seg, og viser det gjennom manglende engasjement for skolearbeidet og som blir sint og lei seg over å ikke ha det andre barn har. Det kan føre til fysiske situasjoner i hjemmet som gjør at barnet til tider har blåmerker.

KAPITTEL 4

4.1 Fremgangsmåte og metodisk refleksjon

Det er ulike forståelser for hva som kan forklare hvorfor barns medvirkning ikke alltid blir ivaretatt. I barnevernet i Norge er det tre hovedargumenter som går igjen med hensyn til å ikke skulle involvere barna i beslutninger (Vis et al, 2012). Noen barnevernsarbeidere unnlater å snakke med barna fordi de har en opplevelse av manglende kompetanse på området. Andre grunner er at barnevernsarbeidere

vektlegger at det kan være skadelig for barna å snakke om vanskelige følelsesmessige temaer. Her ligger det til grunn en forståelse om barn som sårbare, og manglende medvirkning forklares som en beskyttelse fra det som er vanskelig. Den viktigste begrunnelsen for at barn ikke gis medvirkning, er at barnevernet mener at deltakelse ikke alltid er nødvendig. Det kan ha en sammenheng med at det i noe grad vil være begrensede alternativer og at barnevernsarbeideren er av den oppfatning at barnets mening ikke vil kunne påvirke beslutningen. For eksempel kan barnevernsarbeideren unnlate å snakke med barnet hvis det er besluttet at barnet skal plasseres utenfor hjemmet. I det ligger det en forståelse av at det ikke er noen vits i å få frem barnets mening hvis de ikke kan få bestemme. Barnevernet ser ofte foreldrene som viktige å inkludere i beslutningene (Berrick, Dickens, Poso & Skivenes 2016). Noe som er riktig og viktig, da foreldre ofte kjenner sine barn og eventuelle utfordringer de har som familie. Barna involveres i langt mindre grad (Berrick et al, 2016). Dette til tross for at studier viser at involvering av barn i beslutninger kan ha positive helseeffekter, gi en terapeutisk effekt og avdekke alvorlig omsorgssvikt og gi mer riktig hjelp (Vis, Strandbu, Holtan & Thomas 2011 s. 322).

Tidligere forklaringer på hvorfor barnets perspektiv ikke synliggjøres er knyttet opp mot hvordan barn og foreldre i omsorgssviktsituasjoner skaper følelsesmessige reaksjoner hos barnevernsarbeideren (Killèn 2004). Å forholde seg til barn og familier i omsorgssviktsituasjoner er arbeid som påvirker barnevernsarbeiderens egne følelser. En konsekvens av egne emosjonelle reaksjoner er at barnevernsarbeideren anvender ulike strategier for å håndtere og beskytte seg med hensyn til det følelsesmessig ubehaget det kan være å skulle ta innover seg belastende livssituasjoner barn i barnevernet lever under. De ulike strategiene påvirker barnevernsarbeiderens holdninger, vurderinger og handlinger på en måte som ikke er hensiktsmessig for å få frem barnets opplevelse. De ulike strategiene kan for eksempel være at barnevernsarbeideren ikke ser de følelsene som skaper vanskeligheter for barna, men tillegger barna egne følelser overfor foreldrene. Barnevernsarbeideren kan identifisere seg med foreldrene og derigjennom få en distanse til barnets sårbarheter. Sakene er ofte preget av kaos og håpløshet. Situasjoner som ofte gjør barnevernsarbeideren overveldet og evnen til å observere og analysere kan føre til en form for handlingslammelse.

Det er følelsesmessig vanskelig for barnevernsarbeideren å skulle ta innover seg de belastende livssituasjoner flere av disse barna lever under (Killèn, i Killèn 2004, s. 64, Killèn Heap 1981, Killèn Heap 1988, Killèn 1994). De kan føre til behov for barnevernsarbeideren til å beskytte seg selv fra følelsesmessig ubehag.

De ovennevnte perspektivene vil ikke bli forfulgt videre. Målet med denne oppgaven er å undersøke om det også kan bli utfordrende fordi det ligger noen faglige føringer i barnevernet som og kan gjøre medvirkning for barn vanskelig. Hvordan kan faglige føringer for hvordan barnevernsarbeidere skal forstå barn og barndom i barnevernet, forklare hvorfor barns medvirkning i noen sammenhenger blir mangelfull. Problemstillingen er " Hvorfor kan det være utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i undersøkelsen av en barnevernssak? Hva er det som kan motvirke barn og unges medvirkning i barnevernets undersøkelse?». Hvordan kan faglige føringer for hvordan barnevernet skal forstå barns utvikling og barndom få betydning for barns medvirkning? Fokuset er rettet mot barnevernsarbeideren og hvordan noen barnevernfaglige perspektiver sammen med det juridiske perspektivet kan få betydning for hvordan ulike teorier om barn vektles i vurderingene, og kan få betydning for barns medvirkning. Min bakgrunn for valg av problemstilling er forskning som viser at barn ikke medvirker i tilstrekkelig grad i undersøkelsen (Helsetilsynets rapport 2012, Riksrevisjonens rapport 2011-12, Vis, Lauritzen & Fossum 2016, Berrick et al, 2016). Jeg har ikke funnet forskning som har konkludert med at barn medvirker i tilstrekkelig grad i barnevernets undersøkelses arbeid. Derimot kan det se ut til at barns deltakelse er økende i barnevernets undersøkelsesarbeid nå enn tidligere.

Det er mange måter å undersøke de fleste problemstillinger på. I denne sammenheng er det valgt et litteraturstudie, det vil si at problemstillingen undersøkes på bakgrunn av en gjennomgang av relevant forskning, dokumenter og litteratur (Grenness 2012, Thagaard 2013).

Det er mye forskning i feltet som viser manglende medvirkning for barn, samt tilfeldig bruk av systemer for undersøkelse og ulike faglige føringer på hvordan barns utvikling og barndom skal forstås. Det synes relevant å se hvordan dette kan forklares å virke sammen og få betydning for hvordan barnevernsarbeideren vektlegger barns medvirkning. Hensikten med undersøkelsen er å få frem hvordan barnevernfaglige juridiske og etiske perspektiv kan forklare hvorfor det kan være utfordrende for barnevernsarbeideren å la barn medvirke i undersøkelsen. Det kan være relevant for videre forskning å se på betydning av faglige føringer, utvikling av modeller og juridiske perspektiver kan ha, og hvordan barnevernet kan imøtekomme alle kravene i en mer systematisk prosess. En prosess som kanskje ikke kan være for mye styrt mot den ene eller andre faglige forståelse.

4.2 Litteratur- og kildesøk

I datainnsamlingen er det blitt brukt litteratursøk som omhandler tema. Det er i all hovedsak vært søkt på biblioteket og internett. I tillegg er det søkt i pensum fra ulike fag ved masterstudiet, samt søk i referanselistene i relevant litteratur og dokumenter. De råd som veileder har gitt med hensyn til litteratur er fulgt og blitt sjekket opp mot referanselistene i annen relevant litteratur og forskningsdokumenter. Formålet har vært å finne utfyllende data, samt for å underbygge data.

De søkebaser som har blitt brukt er Bibsys.no, Idunn.no, Nbbf.no.

Bibsys.no er et nasjonalt bibliotek for studenter og forskningsmiljøer. Idunn.no er en database som gir muligheter for å søke i fagtidsskrifter. Nbbf.no er et nasjonalt bibliotek for barnevern og familievern. Her finnes blant annet fagtidsskrifter, forskningsrapporter og rettskilder.

Søkeordene som er benyttet er barn*, medvirkning*, barnevern*, deltakelse*, undersøkelser*, undersøkelse*, rettigheter*, beslutninger*, skjønn*, skjønnsutøvelse*, stemme*, hørt* i ulike kombinasjoner. Flere av treffene omhandler de samme bøkene og rapportene.

Stortingsmeldinger og proposisjoner er hentet inn fra www.odin.no (departementets hjemmeside) og Lovdata.no.

Primær- og noe sekundær-kilder er brukt. Primærkilder er fremstillinger som er laget i den tiden hendelsen befant seg, mens sekundærkilder er analyser og fortolkninger av primærkilder (Everett & Furuseth 2012). Det er i stor grad brukt juridisk litteratur som er knyttet opp mot Lov om barneverntjenester og Barnekonvensjonen som for eksempel Lindboe (2012) og Ofstad og Skar (2015). Den litteraturen bygger på forskning og empiriske undersøkelser, men også skjønnsmessige vurderinger av hvordan barns medvirkning og undersøkelsen skal forstås juridisk. Det er brukt offentlige dokumentene som Prop.L 106 (2012-13), NOU 2012:5, NOU 2016:16, Riksrevisjonens rapport (2011-2012) og Helsetilsynets rapport (2012). Disse dokumentene gir beskrivelser av tilstander og praksiser i barnevernet i dag, og innehar ofte forståelser om hvordan barnevernet skal forstå barn og barndom og hvordan medvirkning og undersøkelsen kan gjøres bedre.

Studiet omhandler barns medvirkning i barnevernet i Norge og det er i hovedsak vist til norske studier, litteratur og dokumenter. Det er i hovedsak vektlagt data fra år 2000 og oppover, med noen få unntak. Dette fordi de siste ti år har vært en endring i synet på barn og barndom i samfunnet som har ført med seg en økende interesse og fokus på barns medvirkning.

For å belyse problemstillingen «Hvorfor er det utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i undersøkelsen av en barnevernssak? Og hvordan kan faglige teorier om barns utvikling, sammen med jussen regler, forklare hvorfor barn ikke har medvirket i tilstrekkelig grad? Dette blir et spørsmål om hvordan faglige teorier, som er førende i barnevernet, kan vektlegges ulikt og derigjennom vektlegge barns medvirkning forskjellig. Når det i tillegg ikke finnes noen bestemt mal for hvordan undersøkelsen skal gjøres, åpner det opp for skjønnsutøvelse med hensyn til hvem og hvor det innhentes informasjon fra i undersøkelsen. Det tas utgangspunkt i litteratur,

dokumenter og forskning hvor temaer om barns medvirkning, undersøkelsespraksiser og faglige teorier om barn og barndom omhandles.

Ulike temaer rundt barns medvirkning presenteres i teoridelen. Temaene er rammene som barnevernsarbeideren må forholde seg til i undersøkelsen, sånn som tolkning av lovverk og rettskilder. Videre blir tre perspektiver, som kommer tydelig frem i politiske dokumenter og litteratur, for å forstå barn og barndom presentert. Disse temaene er ment som en presentasjon for å gi leseren et bilde av den teorien som blir gitt om barns medvirkning og deres utvikling. Temaene blir lagt til grunn i tolkning og drøftelser i kapittel 5, for å forklare hvorfor medvirkning for barn også kan bli mangelfull.

Når problemstillingen besvares har det vært relevant i analysedelen å se på om det er ulike sider ved det barnevernfaglige perspektivet kan legges til grunn for å ikke la barnet medvirke. Samtidig som det har vært relevant å se hvordan det juridiske perspektivet med sine skjønnsbaserte regler, sammen med teorier om barn og barndom, sammen kan forklare hvordan det kan skje at barn ikke har medvirket eller at deres meninger ikke har blitt vektlagt. Det etiske perspektivet trekkes inn for å forstå hvordan barnevernsarbeiderens verdier kan få betydning for vurderinger rundt barns medvirkning. Målet er å skape en økt forståelse for hvordan faglige forståelser av barn påvirker hvordan barnevernsarbeideren vektlegger barns medvirkning. Når informasjonen og de faglige forståelsene av barn i større eller mindre grad blir motstridende eller vektes ulikt, må barnevernsarbeideren gjøre en vurdering av informasjonen. Det er ikke mulig å ta inn over seg alle mulige aspekter på en gang.

4.3 Pålitelighet og gyldighet i undersøkelsen

Dette er et litteraturstudie og reliabiliteten er avhengig av de data som er benyttet. Reliabiliteten er også knyttet til pålitelighet og om forskningen er gjort på en tillitvekkende måte. For å styrke troverdigheten har jeg forsøkt og gjøre en grundig gjennomgang av ulike former for relevant litteratur. Barnevernet er et komplekst felt og i min gjennomgang av ulik litteratur forsøker jeg å gripe noe av den kompleksiteten for å skape tillitt og troverdighet. Validitet er ofte knyttet til tolkning av data og i denne sammenheng kvaliteten og gyldigheten på mine tolkninger. Jeg kjenner fagfeltet godt

gjennom mange år i ulike deler av barnevernet og har med det en solid forutsetning for å velge ut og tolke materialet. Samtidig har jeg reflektert over egne faglige forståelser og tolkninger av de tekstene som er brukt i prosjektet.

Dataen er den litteraturen og dokumentasjonen som er valgt. For å ivareta hensynet til at det er valgt ut representativ litteratur har det blitt brukt ulike søkeord i ulike kombinasjoner, for eksempel «barn», «medvirkning», «stemme», «deltakelse», «undersøkelse». Begreper som barns stemme, barns medvirkning, barns deltagelse er ulike måter å omtale temaet på. De ulike ordene er brukt i forskjellige kombinasjoner, og sammen med ord som «undersøkelse», «beslutninger» og «barnevern». Hvordan data er blitt funnet, gjennom søkeord, treff og databaser skal det være mulig å etterprøve prosessen. Det har vært mange søk underveis, og de er ikke oppgitt. Flere av treffene viste de samme kildene. Data er valgt med et kritisk blikk. Flere av treffene var bokanmeldelser, bacheloroppgaver og diskusjonsinnlegg. Det er valgt ut vitenskapelige artikler og litteratur.

Det er også anbefalt litteratur av veileder. Den litteraturen ble sjekket opp mot søkeordene i de ulike databasene og om den samme litteraturen var anvendt i de andre kildene som ble brukt.

En svakhet ved dette studiet er at data er innhentet, omskrevet, drøftet og tolket av meg. Jeg har jobbet i barnevernet samtidig som jeg har skrevet denne oppgaven. Gjennom å fordype meg i temaet har jeg fått en økt bevissthet rundt hvordan den enkeltes vektlegging av faglige og juridiske forståelser kan få betydning for barns deltagelse. Samtidig kan det være at min faglige bakgrunn, erfaring og interesse for tema kan ha gitt en subjektiv innvirkning på valg, men også hvordan jeg har vektlagt litteraturen. Det kan gjøre oppgaven vanskelig å etterprøve og den kan fortone seg annerledes for andre. For å styrke reliabiliteten har jeg reflektert kritisk over egne faglige erfaringer og oppfatninger. I prosjektet reflekteres det og kritisk over barnevernets praksis. Det er i besvarelsen vist til kilder, slik at oppgaven kan

etterprøves og at leseren kan skille på hva som er innhentet data og hva som er mine tolkninger.

Ved valg av litteratur har jeg forholdt meg til personer som har vært aktive i feltet lenge og som har skrevet doktorgradsavhandlinger, gitt ut bøker og som fortsatt er aktive med forskning i feltet. Som for eksempel Astri Strandbu (2011), Ofstad og Skar (2015), Lindboe (2012), Øyvind Christiansen og Bente Kojan (2016), Bache-Hansen og Kvaran (2015).

Ved gjennomgang av ulike referanselister i litteraturen og dokumentasjonen, blir det henvist til flere av de samme kildene som er brukt. Det kan styrke argumentasjonen om at utvalgt litteratur gir gode presentasjoner av den forskningen som er gjort på feltet.

Kapittel 5 DRØFTINGSDEL

5.1 Innledning

Til tross for lovgivers tydelige intensjoner og muligheter for medvirkning for barn, implementering av undersøkelsesmodeller og samtalemeter for å snakke med barn, mangler det dokumentasjon som viser barns egne synspunkter i undersøkelsesarbeidet. Det dokumenteres ikke at barnevernet snakker med barna og uenigheter mellom barnevern og barn kommer ikke frem.

Hvordan kan det forklares gjennom det barnevernfaglige, etiske og juridiske perspektiv?

5.2 Hvilken betydning kan implementering av undersøkelses- og samtalemeter ha for barns medvirkning?

Som nevnt tidligere i oppgavens kap. 3, finnes det ingen felles implementert modell for undersøkelsesarbeidet i Norge (Samsonsen & Willumsen 2014 s. 101-102). Flere andre land har på bakgrunn av Emily Munro (1999) sin granskning av rapporter

vedrørende barn som døde fordi barnevernet ikke klarte å avdekke alvorlig omsorgssvikt, valgt å implementere en felles modell (Samsonsen & Willumsen 2014 s. 102-105). Dette for å sikre god kvalitet på undersøkelsesarbeidet, gjennom blant annet å sikre at barns synspunkter kommer frem. De enkelte landene har tilpasset modellen etter landets kultur og lovverket.

Da det i Norge ikke er implementert noen modell med noen bestemte prosedyrer for hvordan undersøkelsen skal gjøres, blir det i større grad opp til det enkelte barnevernkontor eller barnevernsarbeider hvordan undersøkelsen gjøres (Samsonsen & Willumsen 2014 s.99-102). Det gjør at det blir i større grad opp til den enkelte barnevernsarbeider å vurdere hvem det innhentes informasjon fra og hva det blir spurt om. Det har sammenheng med at den enkeltes skjønnsutøvelse får større plass. Skjønnsutøvelse handler om mange forhold, også om hvordan barnevernfaglige, etiske og juridiske perspektiv vektet.

For å møte utfordringene i barnevernet, med hensyn til å skulle gjøre kvalitativt gode undersøkelser, som ivaretar både barns behov og medvirkning, vet vi at mange barnevernkontor har implementert Kvello- modellen, eller andre undersøkelsesmetoder (Bunkholdt & Kvaran 2015 s.100-105, Kvello 2010, Thrana 2008. Vis et al, 2015). Flere kommuner har og implementert barnesamtalen (Gamst 2011). Det synes som om det er en forventning og tendens til at barnevernet i økende grad benytter ulike kartleggingsmaler (Bache-Hansen et al, 2016 s. 221).

Undersøkellesmodellene favner en bred tilnærming, er orienterte mot barnet og setter det i sentrum (Bunkholdt & Kvaran 2015, Kvello 2010). Vi kan tenke at det er positivt for barns medvirkning. Barnevernsarbeideren «tvinges» i større grad til å innta flere faglige perspektiver, gjøre bestemte kartlegginger og til å se og snakke med barnet. Det kan forstås som at det enkelte kontor og barnevernsarbeider får mindre anledning til å tilpasse undersøkelsen, da det ligger mer eller mindre bestemte temaer og prosedyrer som skal følges. For eksempel kan det som utgangspunkt være lagt til grunn at barnet skal snakkes med etter en bestemt mal eller metode. Barnesamtalen

er ett eksempel på det (Gamst 2011). Det kan øke sannsynligheten for at barns medvirkning ivaretas i større grad enn hvis det ikke er implementert noen undersøkelsesmodell eller samtalem metode for å snakke med barn.

Barnevernsarbeideren kan finne støtte for bruk av undersøkelsesmodeller da de sikrere en bred kartlegging av barnets situasjon. Det juridiske perspektiv støtter en slik forståelse. Rettsreglene sier at barnevernet, til tross for å ikke gjøre undersøkelsen mer omfattende enn nødvendig, samtidig skal sikre seg at saken er så godt opplyst at de kan vurdere om barnet har behov for hjelp og eventuelt hvilken hjelp som er riktig til rett tid (bvl. § 1-4). Samtidig presiseres det i barnevernloven at barnevernet skal tilrettelegge for samtaler slik at barnet får informasjon og muligheter til å uttale seg (bvl. §§ 4-1 2. ledd og 6-3). Samtalene barnevernet har med barn skal gjøres på en sånn måte at de ivaretar barnets behov for trygghet. En kan tenke seg at undersøkelsesmodeller og barnesamtalen, vil ivareta en slik tilnærming. Undersøkelsesmodellene er tilrettelagt for å gjøre brede kartlegginger gjennom observasjon av foreldre og barn, samtaler med foreldre og barn og innhenting av opplysninger fra flere instanser som har kontakt med barnet og foreldrene (Kvelling 2010). Målsettingen med implementering av barnesamtalen er å styrke barnevernsarbeiderens kommunikasjonsferdigheter slik at barnevernet kan sikre at de får frem barnets eget perspektiv (Gamst 2011). Slik kan en tenke seg at undersøkelsesmodeller og strukturerte samtaler med barn fremmer barnets perspektiv.

På en annen side stilles det spørsmål knyttet til undersøkelsesmodeller og hvorvidt de sikrer at barns synspunkter kommer frem. Til tross for ulike undersøkelsesmodeller, som vektlegger samhandling mellom foreldre og barn og som setter barnet i sentrum, synes de å vektlegge et individuelt psykologisk perspektiv (Sagatun 2011 s.140-141). Et perspektiv som fokuserer på det relasjonelle mellom foreldre og barn, og synes i mindre grad å vektlegge barnet som selvstendige aktører med egne meninger.

Hva er det som kan forklare at barns medvirkning allikevel er mangelfull til tross for implementerte undersøkelse modeller som har barnet i sentrum?

5.2.1 En tilpasning av modellene basert på barnevernsarbeiderens vurdering

Vi vet at flere av barneverntjenestene som har implementert undersøkelsesmodeller tilpasser modellene til den enkelte sak (Bunkholdt & Kvaran 2015, Vis 2015, Samsonsens & Willumsen 2014, Thrana 2008). Når modellene tilpasses betyr det at barnevernsarbeideren vurderer hva som skal gjøres på bakgrunn av sin forståelse og vurdering av saken. Det velges vekk noen prosedyrer til fordel for noen andre.

Barnevernet skal ivareta ulike barn og foreldre og ta hensyn til deres egenart og særegne ressurser og problemer. Slik sett kan tilpasning av undersøkelsesmodeller, basert på barnevernsarbeiderens vurdering være riktig. Samtidig betyr det og at det åpnes opp for at barnevernsarbeideren kan vektlegge prosedyrene rundt barnets medvirkning ulikt. For eksempel så kan barnevernsarbeideren forstå saken i et sosialøkologisk perspektiv med fokus på tiltaket MST. Da vektlegges foreldrenes behov for å få hjelp for å få tilbake sin autoritet som foreldre. MST er familiebasert og bygger på å bevare familien og myndiggjøring av foreldre (Sagatun, 2008). Det kan gjøre at barnevernsarbeideren vektlegger perspektivet til barnet og dets meninger mindre vekt, og en kan stille spørsmål ved om det kan gå på bekostning av barns medvirkning.

Hvilke tiltaksspekter barneverntjenesten har tilgjengelig kan få en betydning for hvordan undersøkelsen gjøres og den faglige forståelsen som legges til grunn. Christiansen og Kojan (2016 s. 97) sier vurderinger av hvilken hjelp barn og familier skal få baserer seg på den faglige kunnskapen, hva barn og foreldre ønsker, men og på hvilke tiltak som er tilgjengelige. Har barneverntjenesten tilgang på MST kan det påvirke barnevernsarbeideren faglige forståelse. Tiltaket er lett tilgjengelig og kan iverksettes raskt. Andre barneverntjenester kan for eksempel ha utviklet Cos-p veiledning og ha god tilgang på dette tiltaket og da kan undersøkelsen og den faglige forståelsen styres i den retning.

En annen faktor som kan ha betydning er lovgivers intensjoner. På den ene siden skal saken opplyses så godt at barnets behov ivaretas. Med dette utgangspunktet kan en i et perspektiv tenke seg at implementering av undersøkelsesmodeller og samtalemeter for å snakke med barn ivaretar lovgivers intensjoner om å få sakene så godt kartlagt at barnet blir hørt og får tilstrekkelig hjelp. Det kan forstås som at det juridiske perspektiv støtter bruken av modeller som ivaretar en bred tilnærming, har barnet i sentrum og gode metoder for å snakke med barn.

På en annen side skal barnevernet tilpasse undersøkelsen på bakgrunn av den innkomne informasjonen (bvl. §§ 4-2,4-3). Det betyr at barnevernet må vurdere hvor omfattende undersøkelsen skal gjøres basert på meldingens innhold og de opplysningene som fremkommer underveis i undersøkelsen. Med andre ord så legger de juridiske reglene til grunn at barnevernsarbeideren må tilpasse undersøkelsen med hensyn til hvem og hvor mye informasjon som innhentes, og ikke bare kan følge en bestemt modell med faste prosedyrer. Undersøkelsens omfang skal på bakgrunn av meldingens innhold og opplysninger som fremkommer i undersøkelsesarbeidet avspeile hvor omfattende undersøkelsen gjøres. Da det kan være ulike barnevernfaglige perspektiver som dominerer hos de forskjellige barnevernsarbeiderne, åpner det opp for å vurdere barns medvirkning ulikt. Noen vil kunne forstå barnet som selvstendig og autonomt, mens andre vil vektlegge barnet som mer sårbart og i behov av beskyttelse. Videre kan forskjellige barnevernsarbeidere vekte det juridiske perspektivet. Barnevernet skal utøve skjønn og ta hensyn til rettsikkerheten og det mildeste inngreps prinsipp og ikke gjøre undersøkelsen mer omfattende enn det som anses som nødvendig (bvl. § 4-3 2., Lindboe 2012 & Ofstad og Skar 2015). Prinsippene støttes både i EMK art.8 og BK art.9 nr.2, hvor retten til privatliv uten innblanding fra myndighetene stadfestes og at tiltak skal være nødvendig for å ivareta formålet. En barnevernundersøkelse anses å kunne være belastende for barnet og familien (Ofstad & Skar 2015). Det betyr at barnevernet må vurdere hver enkelt melding og undersøkelse, med hensyn til undersøkelsens omfang. Den må tilpasses opplysningene som fremkommer. For eksempel i saker hvor foreldrene søker barnevernet om økonomisk hjelp til fritidsaktiviteter for barnet, kan det jo med rette være rimelig at undersøkelsen gjøres i et mindre omfang enn hvis saken omhandler bekymring rundt vold og overgrep.

En konsekvens av at bestemte prosedyrer ikke må følges, er økt grad av tilpasning og skjønnsutøvelse (Samsonsen & Willumsen 2014 s. 99-102). Basert på den fremkomne informasjonen i den enkelte sak vurderer barnevernsarbeideren hvordan undersøkelsen skal gjøres. Da det ikke er en forutbestemt prosedyre eller mal som følges vurderer barnevernsarbeideren hva som skal gjøres i undersøkelsen og hvilket omfang den skal få. Da er det vektleggingen av det barnevernfaglige og juridisk perspektivet som legges til grunn, og det blir i større grad opp til den enkelte barnevernsarbeider eller kontor, hvordan undersøkelsen utøves og hvem det innhentes informasjon fra. Det kan få betydning for hvordan barnets medvirkning vurderes og ivaretas, og skaper forskjeller med hensyn til barns medvirkning.

5.2.2 Å få barnet til å fortelle ved bruk av barnesamtalen

Barnesamtalen blir brukt som en del av undersøkelsen for å ivareta barns medvirkning (Gamst 2011). Noe som kan være bra og fremme barns medvirkning. Samtalemotoden har gode intensjoner ved å være strukturert, støtte barnet og få barnet i «fri» tale uten at de voksne legger føringer på barnet (Gamst 2011). Slik kan en tenke at barnets eget perspektiv kommer frem.

På en annen side vet vi at det er vanskelig for voksne å snakke med barn om belastende forhold (Gamst 2011). Å få barnet aktivt med i samtale om vanskelige forhold fordrer ikke bare kunnskap om barnesamtalen, men også mot og trygghet hos barnevernsarbeideren. Å få barnet til å fortelle er basert på hvordan barnevernsarbeideren møter barnet følelsesmessig (Gamst 2011, Thrana 2008). Voksne får ofte lyst til å hjelpe barnet gjennom å omformulere og sette ord på situasjoner for barnet (Gamst 2011). Det kan bety at ikke alle barnevernsarbeidere, til tross for opplæring, klarer å være i en samtale uten å omformulere eller fortolke det barnet sier. Det kan gjøre at barn som barnevernet snakker med kan oppleve at det de sa fikk et annet innhold, og derigjennom opplever manglende medvirkning. For eksempel har jeg vært vitne til en gutt på 12 år som sa at han ble flau over mor under samvær. De var ofte på kafè og hun snakket høyt og var kledd oppsiktsvekkende. Samtidig sier gutten at han er det eneste som mammaen har og at hun nok lever for

samværene med han. Barnevernet lanserte ulike løsninger på utfordringen som å ha samværene i fosterhjemmet, møtes steder det ikke var så mange folk, redusere samværene ol. Gutten formidler videre at barnevernet ikke skjønner problemet. Han sier det handler ikke om å løse problemet, men at de voksne skulle forstå hvor vanskelig dette var og at det nettopp var slik hans liv var og ikke noe som han bad barnevernet om å løse.

For at barn skal komme med sine meninger må de oppleve tilstrekkelig trygghet og tillit til barnevernsarbeideren (Gamst 2011, Thrana 2008). Noen barnevernsarbeidere vil ha flere samtaler med barnet for å få dette til. I tillegg vil noen barn lettere enn andre barn ha denne tillitten til andre og derigjennom fremme sine synspunkter (Thrana 2008 s.98). Utfordringen ligger i at noen av de barna som barnevernsarbeideren møter i undersøkelsen kan ha opplevd stor utrygghet gjennom manglende kontinuitet og voksne som ikke har vært til å stole på (Thrana 2008, s.98). Stabilitet og kontinuitet i omsorgen er avgjørende for at barn skal ha tillitt og trygghet til andre voksne (Bowlby 1988). Det kan føre til at det til tross for en utviklet og tilpasset samtalem metode for barn, at barnet likevel ikke klarer å formidle sine synspunkter.

Det kan også handle om barnevernsarbeiderens tre måneders frist for undersøkelsen (bvl. § 6-9). Det kan være at tiden som fordres for å opparbeide en slik tillitt at barnet forteller, kan komme i konflikt med fristen for gjennomføring av undersøkelsen. Det er ofte mange å innhente informasjon fra. Det kan bety at barnevernsarbeidere ikke har brukt tilstrekkelig tid til å opparbeide seg nødvendig tillitt til barnet. Flere barn vil trenge mange samtaler og lang tid på å opparbeide seg tiltro til voksne. En konsekvens av manglende tid og opplevelse av manglende trygghet hos barnevernsarbeideren, kan bli at barnet ikke forteller og opplever at de ikke får tilstrekkelig medvirkning.

Et annet aspekt ved barnesamtalen er at den kan brukes med ulike intensjoner (Gamst 2011). Det ene er å få informasjon, det andre er å få frem barnets forståelse og mening, det tredje er at samtalen òg kan brukes som en terapeutisk tilnærming. Det kan gjøre at barnevernsarbeidere kan ha ulike målsettinger med samtalen. Gjennom forskjellige

barnevernfaglige perspektiver på barns utvikling, og hva som er viktig for barn, kan barnevernsarbeideren ha ulike forståelser av hva som er mest sentralt å vektlegge i samtaler med barn (Hennum 2016). For eksempel vil noen barnevernsarbeidere vektlegge det psykologiske tilknytningsperspektivet og fokusere på barns mulighet for å sette ord på en vanskelig livssituasjon. Da kan barnevernsarbeideren vektlegge problemene i tilknytningen i større grad enn barnets synspunkter og opplevelse av sin situasjon. Det kan gjøre at barnets mening vies mindre vekt eller uteblir, til tross for at barnesamtalen er gjennomført. Andre barnevernsarbeidere kan vektlegge den nyere barndomssosiologi og fokusere på barns egne oppfatninger og meninger for å kunne vurdere hva som er barnets beste. De kan være med å forklare hvorfor barns medvirkning er varierende til tross for implementerte samtalemodeller.

Vi vet barnevernet oppfatter nytten av modeller varierende (Bunkholdt & Kvaran 2015, Kvello 2010). Noe av kritikken, som blir rettet mot bruk av modeller, er at de blir for omfattende og at det faglige skjønnet uteblir og de individuelle tilpasningene for å hjelpe barn og foreldre blir mangelfulle (Bunkholdt & Kvaran 2015, Kvello 2010). Den engelske modellen kritiseres også for mangel på faglig skjønn og individuell tilretteleggelse basert på det enkelte barns og familiens behov (Samsonsen & Willumsen 2014, s. 106).

5.2.3 Skjønnsutøvelse

Det å gi rom for skjønnsutøvelse gir på den ene siden muligheter for å avpasse undersøkelsens omfang etter sakens behov. Noe som både kan være riktig og fornuftig. Samtidig kan det gjøre at andre aspekt ved forståelsen av barnet blir mer fremtredende enn barnets deltakelse.

En konsekvens av for stor grad av skjønnsutøvelse og muligheter for tilpasninger i undersøkelsen kan innebære at gamle arbeidsformer og tenkemåter får leve videre. Vi vet det kan være vanskelig å endre egne forståelser og oppfatninger (Aadnes og Hærem 2014). Det har vært en utvikling av hvordan vi forstår barns behov (Standbu

2011). Eldre teorier endres og nye forståelser av barn vokser frem (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 44). Barnet oppfattes i dag som selvstendig med egne synspunkter om hva som er best for seg. Det kan bety at eldre forståelser og arbeidsmåter kanskje ikke er tilstrekkelig i dag for å gjøre gode nok undersøkelser av barns situasjon. Tradisjonelt har det vært slik at omsorgen for barn er foreldrenes makt og ansvar. Det ansvaret og den makten gir foreldrenes synspunkter en spesiell vekt. Da det er ganske nytt at barn skal medvirke og ha selvbestemmelse, kan det stride noe imot den tradisjonelle forståelsen av at foreldrene er de mest sentrale.

Det tar tid å endre barnevernets arbeid- og tenkemåter. Samtidig som dette er en del av en samfunnsendring hvor barns behov stadig kommer mer i fokus i vår kollektive forståelse av omsorg og oppvekst. Det kan få betydning med hensyn til barnevernsarbeiderens vektlegging av barnets mening, samt deres rett til medvirkning. Det trenger ikke å bety at barnet ikke snakkes med, men at barnevernsarbeideren ikke vektlegger det barnet sier i tilstrekkelig grad, tilstreber å bruke ulike ordninger som lovgiver har foreslått, og setter seg inn i nye forståelser av barn. Forståelser som en finner i det psykologiske tilknytningsperspektivet om barn som sårbare i behov av beskyttelse (Thrana 2008) kan vektlegges. Barnevernsarbeideren kan være mer orientert mot det sosialøkologiske perspektivet og tiltaket MST. Da vil barnevernsarbeideren kunne vektlegge hvordan foreldrene skal hjelpes for å få tilbake sin autoritet ovenfor barnet. Da kan forståelsen av at det kan være viktig og riktig for barnet å få frem sin mening, eller at barnet har viktig informasjon å meddele barnevernet få mindre fokus i samtalene. Det kan få betydning med hensyn til reell medvirkning for barn. Vis, Lauritzen og Fossum (2016 s. 43) viser til en undersøkelse av Vis og Thomas (2009) hvor de gjorde et studie av saker hvor barn mellom 7 og 12 år hadde vært involvert. De fant at til tross for om barn deltok i beslutningsprosesser fikk det ikke nødvendigvis betydning for utfallet av saken. Det ble konkludert med at barns reelle deltakelse ikke nødvendigvis ble sikret gjennom at barna ble snakket med.

Forståelser som legger til grunn å beskytte barnet fra belastninger vil finne støtte i jussens regler og forarbeider, da det presiseres at barn ikke må presses til å snakke med barnevernet hvis de ikke vil. Samtidig som barnevernet selv må være forsiktige

så ikke barnet opplever å komme i en lojalitetskonflikt overfor sine foreldre (Ofstad & Skar 2015, Prop. L 106 2012-13). Det kan åpenbart være riktig at barnet skal beskyttes fra å skulle si sin mening, både fordi de ikke vil eller fordi deres mening om enkelte temaer ikke er nødvendig. Dilemma ligger i å avgjøre når det ene eller andre er riktig å gjøre. Det som er viktig er at barns behov for beskyttelse ikke blir brukt som en unnskyldning for å ikke involvere barnet tilstrekkelig.

5.3 Barnevernsarbeiderens vektlegging av teorier

I undersøkelsen anvender barnevernsarbeiderne barnevernfaglige perspektiver for å forstå informasjonen som innhentes. Det barnevernfaglige perspektivet innehar ulike teoretiske forståelser av barns utvikling. Faglige forståelser bygger på ulike teorier og kunnskap, og er en måte å konstruere, forklare og systematisere informasjonen på (Aadnesen & Hærem 2014 s. 170).

Gjennom ulike barnevernfaglige perspektiver vil barnevernsarbeideren prøve å forstå og lage seg en oversikt over den informasjonen som fremkommer (Aadnesen & Hærem 2014 s.170-171). I barnevernet brukes kunnskap fra fagfelt som psykologi, sosiologi, sosialt arbeid og juridisk teori (Aadnesen & Hærem 2014 s. 170). Teoriene er utviklet på bakgrunn av empiriske undersøkelser, og derigjennom gis de en legitimitet (Hennum 2016 s. 49). De fleste av teoriene tar for seg deler av virkeligheten og vil i varierende grad støtte hverandre, eller de kan ha ulikt fokus og derigjennom representere konkurrerende forhold. For eksempel tar tilknytningsteori for seg det følelsesmessige, intellektuelle, sosiale osv., mens det juridiske tar for seg rettighetene. Hvordan barnevernsarbeideren vektlegger ulike teorier kan føre til ulike forståelser av hva som er best for barnet med hensyn til medvirkning.

Det er ikke bare forskjellige teorier som kan vektlegges ulikt og derigjennom ha konkurrerende forhold. Den enkelte teori kan og inneha ulike forståelser av hva barn trenger og derigjennom få motstridene hensyn som må vektas mot hverandre. Med det legges det til grunn at like teorier kan vektas forskjellig (Aadnesen & Hærem 2014 s. 171, Hennum 2016). For eksempel så kan en barnevernsarbeider som inntar et psykologisk perspektiv med fokus på tilknytningens betydning vekte barn som sårbare

i behov av beskyttelse. En annen barnevernsarbeider kan innta samme teoretiske perspektiv og fokusere på barns behov for deltakelse. Da kan forståelsen vektes mot at det er viktig for barns utvikling å forstå sammenhenger i livet. Det betyr at et psykologisk tilknytningsperspektiv ikke bare vektlegger barn som sårbare og i behov av beskyttelse, men også at barn gjennom sin deltakelse kan påvirke sine omgivelser og at det har en verdi for en god utvikling for barn (Thrana 2008). Det samme vil en finne i saker hvor barnevernsarbeideren er orientert mot et mer sosiologisk perspektiv. Dette perspektivet ser for eksempel også samspill og relasjoner som viktig for en god utvikling hos barnet (Thrana 2008 s. 46-47), slik som det psykologiske tilknytningsperspektivet. Tiltakene som er utviklet i det sosiologiske perspektivet retter seg mot samspill i familien. Fokuset er på familien og omgivelsene rundt barnet og om de sammen kan endre barnets adferd slik at det innordner seg samfunnets forventninger. I det ligger det en tenkning om at barnet er en del av familien og barnets egne meninger om sin situasjon kan bli mindre vektlagt.

Det betyr at barnevernsarbeidere som til tross for at de inntar samme teoretiske forståelse av barns behov og utvikling, allikevel kan vektlegge momenter i det samme perspektivet ulikt. I praksis vil det bety at barnevernsarbeidere kan forstå barns medvirkning forskjellig, og fokuset i samtalene med barnet kan få ulikt innhold.

Ulike vurderinger barnevernsarbeideren gjør i undersøkelsen kan forklares gjennom forskjellige teorier om hva som er viktig for barn (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 41-42, Hennum 2016, s. 51-52). For eksempel kan det juridiske perspektivet, med henvisning til BK art.12 argumentere for barns rett til å uttale seg vedrørende forhold som angår dem uavhengig av alder. Ett perspektiv som fremmer medvirkning. Det barnevernfaglige perspektivet kan med utgangspunkt i det psykologiske vektlegge at det er vanskelig for barn å uttale seg om hjemmeforholdene da de har en lojalitet til sine foreldre (Kvelling 2010) og derfor kan være redde for å sette foreldrene i et dårlig lys og argumentere for at barnet bør slippe. Hvis barnet selv ikke ønsker å snakke med barnevernet så må barnevernet ta hensyn til dette ønsket. Det kan forstås som at lovgiver på den ene siden gir støtte til en slik psykologisk forståelse. I loven og dens forarbeider presiseres det at barnet ikke har en plikt til å uttale seg, og at de ikke må

presses, da det kan sette dem i en vanskelig situasjon overfor sine foreldre (Ofstad & Skar 2015, Prop. L 106 2012-2013). En forståelse som kan vanskeliggjøre barns medvirkning.

Da de juridiske reglene er dynamiske for å kunne ivareta ulike barn og deres behov, skaper dette rom for å vektlegge ulikt. Hvordan barnevernsarbeideren vokter teori og kunnskap om barn, og bruker de juridiske reglene og rettskildene får derfor betydning for hvordan barnets medvirkning gjøres.

Barnevernsarbeideren skal ikke bare hensyn ta ett faglig teoretisk perspektiv, som for eksempel det psykologisk utviklingsperspektiv, opp mot de juridiske regler og rettskilder. I barnevernet er det flere faglige teorier om hvordan barn utvikler vansker og skal hjelpes (Aadnesen & Hærem 2014 s. 170). Det kan forstås som at det ligger en forventning til at barnevernet legger flere faglige forståelser til grunn for å forstå barns behov. Det i seg selv gjør at den enkelte barnevernsarbeider gis rom for å forstå barns behov forskjellig.

5.3.1 Samme problem kan forstås ut i fra flere barnevernfaglige perspektiver

De faglige forståelsene av barn har vært dominert av psykologiske og sosiologiske teorier om barns utvikling (Bunkholdt & Kvaran 2015, Thrana 2008, Prop. L 106 2012-13, NOU 2012:5). Dette har vært gode teorier for å forstå barns utvikling og hvordan de utvikler vansker. Teoriene er fortsatt førende for hvordan barnevernet skal forstå og hjelpe barn. Dette kommer tydelig frem gjennom politiske dokumenter og statlige tilrettelegging av bestemte tiltak for barn i barnevernet (Prop. L 106 2012-13, NOU 2012:5 og Bache-Hansen et al, 2016 s.220-222). På en annen side stilles det spørsmål ved om det går an å si at det finnes faglige føringer i barnevernet da det satses på ulike tiltak både fra sentralt hold og i kommunene (Bache-Hansen et al, 2016 s. 221).

Det synes å handle om et mangfold av forståelser, tiltak og modeller som foreslås fra sentralt hold, men også utvikling av samtalemeter med barn og

undersøkellesmodeller som implementeres i kommunene (Bache-Hansen et al, 2016 s. 221-222). Det gjør at flere forståelser kan legges til grunn av barnevernsarbeideren når barns behov skal vurderes. Noe som er positivt da sakene og barnas behov er ulike. En kan tenke seg at det kreves ulike måter å forstå forskjellige barnevernssaker på for å ivareta den kompleksiteten som er i mange av sakene i barnevernet. Sakene er ofte sammensatte og det er vanskelig å vite hva som er riktig forståelse for å gi god hjelp (Fauske et al, 2016, Marthinsen & Lichtwack 2013). Samtidig som barnevernet også møter barn og foreldre hvor vanskene er mer tydelig og det er lettere å bli enige om en forståelse av problemet og hva slags hjelp barnet trenger (Fauske et al, 2016).

Det har det vært en utvikling hvor ulike forskningsbaserte programmer med en sosialøkologisk forståelse har fått faglig og politisk støtte. Det er utviklet og implementert ulike evidensbaserte tiltak som skal forebygge og hjelpe barn som viser tegn til vansker. F.eks. Multi systemisk terapi (MST) og Parent Management Training (PMTO) (Prop. 106 L 2012-2013, Thrana 2008, Bache-Hansen mfl. 2016 s.220).

I dette perspektivet tas det utgangspunkt i å finne ulike faktorer ved barnet selv, i familien og nærmiljøet som skaper positiv utvikling for barnet og som da kan ruste barnet og familien til å møte risikofaktorene på en konstruktiv måte (Bunkholdt & Kvaran 2015 s. 45, Nordahl et al, 2005, Thrana 2008). Barnet blir sett på som en del av familiesystemet og det fokuseres på at det er familien som skal hjelpes.

Gjennom tiltakene MST og PMTO rettes fokuset også utenfor familien, som på nettverk, skole osv. Likevel synes barnevernets fokus å være rettet mot foreldrenes evne til å ta tilbake kontrollen overfor barnet (Sagatun 2011, s. 139). Det er foreldrene og systemene rundt barnet som skole, nettverk osv. som skal påvirke barnet. I dette blir barnet en mottaker og ikke sett på som et selvstendig subjekt (Sagatun 2011 s. 139, Thrana 2008). Utfordringen for barnevernet kan ligge i de sakene hvor barnets behov ikke er sammenfallende med foreldrenes ønsker. I barnevernet vil det være barn som utsettes for alvorlig omsorgssvikt og mishandling og det er direkte skadelig å bli værende i familien (Kvelling 2010, Thrana 2008). Da kan manglende fokus på barnets forståelse og mening om sin situasjon være katastrofal.

I dette perspektivet kan barnevernsarbeideren forstå barn som har høyt fravær fra skolen, konflikter med foreldrene og som eksperimenterer med rusmidler, som et barn med atferdsvansker. Å forstå barn som viser denne type vansker som barn med atferdsvansker anbefales hjelp gjennom MST tiltak. I lovforarbeidene står det at barn som har slike vansker skal få tilbud om dette tiltaket (Prop L 106, 2012-13). Barnevernsarbeideren må forholde seg til en slik politisk føring. Når barnevernsarbeideren møter et barn og dens familie med et slikt perspektiv vil den forståelsen som dette perspektivet representere være styrende for hva barnevernsarbeideren ser etter (Aadnesen & Hærem 2014 s. 171, Hennem 2016). Det får betydning for hvilken informasjon som innhentes, hvilke spørsmål som stilles og da også besvares. For eksempel kan fokuset til barnevernsarbeideren bli å kartlegge hvor ofte den unge er borte fra skolen, hvor ofte den unge ruser seg ol. Da kan det legges til grunn at det ikke er barnet eller den unges opplevelse og mening som er det viktige for saken, men videre samarbeid med foreldrene slik at de kan få styrket sine foreldreferdigheter. Det er ikke ensbetydende med at barnevernet ikke snakker med barnet. Det kan godt være at de gjør det, men fokuset er ikke barnets synspunkter og ønsker for sin situasjon. En konsekvens kan være at samtalene med barnet for eksempel handler om å gi informasjon, og at barnets oppfatninger og meninger ikke gis nødvendig plass.

Hvis problemene ikke løses tilfredsstillende gjennom et MST tiltak kan det være at foreldrene mener barnet har behov for mer omfattende tiltak. For eksempel i form av plassering utenfor hjemmet. Barnet kan på den andre siden være uenig og ønske ytterligere hjelp i hjemmet, eller tenke at det handler om andre forhold som barnevernet ikke har spurt om. Barnevernsarbeideren kan da legge til grunn det sosialøkologiske perspektivet å tenke at ytterligere og strengere tiltak som behandling av atferdsvanskene skal skje i en barneverninstitusjon. Barnets mening vektlegges ikke som den avgjørende faktor for videre arbeid. MST som tiltak i barnevernet brukes som tiltak i hjemmet som alternativ til institusjon, og regnes som et mildere inngrep enn institusjon (Prop. L106 2012-2013). Da kan det forstås som at mildeste inngrepsprinsipp ble forsøkt først (bvl.§ 4-4). Noe som forøvrig skal vurderes eller prøves for mer inngripende tiltak. Når det ikke fører frem, kan det være naturlig å

vurdere institusjon som anses som et strengere tiltak og et større inngripen, til tross for at barnet mener noe annet.

En annen barnevernsarbeider kan vektlegge at barn som viser tegn til vansker i form av høyt fravær fra skolen, konflikter med foreldrene og som eksperimenterer med rusmidler, at det er mangler i den tidlige tilknytningen som forklarer problemene.

Barn med tilknytningsvansker kan vise sårbarheter i samhandling med andre gjennom konflikter, få vansker i tilknytning til sin skolehverdag, ruse seg på illegale rusmidler for å håndtere vonde følelser (Kvelling 2010). Barnevernsarbeideren vil da se etter informasjon som kan bekrefte en slik forståelse (Aadnesen & Hærem 2014). Da kan barnevernsarbeideren for eksempel gjennom å fokusere på barnets tidlige oppvekst og belastninger hos foreldrene. Sårbarheter i samspillet mellom foreldre og barn kan bli vektlekt. Barnevernsarbeideren kan da legge til grunn et tiltak som for eksempel Cos-p veiledning for å styrke samspillet og tilknytning mellom den unge og foreldrene. Fokuset i veiledningen vil være hvordan foreldrene kan møte den unge med bekreftelse og økt opplevelse av trygghet. Det kan godt være at barnevernet snakker med barnet også i disse sakene. Samtalen kan være orientert mot å skulle bearbeide sine opplevelser og derigjennom at barnet skal sette ord på følelser og opplevelser av situasjonen og ikke nødvendigvis ha noe mål om at barnet skal komme med sine meninger og ønsker for sin situasjon. Barnesamtalen har og en slik intensjon (Gamst 2011). For eksempel har jeg erfart at en jente på 11 år som ble plassert i fosterhjem grunnet mors psykiske helse selv ikke ønsket å flytte tilbake til mor etter at mor ble erklært frisk nok til å ivareta omsorgen. Jenta var klar og tydelig på at hun ønsket å bo videre i fosterhjemmet, da hun nå hadde etablert seg på skolen, fått venner og ikke hadde tro på at situasjonen hjemme ville bli annerledes. Barnevernet vurderte at de måtte prøve hjelpetiltak i hjemmet. Barnets mening ble ikke vektlagt og samtalene barnevernet hadde med jenta, bar preg av å støtte jenta i hva som hadde vært vanskelig osv. Hva hun ønsket, ble ikke tema eller tatt hensyn til.

Det psykologiske perspektivet og tilknytningens betydning har fått økt fokus i barnevernet den senere tid. Dette kommer tydelig frem blant annet i NOU nr.5 (2012)

hvor f.eks. tilknytningens betydning mellom fosterbarn og fosterforeldre skal tillegges større vekt enn det biologiske prinsipp og foreldrenes rett til en eventuell tilbakeføring. Det er også utarbeidet og implementert ulike psykologiske modeller i deler av det kommunale barnevernet. For eksempel har Øyvind Kvello utarbeidet og gitt opplæring i ulike kartleggingsmaler basert på tilknytningsteori til bruk i observasjon av samspill mellom foreldre og barn (2010). Flere kommuner har gjennomgått denne opplæringen i senere tid (Kvello 2010, Vis mfl. 2015). Circle of security (Brandtzæg et al, 2011) har blitt implementert i flere kommuner. Dette er et veiledningstiltak basert på tilknytningsteori. Foreldre og fosterforeldre veiledes i hvordan de skal forstå barnas adferd og deres behov for å utforske verden, samtidig som de skal være en «trygg havn» for barna å komme tilbake til å få støtte ved behov. Dette perspektivet skal styrkes i barnevernet (Prop. L106 2012-2013). Barnevernet skal komme tidlig inn med hjelp for å forebygge alvorlig omsorgssvikt.

I dette perspektivet ligger det en grunnleggende forståelse av at barn skal beskyttes fra voksne som ikke ivaretar dem godt nok (Thrana 2008). En slik forståelse understreker barnets rett til beskyttelse av voksne som ligger nedfelt som en del av Lov om barneverntjenester og barnets beste som prinsipp. Når barnevernsarbeideren vektlegger et slikt perspektiv, hvor observasjoner av foreldre og barn vektlegges sammen med kommunikasjonen mellom dem, skaper det en fare for at både foreldre og barns stemme ikke kommer tilstrekkelig frem (Sagatun 2011 s. 141). Barnevernsarbeideren kan bli for opptatt av hvordan foreldre og barn samhandler, og glemme å snakke med barnet om deres synspunkter med hensyn til beslutninger i undersøkelsen. Perspektivet kritiseres for å se barnet mer som et objekt og ha liten tradisjon for å se barnet som et deltakende subjekt (Samuelsson et al, 2013). I det ligger det en forståelse av at de voksne må ivareta og beskytte barnet, og hva barnet mener er mindre sentralt.

Slik jeg forstår det, vektlegger perspektivet den voksnes ansvar for barnets utvikling. Det er gjennom samspill og relasjon barnets grunnleggende behov for trygghet skal ivaretas for å sikre barnet en god utvikling. Når de voksne rundt barnet svikter i samspillet og den følelsesmessige omsorgen, utvikler barnet vansker. Fokuset rettes

mot de voksne og ikke mot barnets egen forståelse av situasjonen. Perspektivet er opptatt av barnet, men forståelsen av hva som er best for barnet gjøres gjennom en fortolkning av de voksne (Bunkholdt & Kvaran 2015, s. 44). I barnevernet anvendes dette perspektivet i stor grad (Hennum 2016 s. 50).

Når barnevernsarbeideren vektlegger et psykologiske perspektiv med fokus på relasjoner og samspill, kan det ligge til grunn en forståelse om barnet som sårbart og at det bør skjermes for ytterligere belastninger. Det juridiske perspektivet bygger også på en slik forståelse. Perspektivet understreker barns rett til å ikke snakke med barnevernet hvis de selv ikke ønsker, og det forventes at barnevernet respekterer denne retten (Ofstad & Skar 2015, Prop. L 106 2012-2013). Hvor pågående barnevernsarbeideren da blir for å involvere barnets deltakelse kan således handle om det barnevernfaglige perspektivet sammen med det juridiske perspektiv og hvordan perspektivene vektet. En forståelse av at barnet skal beskyttes kan åpenbart være konstruktivt for barnet i saker hvor de selv ikke vil medvirke. På en annen side kan en slik forståelse også brukes som en unnskyldning for barnevernsarbeideren. Vi vet at barnevernsarbeidere unnlater å snakke med barn fordi de tror at det kan være skadelig for barn å snakke om sensitive temaer (Vis et al, 2012). I det ligger det en forståelse av barn som sårbare. Den viktigste grunnen barnevernsarbeidere oppgir er imidlertid at deltakelse ikke er nødvendig. Det kan på en annen side ha sammenheng med den begrensningen som foreligger i en sak, og at barnas mening ikke vil få betydning for beslutningen.

Det er ikke bare faglige forståelser som får betydning men også andre forhold som for eksempel tilgjengeligheten på aktuelle tiltak (Christiansen & Kojan 2016 s. 97). Flere av tiltakene som er gjort godt tilgjengelig for barnevernet, har en faglig forståelse som i stor grad er hentet fra det sosialøkonomiske perspektiv og utvikling av MST og PMTO eller det psykologiske tilknytningsperspektiv med undersøkelse modeller, og Cos-P. Det kan forklare hvorfor barnevernet føres mot disse forståelsene. Tiltakene og derav løsningene på problemene er lett tilgjengelig og gir legitimitet gjennom politiske føringer. I disse forståelsene er ikke alltid barnets synspunkter det sentrale.

På en annen side vil det og være barnevernsarbeidere som vektlegger et psykologisk eller et sosialøkologisk perspektiv, som også fokuserer på å få frem barnets meninger og vil vektlegge det i sin beslutning. Det ligger også i dette perspektivet at barn er selvstendige individer med egne meninger og forutsetninger for å kunne ta selvstendige valg (Thrana 2008). Dilemma ligger i den muligheten som blir til å vektlegge forskjellige sider ved teorier.

5.3.2 Kunnskap om barn endres og skaper nye forståelser

Da barnevernfaglig kunnskap stadig utvikles og skaper nye og endrede forståelser av barn, betyr det at noen barnevernsarbeidere kan være orienterte mot den nye kunnskapen. Den nyere barndomssosiologien forstår barn som selvstendige individer med egne synspunkter og forutsetninger for å kunne ta egne valg (Bunkholdt & Kvaran 2015, Strandbu 2011). Det kan føre til økt fokus og vektlegging av barns egne synspunkter. Da legges det til grunn at barn og unge er viktige informanter om sine liv og deres meninger er viktige å ta hensyn til. Denne forståelsen av barn i samfunnet har kommet i økende grad de senere årene (Thrana 2008, Strandbu 2011, Bunkholdt & Kvaran 2015, Christiansen & Kojan 2016). Dette kommer til uttrykk blant annet gjennom barns rett til medvirkning og tilrettelegging og implementering av ulike samtalemetoder med barn. Når faglige verdier og oppfatninger om barn endres, får vi en økende bevissthet om barns medvirkning. Det får igjen betydning for vår tolkning og forståelse i barnevernsarbeidet. Det påvirker lovgivning, våre arbeidsformer og vår tolkning av hva som bør gjøres både i beslutninger og tiltaksarbeid. Denne utviklingen og endringene av vår forståelse av barn tar tid og møter motkrefter. Endringene skaper verdimotsetninger i samfunnet og i barnevernet. For eksempel kan barns medbestemmelse komme i konflikt med foreldrenes makt til å bestemme over barn og den omsorgen de ønsker å gi dem. En konsekvens kan bli at til tross kunnskap og endrede rettsregler finnes det konkurrerende argumenter som gjør at barnevernsarbeideren kan vektlegge andre forhold ved barnet enn det barnet selv sier.

Barnevernsarbeidere som ikke har fulgt denne utviklingen og hva det innebærer for arbeidet i barnevernet, vil heller ikke nødvendigvis ha med seg en forståelse av at barnets mening og deltakelse er så sentral. Barnevernsarbeidere oppgir manglende

kompetanse som en begrunnelse for å ikke ha snakket med barna i undersøkelsen (Vis et al, 2012). Det kan være med på å forklare hvorfor barnets medvirkning ikke alltid er ivaretatt i tilstrekkelig grad. På en annen side kritiseres også det nyere barndomssosiologiske perspektivet for å tillegge barnet for stort ansvar og miste av synet deres behov for ivaretagelse og beskyttelse (Thrana 2008).

Det betyr at i barnevernet, hvor det er mange ulike faglige forståelser å ta hensyn til, kan den enkelte barnevernsarbeider vektlegge forskjellige teorier eller vekte like teorier ulikt, og derigjennom fokusere på ulike sider av en sak og vurdere samme barnevernssak forskjellig. Samtidig som teorier om barn endres, tar det tid å implementere nyere forståelser av barn. Da jussens regler er dynamiske kan barnevernsarbeideren finne støtte i reglene både med hensyn til at de skal medvirke, men og at de må beskyttes. Det kan forklare hvorfor barns medvirkning blir forskjellig.

Det kan være at med tiden vil den «nye» barndomssosiologien få større plass i barnevernets faglige forståelse. Et perspektiv som vektlegger barn som selvstendige og autonom med egne forståelser om hva som er best for seg. Et perspektiv som fokuserer på at barnets meninger må vektlegges. Slik sett kan en tenke at medvirkningen vil få større plass i flere saker.

5.4 Tolkning og vurdering av informasjon i en barnevern undersøkelse

I undersøkelsen innhenter barnevernet informasjon fra andre som kjenner barnet og familien (Samsonsen & Willumsen 2014). Det kan være privatpersoner som kjenner barnet og familien eller andre fagfolk som jobber i ulike instanser. De andre fagfolkene som kjenner barnet og familien, vil ha forskjellige oppgaver og ulik fagforståelse (Aadnesen & Hærem 2014 s.169). De forstår og fortolker barn i sine bestemte faglige kontekster. Barnevernet anvender informasjonen fra disse tjenestene, sammen med sine ulike faglige forståelser av barn når de gjør vurderinger og beslutninger i undersøkelsen.

Når barnevernsarbeideren skal behandle store mengder informasjon fra ulike kilder, kan det være motstridende informasjon. Noe som er krevende å forholde seg til.

For eksempel kan skolen på den ene siden, være bekymret for om eleven følger opp skolearbeidet, og om foreldrene bistår barnet i tilstrekkelig grad da barnet ofte ikke har gjort lekser og ikke har med seg gym-tøy og matpakke. På den andre siden kan foreldrene beskrive en situasjon i hjemmet hvor barnet jevnlig har fysiske konfronteringer med dem som foreldre. Foreldrene beskriver situasjoner hvor de setter grenser, da barnet ikke forholder seg til deres rammer og setter seg selv i vanskelige situasjoner. Barnet selv kan fortelle at det blir slått av sine foreldre og vil flytte. Samtidig kan barnets lege mene at barnet er inne i en vanskelig tid og synes å være sårbar for å utvikle en depresjon, og derav bør barnet ikke utsettes for ytterligere belastninger.

Hvordan barnevernsarbeideren forstår informasjonen, har en sammenheng med forforståelsen (Aadnesen & Hærem 2014 s. 168-171). Forforståelsen handler om barnevernsarbeiderens holdninger, verdier, erfaring og faglig kunnskap og danner utgangspunktet for den forståelsen barnevernsarbeideren har med seg i møte med barn og foreldre og annen informasjon i undersøkelsen. Når informasjonen skal vurderes må barnevernsarbeideren søke å forstå opplysningene gjennom å «knytte» de til ulike teoretiske forståelser. Gjennom å forstå det barnet, foreldrene mfl. sier i et teoretisk perspektiv, søker barnevernsarbeideren og systematiser og forklarer meningen i informasjonen. Uten en slik systematisering og meningsskapning av det barn, foreldre og andre sier vil ikke informasjonen gi mening (Aadnesen & Hærem 2014). For å få dette til må nødvendigvis barnevernsarbeideren ha en eller flere faglige forståelser som sitt utgangspunkt. Barnevernsarbeiderens forforståelse er styrende for hvordan informasjonen vurderes og hva det blir spurt etter (Aadnesen & Hærem 2014). Noe av informasjonen vil kunne bekrefte, eller være annerledes enn barnevernsarbeiderens forståelse av saken.

For eksempel kan barnevernsarbeideren være orientert mot å forstå barn som viser vansker i form av skolefravær, konflikter med foreldre og jevnaldrende ol. som atferdsvansker. Det kan passe med foreldrenes beskrivelser av barnet, og vil således

bekreftede barnevernsarbeiderens forforståelse. Dilemma ligger i at vi vet det kan være vanskelig å «rokke» ved det som ikke passer inn i ens forforståelse og heller fokusere og finne de tegn som stemmer med det man selv tenker (Aadnes & Hærem 2014, Munro 1999:2005). Barnevernsarbeideren kan da for eksempel gå videre med skole og foreldre, og fokusere på å stille spørsmål om hvor ofte barnet er borte fra skolen, hvor hyppige er konfliktene hjemme, om de er bekymret for bruk av rusmidler osv. Da er omfang og intensitet på problematferden til barnet utgangspunktet for fokuset og spørsmålene som blir stilt og besvart. Den volden barnet da formidler kan bli forstått som et resultat av at foreldrene prøver å sette grenser. Det barnet sier passer ikke inn i barnevernsarbeiderens forforståelse på samme måte som det foreldrene formidler. En slik forståelse hos barnevernsarbeideren støttes av Lov om barneverntjenester gjennom § 4-24 og de ulike forarbeidene, som for eksempel Prop. L 106 (2012-13), hvor barnevernet skal gi familier tilbud om MST- tiltak hvis barnet viser vansker som høyt skolefravær, eksperimentering med rusmidlerløse, konflikter med voksne. I tillegg kan barnevernsarbeideren ha erfaring med at tiltak som MST er virkningsfullt som tiltak for barn som viser en slik atferd. Det betyr ikke at barnet nødvendigvis ikke snakkes med, men innholdet i samtalen kan være orientert mot andre aspekter enn barnets synspunkter. For eksempel kan barnevernsarbeideren vektlegge å gi informasjon om tiltaket. Slik kan barnets perspektiv bli mangelfullt.

Vi vet at barns meninger vektlegges i mindre grad der hvor de strider mot barnevernets egne forståelser (Vis 2014). Noe som også synes å gjelde vektlegging av barns meninger i rettsapparatet (Lindboe 2012). Her legges det heller ikke vekt på barns meninger med mindre deres synspunkter er i samsvar med hva retten mener.

I undersøkelsen skal barnevernsarbeideren vurdere og tolke all informasjon som fremkommer. De enkelte delene, dvs. hva barnet, foreldrene, skolen osv. forteller må forstås som den komplekse situasjonen barnet er i; helheten (Aadnesen & Hærem 2014). Barnevernsarbeideren må prøve å forstå det den enkelte sier ut i fra den totale situasjonen til barnet. Slik beveger barnevernsarbeideren seg mellom det barnet, foreldrene, skolen og legen sier, og sin egen vurdering og forståelse av saken. En kunne da tenke seg at jo mer informasjon som blir fremlagt for barnevernsarbeidere jo

lettere blir det å se alle behovene og nyansene i saken, også aspektet med barns medvirkning. Slik kan en tenke seg at når flere, også barnet selv, kommer med informasjon til barnevernsarbeideren, jo større sannsynlighet er det for at barnevernsarbeiderens forforståelse av saken påvirkes. Slik sett kunne en tenke seg at barnevernsarbeidere som har en forforståelse hvor barnets vansker forstås som atferdsvansker, og kan avhjelpest gjennom MST- tiltak, vil bli utfordret på egen forståelse og kanskje vil endre sin forforståelse slik at barnets medvirkning gis større tyngde.

Et annet aspekt er at kunnskapen også kan gi motstridende informasjon. Den teoretiske kunnskapen om barns behov er ofte tvetydig og uklar (Kojan & Christiansen 2016 s. 22-25). For eksempel kommer dette til uttrykk i det psykologiske tilknytningsperspektivet. På den ene siden er de opptatt av å skjerme barnet for belastninger, som det kan være å snakke om hvordan de opplever mangler i omsorgen fra sine foreldre. På en annen side er de opptatte av at barnet skal sette ord på vanskelige opplevelser da det har en betydning for bearbeidelse av hendelser og å se sammenhenger i livet. Det som da kan skje er at normer og verdier får større plass i undersøkelsen. Vår forståelse av barns behov er ikke verdinøytral og forstås og fortolkes ofte ut i fra den kulturen den kommer fra. I tillegg har barnevernsarbeideren sine normer og verdier, og tilhører samtidig et kontorfellesskap hvor det også finnes normer og verdier. Da kan «gamle» forståelser eller egne verdier og holdninger om hva som er best for barn få dominere i undersøkelsen, og hindre at ny kunnskap om barns medvirkning vinner frem. Det kan forklare hvorfor ikke alle barnevernsarbeidere gir barns medvirkning samme tyngde i undersøkelsen.

På en annen side så vil andre barnevernsarbeidere kunne ha en større bevissthet rundt egen forforståelse. Det kan gjøre at barnevernsarbeideren utvider eller får en annen forståelse av saken, og vektlegger i større grad hva barn sier. Da kan fokuset rettes på informasjon som bekrefter eller avkrefter nye opplysningene (Aadnesn & Hærem 2014). Det er først når en kan erkjenne egen forforståelse at en kan befri seg fra den i større eller mindre grad, og derigjennom være åpen for nye forståelser (Alveson & Skøldberg, 1994).

For eksempel så kan barnevernsarbeideren hatt opplæring i barnesamtalen og implementert den som en del av undersøkelsesarbeidet. Det kan gjøre at barnevernsarbeideren er orientert mot å bruke barnesamtalen som verktøy og vektlegger barnets synspunkter. Barnevernet kan da for eksempel vektlegge barnets utsagn om vold fra foreldrene ved å beslutte og flytte barnet midlertidig inn i et beredskapshjem for å sikre at det ikke utsettes for ytterligere vold og belastninger. Barnevernsarbeideren vil finne argumentasjon for en slik vurdering i det juridiske perspektivet. I Lov om barneverntjenester § 1-1, gir barnevernet ansvar for å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg i rett tid. Ulike forarbeider underbygger dette ansvaret hos barnevernet gjennom Prop.L 106 (2012-13) som understreker barnevernets ansvar for å beskytte barn mot overgrep og omsorgssvikt. BK pålegger igjen på sin side at de land som har sluttet seg til konvensjonen plikter å beskytte barn for overgrep og mishandling. Gjennom en slik vektlegging av det barnevernfaglige og juridiske perspektivet kan barnets synspunkter komme frem.

Bevissthet rundt egen forforståelse og hvilken påvirkning den har for vurderinger og beslutninger i undersøkelsen er sentralt for å frembringe nye og alternative forståelser. Da faglige teorier og kunnskap er i stadig utvikling kan det føre til at noen ikke har tilegnet seg denne kunnskapen, eller at den nye kunnskapen kommer i konflikt med den allerede forståelsen barnevernsarbeideren har. Kanskje strider også den nye kunnskapen med egne holdninger og verdier.

Med andre ord tilstreber barnevernsarbeidere å innhente informasjon fra et bredt spekter av fagfolk som har kjennskap til barnet og barnet selv, og søke å forstå den informasjonen. Uansett så vil den enkelte barnevernsarbeider ha med seg en eller flere forståelser som den nye informasjonen vil bli fortolket ut i fra. Denne forståelsen kan være vanskelig å endre. Hvis barnevernsarbeideren innehar ett perspektiv hvor barnet oppfattes som sårbart, i lojalitetskonflikt eller deres meninger ikke er sentrale for hjelpen de skal få, som for eksempel MST- tiltak, kan det forklare hvorfor ikke alle barn medvirker tilstrekkelig i undersøkelsen.

5.5 Når det er uenighet mellom foreldre og barn

I noen undersøkelser i barnevernet kan det fremkomme ulikt innhold i det foreldrene forteller og hva barnet sier. For eksempel kan barn fortelle om alvorlige hendelser som seksuelle overgrep. Informasjonen de kommer med kan gi beskrivelser av seksuelle forhold de ut fra sin alder og modenhet som de naturlig ikke har kunnskap om, med mindre de har vært vitne til bestemte hendelser. Da kan det være mer opplagt at barnevernet må gripe inn. I andre sammenhenger er ikke beskrivelsene like tydelige. Foreldrene på den andre siden kan stille seg uforstående til informasjonen og fortelle en annen historie. En historie om et barn som er utenfor vennegjengen og som har vist et behov for å tiltrekke seg oppmerksomhet. Foreldrene formidler å ha et barn som av og til forteller historier som ikke stemmer med virkeligheten. De sier de er bekymret for barnets fremtid.

Disse alvorlige «påstand mot påstand» - sakene i barnevernet er kanskje noen av de vanskeligste sakene som er i barnevernet. Det er saker hvor rettsikkerheten og behovet for beskyttelse står i konflikt med foreldrenes rettsikkerhet og mulighet for at det ikke har skjedd overgrep.

Barnevernet må i disse sakene innhente mest mulig relevant informasjon som belyser saken, og det er åpenbart en fordel å bli kjent med barnet og familien for å kunne vurdere hva som har skjedd. Noen ganger ser man noe som ikke stemmer og ikke helt henger sammen med forklaringene som innebærer at den ene parten er mer troverdig enn den andre. Andre ganger vet ikke barnevernet hva som har skjedd, og står i en påstand mot påstand-situasjon og blir usikre på hva som er riktig å gjøre.

Det handler om barnevernets møte med etiske dilemmaer. Det er ikke åpenbart hvilken handling som er riktig (Nordby et al, 2013). Barnevernet må enten lytte til barnet eller vektlegge foreldrenes synspunkter om at overgrep ikke har funnet sted. Barnevernet kan ikke vite hvem som snakker sant. Barnevernsarbeideren må lytte nøye til det barnet har og si, ta det alvorlig og se det i lys av annen informasjon. Barnevernets jobb er å beskytte barnet mot overgrep, men de må samtidig passe på å ikke begå overgrep mot foreldre ved å fortolke situasjonen feil.

Dilemma til barnevernet er hvorvidt de skal legge til grunn barnets opplysninger, og å beskytte for ytterligere belastninger før de undersøker saken videre. Barnevernet må gjøre en skjønnsmessig vurdering på om de skal hensyn til foreldrenes, for så vidt modererende opplysninger, å undersøke videre mens barnet bor hjemme. Eller skal de ta hensyn til barnets opplysninger og beskytte barnet først, for så å undersøke videre. Når det er uenigheter mellom foreldrenes rettigheter og hva som er til barnets beste skal barnevernet ta hensyn til barnet (Ofstad & Skar 2015, Prop. L106 2012-13). Dette kravet til barnevernet om å beskytte barnet og barns medvirkning kan komme i konflikt med foreldrenes rettsikkerhet og mildeste inngrepsprinsipp.

Barnevernsarbeideren kan legge til grunn en forståelse av at barn som forteller om vold og overgrep må beskyttes. Og at barn må høres og det de sier må vektlegges. Det kan se ut til å være vanskelig med dagens juridiske regler og rettskilder å ikke skulle vektlegge barnets stemme og kravet til barnevernet om å beskytte barn. Barns rett til hjelp og beskyttelse kommer tydelig frem i barnevernlovens § 1-1. Formålet med loven er å sikre barn den hjelpen de trenger. Samtidig som barnevernet må forholde seg til BK art.19 som pålegger alle land som har sluttet seg til konvensjonen å sørge for at barn blir beskyttet mot «alle former for fysisk eller psykisk vold, skade eller misbruk, vanskjøtsel eller forsømmelig behandling, mishandling eller utnytting, herunder seksuelt misbruk». Samtidig skal barnevernet høre på barn og vektlegge deres meninger. Hva barnet mener er en del av vurderingen i hva som er til det beste for barnet (Bvl. § 4-1). I BK art. 12 kommer det tydelig frem at barn har rett på beskyttelse å komme med sine synspunkter. I et slikt perspektiv synes det å være klart og tydelig hva som må vektlegges.

Dilemma ligger i at barnevernet samtidig må forholde seg til foreldrenes forståelse av situasjonen. Foreldre er også viktige informanter og de som ofte kjenner barnet best. Barnevernet skal vektlegge mildeste inngrepsprinsipp og ikke iverksette tiltak som er mer inngripende enn nødvendig (Bvl. § 4-3 2.ledd). Dette for å ivareta rettsikkerheten til barn og foreldre.

Barnevernet kan ikke vite hvem som snakker sant, men de må gjøre en skjønnsmessig vurdering som kan bety at barnets stemme vektlegges, eller foreldrenes forståelse som da vil gjøre at barnet ikke opplever seg hørt og forstått. Eller noe midt imellom. Dette er vanskelige avveininger for barnevernsarbeideren. For eksempel har jeg erfaring med at et barn forteller om vold fra fosterfar og barnevernet beslutter å plassere barnet i ett nytt fosterhjem. Da ivaretar de barnets rett til beskyttelse og de hører på hva barnet sier og vektlegger dette. Senere i undersøkelsen stiller barnet spørsmålstejn med hvorfor de ikke tror på henne da de har latt hennes yngre søster bo igjen i fosterhjemmet sammen med den fosterfaren som utsatte henne for vold. Det kan jo være mange grunner til det. Som for eksempel at fosterfamilien og søsteren har en annen historie og forståelse som ikke inneholder vold fra fosterfar. Barnevernets begrunnelse ovenfor jenta er at «vi tror på deg vi har jo flyttet deg ut av hjemmet og således gjort det du ønsket». Barnet sitter fortsatt igjen med bekymring for søsteren sin og en opplevelse av å ikke bli hørt da søsteren ikke flyttes ut av hjemmet. Slik kan barnet få en opplevelse av å ikke bli hørt eller trodd.

I andre sammenhenger kan det være motstridende ønsker mellom foreldre og barn.

For eksempel kan et barn ønske å bli boende hjemme hos sine foreldre med hjelpetiltak, men foreldrene sier at de ikke kan ivareta barnet. Barnevernet kan beslutte å pålegge foreldrene hjelpetiltak (bvl. § 4-4). Noe som på den ene siden kan gjøre at barn blir hørt når de selv ønsker tiltak i hjemmet. Samtidig som det kan være vanskelig å pålegge foreldrene noen former for hjelpetiltak, da flere tiltak som for eksempel MST, Cos-p og andre veiledningstiltak fordrer noe av foreldrene. Jeg har selv erfart i en sak hvor barneverntjenesten plasserte gutt på 15 år i institusjon. Gutten viste tegn til atferdsvansker og foreldrene ønsket ikke å ta imot tiltak i hjemmet i form av MST, da de mente det ikke var tilstrekkelig. Gutten selv ønsket dette tiltaket og samtykket ikke til plassering i institusjon. Barnevernsarbeideren kom i et etisk dilemma hvor det ikke er åpenbart hva som er det beste alternativet (Nordby et al, 2013). Skal barnevernsarbeideren vektlegge barnets synspunkter eller foreldrenes?

Noen barnevernsarbeidere vil finne det riktig å følge det juridiske perspektivet og derigjennom kunne argumentere for barnets synspunkter. Da kan valget argumenteres gjennom lover og regler satt av ytre autoriteter. I et pliktetisk perspektiv kan en slik handling resoneres frem som en etisk rett handling (Nordby et al, 2013). Andre barnevernsarbeidere vil gjennom egne overbevisninger finne det vanskelig å tro på tiltak som fordrer noe av foreldrene som de selv ikke er motiverte for. Barnevernsarbeideren kan finne det vanskelig å vektlegge barnets ønsker da de var motstridende med hva foreldrene selv mente de kunne klare. Dette er dilemma barnevernet står overfor og som gjør at de må ta et valg. Skal familien lykkes med tiltak i hjemmet, som fordrer noe av alle i en familie og spesielt foreldrene, må de som oftest være motivert for en endring. Det kan forklare hvorfor barnets mening ikke alltid vektlegges.

Det kan også fremstå som et dilemma i prinsippet om barnets beste og barnets rettigheter. Barnevernets hovedoppgave er å verne og beskytte barn fra alvorlig overgrep og omsorgssvikt (Thrana 2008). Barnet har på den ene siden en passiv rett til å bli beskyttet fra sin familie der hvor det er nødvendig, samtidig som de har en aktiv rett til medvirkning (NOU 2000:12). Barnets beste omhandler både retten til beskyttelse og retten til medvirkning (Ofstad & Skar 2015). Retten til beskyttelse handler om barnevernets plikt til å beskytte barn fra forhold som kan skade deres helse og utvikling (BK art. 19, bvl. §1-1). I tillegg omhandler vurderingen av hva som er barnets beste, barnets egne meninger og forståelser av sin situasjon (BK.art 12, bvl § 4-1). I dette ligger en forståelse av at gjennom å gi barn medvirkning gis de blant annet en opplevelse av kontroll over eget liv. Noe som er viktig for deres utvikling. Dette til tross for hva andre måtte mene er best for dem. Disse to retningene får mye oppmerksomhet og er anerkjent som to perspektiver som kan være utfordrende å håndtere i en forståelse av at det kan være uenigheter rundt hva barn kan tåle og ikke tåle. Begge perspektivene har som formål å sikre barnets beste interesser (Sandberg 2012:90). Det er når disse perspektivene blir satt opp mot hverandre at barnevernsarbeideren kan komme i et etisk dilemma om hva som blir riktig å vektlegge.

Det finnes saker i barnevernet hvor barn forteller om vold fra foreldre, og samtidig sier at det beste for dem er å fortsette å bo sammen med sine foreldre. Barna kan mene og ha tro på at foreldrene kan endre seg. Da kan utfordringen ligge i barnevernets ansvar for å beskytte barnet fra å kunne bli utsatt for ytterligere vold og barnets rett til å bli hørt. Barnet skal ikke bare høres, men deres meninger skal også vektlegges i samsvar med alder og modenhet (BK art.12, bvl.§ 4-1). Barnevernet må i disse sakene vurdere hva som skal vektlegges. I noen saker kan barnevernet vektlegge sitt ansvar om å beskytte barnet, noe som er i samsvar med bvl. og BK. I vurderingen til barnevernet kan de ha lagt til grunn en forståelse om at barnets mening om å fortsette å bo hjemme hos sine foreldre handler om deres lojalitet og tilknytning til foreldrene. De kan vektlegge at barna søker sine foreldre på bakgrunn av at det er denne erfaringen de har i livet og det er det som oppleves som trygt og mer kjent for barnet, enn å kanskje måtte flytte fra sine foreldre. I en slik vurdering legges til grunn at barnet er sårbart og i behov av beskyttelse. En slik forståelse kan forklare hvorfor barnevernet ikke tar hensyn til barnets ønsker.

Tidligere i oppgaven har jeg vist til eksempelet med en jente på 16 år hvor hun og hennes yngre søsken ble plassert, på bakgrunn av at hennes søsken fortalte om vold fra foreldrene. Barna ble plassert i ett beredskapshjem. Jenta på 16 bekreftet at det hadde vært situasjoner med voldsutøvelse, men at hun hadde tro på at dette vill ta slutt og hun ville flytte hjem. Barneverntjenesten besluttet å fremme en omsorgsovertakelse, med begrunnelse i at foreldrene ikke samtykket til hjelpetiltak og at volden var av en slik art at det ville være vesentlig skadelidende for jentas utvikling å skulle flytte tilbake. Saken ble først behandlet i Fylkesnemnda og der fikk barneverntjenesten medhold, og jentas ønske om å flytte hjem ble ikke vektlagt. Saken ble videre anket av foreldrene og jenta, til Tingretten. I Tingretten fikk foreldrene og jenta medhold, og hun ble tilbakeført til foreldrene.

Det eksempelet kan være med på å illustrere at barnevernets vurdering av hva som må til for å beskytte og ivareta en positiv endring for barnet kan komme i konflikt med hva barnet selv mener er nødvendig. Det kan føre til at barnets stemme ikke blir tillagt vekt og at barnet ikke opplever medvirkning.

5.6 Krav om begrunnelse for barns medvirkning

Det kreves ikke i dag noen begrunnelse for hvordan barnets medvirkning er ivaretatt og hvordan deres meninger er vurdert (NOU 2016:16). Det kan være med på å gjøre det lettere å unnlate barnets medvirkning, både fordi bevisstheten rundt det kan utebli eller glemmes fordi det ikke kreves en bevisst og skriftlig refleksjon rundt tema. Det betyr at det ikke nødvendigvis fremkommer i dokumentene hvordan barnets medvirkning er vurdert i saken og heller ikke hvordan deres meninger ble vektlagt. I Nou 2016:16 foreslås dette endret. NOU'n foreslår å innføre krav til skriftlige begrunnelser for hvordan barnets medvirkning er ivaretatt og hvordan barnets mening har blitt vektlagt. Har ikke barnet medvirket så må det også begrunnes og dokumenteres. Det kan synliggjøre hvordan prosesser for å tilstrebe barns medvirkning er ivaretatt, og føre til en økt bevissthet hos barnevernsarbeideren. Som for eksempel om barnevernet har forsøkt ordninger som tillitsperson, talsperson eller støtteperson. Samtidig foreslås det i sammen NOU at mildeste inngrepsprinsipp skal lovfestes. Det kan på en annen side forstås som et forslag på at fokuset ikke nødvendigvis rettes mot en implementering av bestemte undersøkelsesmodeller for å øke kvaliteten og barns medvirkning. Snarere kan det se ut til at fokuset rettes mer mot beslutningsprosessen og synliggjøring gjennom dokumentasjon på hvordan barnets medvirkning er gjort og hvordan barnevernet har vurdert og hensyntatt barnets mening. Vi vet at undersøkelsesmodeller, bruken av dem og hvordan barnevernet planlegger og utførere undersøkelser er forskjellig i barnevernet (Lurie et al, 2015). Da kan en slik lovendring føre til en bevisstgjøring hos barnevernsarbeideren på hvordan medvirkning er tilstrebet i undersøkelsen. Også i de undersøkelsene hvor barnet ikke har deltatt. Samtidig kan det gi fokus på betydningen av barns medvirkning i undersøkelsen da barnevernsarbeideren må redegjøre og begrunne hvordan det er forsøkt å få til medvirkning fra barnet. Slik jeg ser det kan det forstås som at teorier og kanskje modeller for hvordan beslutninger gjøres kan få økt fokus i barnevernet fremover. Det er barnets prosessuelle rettigheter som er i fokus.

Ved innføring av krav om dokumentasjon fra barneverntjenesten for hvordan barnets medvirkning og synspunkter er vurdert, synes å kunne være en styrke med hensyn til ivaretagelsen av medvirkning også i saker hvor barnets mening ikke har fått

avgjørende vekt for utfallet av saken. Det vil synliggjøre hvordan barnevernsarbeideren har vurdert og vektlagt barnets mening.

Da det nødvendigvis ikke brukes standardiserte modeller i undersøkelsen, og at de i stor grad tilpasses den enkelte sak, får skjønnsutøvelse og den enkelte barnevernsarbeiders faglige forståelser av barn større betydning med hensyn til hvordan medvirkning blir vurdert og vektlagt.

På en annen side så er det ikke sånn å forstå at barnevernet utfører undersøkelsesarbeidet helt vilkårlig basert på hva den enkelte barnevernsarbeider vurderer. De fleste barnevernkontorene oppgir at de har rutiner for undersøkelsesarbeidet (Lurie et al, 2015). Fire av fem barneverntjenester oppgir å bruke en mal eller modell. Til tross for det er det store variasjoner hvordan arbeidet organiseres.

6. Oppsummering og konklusjon

Forskning rundt undersøkelsesarbeid i barnevernet og barns medvirkning viser at undersøkelser gjøres forskjellig og barns deltakelse er varierende (Juul 2010, Samsonsen & Willumsen 2014, Statens helsetilsyn 2012, Lurie et al, 2015). Det gjør at barns stemme i noen sammenhenger ikke gis den tyngde som den kanskje fortjener. Undersøkelsene viser at foreldrenes forståelser vies stor plass og barnets behov fremkommer i mindre grad. Til tross for at barnevernet snakker med barna er det ikke gitt at deres meninger tillegges vekt (Magnussen & Skivenes 2016 s. 713-718).

Målet med masteroppgaven har vært å synliggjøre hvordan noen barnevernfaglige perspektiver om barns utvikling som preger barnevernfeltet, sammen med det juridiske og etiske perspektiv, kan forklare hvorfor det kan være utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i undersøkelsen av en barnevernssak. Ulike sosialfaglige teorier for å forstå barndom og barns behov gjør at barnevernsarbeidere kan vektlegge forskjellige teorier for å forklare hva som er best for barnet, også med

hensyn til hvordan deres rett til medvirkning kan gjøres. Det gir rom for ulike tolkningsmuligheter (Hennum 2016, s. 58-61). Undersøkelser utøves forskjellig og det er ingen implementert modell i Norge for hvordan undersøkelsen og barns medvirkning skal utøves (Samsonsen & Willumsen, 2014). Barneverntjenesten må forholde seg til det juridiske perspektivet som regulerer hvordan undersøkelsen og barns medvirkning skal utøves. Perspektivet er dynamisk for å ivareta barns ulike behov. Det gjør at barnevernsarbeideren må utøve skjønn. Skjønnsutøvelse har sammenheng med våre verdier og handler om etiske perspektiver. Med andre ord må barnevernsarbeideren hensyn ta det barnevernfaglige, juridiske og etiske perspektivet. Alle perspektivene åpner opp for å gjøre ulik vektlegging og valg, også med hensyn til vektlegging av barns medvirkning. Det kan forklare hvorfor det kan være utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i undersøkelsen.

I det barnevernfaglige perspektivet finnes det ulike teorier for å forstå barns utvikling og behov. Teorier om barns utvikling er nyttige verktøy for barnevernsarbeideren for å kunne systematisere og strukturere all informasjon som fremkommer i undersøkelsen (Hennum 2016 s. 49-51). De ulike teoriene forklarer på sine måter hvordan barnet har utviklet vansker, og barnevernet har utviklet forskjellige tiltak, basert på noen teoretiske forståelser som kan benyttes for å løse de ulike problemene. Disse forståelsene ligger som føringer inn i barnevernet gjennom politiske dokumenter (Prop L 106 2012-2013, NOU 2012:5). De faglige føringene i barnevernet baserer seg på teori fra psykologi og sosiologi. Tradisjonelt har disse teoriene sett på barn som sårbare og i behov av beskyttelse (Bunkholdt & Kvaran 2015, Thrana 2008). Dette synet på barn har gradvis blitt endret (Bunkholdt & Kvaran 2015, s. 43-45, Strandbu 2011). De oppfattes i dag som subjekter med egne synspunkter og rettigheter. Dette synet kan komme i konflikt eller i «skyggen» av de mer tradisjonelle teoriene i barnevernet. Det kan være med på å forklare hvorfor det kan være utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i undersøkelsen.

Hvordan barnevernsarbeideren forstår barns behov er basert på det faglige perspektivet som legges til grunn (Hennum 2016). De ulike barnevernfaglige

perspektivene kan vektlegge barns utvikling forskjellig og få betydning for hvordan barnevernsarbeideren vektlegger barns medvirkning.

Det psykologiske tilknytningsperspektivet kan forstå barnet som sårbart og i behov av beskyttelse (Thrana 2008). Et perspektiv det skal satses på i barnevernet (Prop L 106 2012-2013). Perspektivet er orientert mot relasjonen mellom foreldre og barn (Brandtzæg mfl. 2011). Når relasjoner og samspill vektlegges kan det vanskeliggjøre å holde fokus på barnets synspunkter (Sagatun 2011, s. 141). Det juridiske perspektivet støtter en slik forståelse. Perspektivet er opptatt av at barnet ikke må komme i en lojalitetskonflikt overfor sine foreldre, samt at de må beskyttes fra alvorlig omsorgssvikt som kan skade deres helse og utvikling (Ofstad & Skar 2015). En slik vektlegging av det barnevernfaglige og juridiske perspektivet kan gjøre at barnets perspektiv ikke kommer tilstrekkelig frem.

Det sosialøkologiske perspektivet med utvikling av ulike tiltak som for eksempel MST og PMTO er og perspektiv det skal satset på i barnevernet (Prop L 106 2012-2013). Det kommer tydelig frem i politiske dokumenter og juridisk litteratur. I dette perspektivet forstås barns vansker som utviklet gjennom manglende samspill og ulike verdier og forventninger mellom arenaer som har betydning for barnet (Nordahl et al, 2005). Arena som hjemmemiljøet, venner og skole. Det har vært en utvikling i barnevernet av ulike tiltak basert på en slik sosialøkologisk forståelse. I dette perspektivet forstås barnet som å ha utviklet atferdsvansker og må hjelpes gjennom familiebaserte tiltak og at foreldrene får tilbake sin autoritet overfor barnet. Denne forståelsen finner en og igjen i det juridiske perspektivet. Barn som utvikler vansker i form av høyt skolefravær, oppholder seg i belastede miljøer osv. skal hjelpes gjennom MST (Prop L 106 2012-2013, Bache-Hansen et al, 2016 s. 220-222). Perspektivet kan se på barnet som et objekt (Sagatun 2011, s. 139, Thrana 2008). Når tiltak som MST iverksettes er ikke barnets forståelse og mening det sentrale. Fokuset er rettet mot omfang av problemet og hvordan foreldrenes ferdigheter kan styrkes. En slik vektlegging av det barnevernfaglige og juridiske perspektivet i undersøkelsen kan forklare hvorfor barns medvirkning kan bli mangelfull.

Noen mener at de senere tiår har det «vokst frem» et nyere syn på barn (Bunkholdt & Kvaran 2015, Christiansen & Kojan 2016). Barnet forstås som selvstendige subjekter med kvalifiserte meninger og ønsker for sine liv. Selv om dette synet på barn allerede ble løftet frem i forarbeidene til barnevernloven av 1992 (Ot.Prop. nr. 44 1991-1992 s. 14). Dette synet på barn har fått betydning for utvikling av barns juridiske rettigheter med hensyn til medvirkning (Bunkholdt & Kvaran 2015). Perspektivet kan komme i et konkurranseforhold med de mer etablerte forståelsene som en finner i det psykologiske tilknytningsperspektivet og det sosialøkologiske perspektiv med tiltak som MST og PMTO. Det kan gjøre at barnevernsarbeiderne vektlegger perspektivene ulikt og at barns medvirkning blir mangelfull i noen sammenhenger.

For å styrke barns medvirkning er det i det barnevernfaglige perspektivet, utarbeidet ulike undersøkelses- og samtalemodeller for å sikre en bred tilnærming til saken (Bunkholdt & Kvaran 2015, s. 100-106, Kvello 2010, Vis mfl. 2015 s.20-21). Barnets behov skal være i sentrum. Barnevernet i Norge har ikke besluttet å implementere noen felles modell for undersøkelsesarbeidet (Samsonsen & Willumsen 2014, s. 101-102). Allikevel har flere kommuner sluttet seg til en eller annen modell (Vis et al, 2015). Til tross for at flere barnevernkontor har rutiner og implementerte modeller for undersøkelsesarbeidet tilpasses disse modellene den enkelte sak ut i fra barnevernsarbeiderens forståelse av saken. Det er opp til det enkelte barnevernkontor eller saksbehandler om de vil implementere og benytte seg av slike modeller. Mange barneverntjenester har implementert en modell eller laget rutiner for undersøkelsesarbeidet. Til tross for implementering av modeller, rutiner og samtaleverktøy for å snakke med barn, synes modellen å tilpasses den enkelte sak basert på barnevernsarbeiderens skjønn. Noe som både kan være riktig og med rette da barn og foreldre som skal ha hjelp fra barnevernet har ulike behov. Utfordringen med hensyn til barns medvirkning, er at når det ikke er implementert og besluttet at noen bestemte prosedyrer skal følges, åpnes det opp for større skjønnsutøvelse hos den enkelte barnevernsarbeider (Samsonsen & Willumsen 2014). Noe som gjør at det i større grad blir barnevernsarbeiderens faglige vurdering som legges til grunn. Det kan gjøre at barnevernsarbeideren legger til grunn ett faglig perspektiv som ikke ser barn i like stor grad som selvstendige subjekter med egne meninger. Det kan gjøre at barns medvirkning blir mangelfull i undersøkelsen.

Det juridiske perspektivet er tydelig på at barn skal medvirke og det skal tilrettelegges for samtaler med barn slik at de kan komme med sine meninger (BK art.12, Bvl.§§ 4-1,6-3, Ofstad & Skar 2015). Hva som regnes å være til barnets beste må omhandle hva barnet mener og hvordan det har blitt vurdert (Bvl.§ 4-1). Det er laget ulike juridiske ordninger for å få dette til. Barnet gis partsrettigheter ved fylte 15 år (Ofstad & Skar 2015), det kan oppnevnes talsperson, tillitsperson og tilsynsfører. Det er utarbeidet ulike samtalem modeller for å snakke med barn (Bunkholdt & Kvaran 2015, s. 109-110). Dette for å styrke deres muligheter for å fremme sine synspunkter. På en annen side er det opp til barnet selv om de vil delta (Prop L 106 2012-2013, Ofstad & Skar 2015). De må på ingen måte presses da barn i barnevernet anses å være i særlig vanskelige livssituasjoner. Barnevernet må passe seg for å ikke sette barnet i en vanskelig situasjon overfor sine foreldre. Da det juridiske perspektivet er dynamiske, for å ivareta ulike behov hos barn, får barnevernsarbeiderens vektlegging av de juridiske reglene betydning. Hvilket juridisk perspektiv som tillegges mest vekt får betydning for hvordan barnevernsarbeideren tilstreber barns medvirkning, og kan være med på å forklare hvorfor det i noen sammenhenger kan bli utfordrende for barnevernet å la barn medvirke i undersøkelsen.

Vi vet at det er vanskelig å endre på egne forståelser (Aadnesen & Hærem 2014), det er det også for barnevernsarbeiderne når de møter barn og familier. De er avhengig av å ha med seg en viss forståelse inn i møte med barnevernssaken (Aadnesen & Hærem 2014). Uten en slik forforståelse vil ikke informasjonen gi mening. Utfordringen ligger i å skulle «befri» seg fra den i tilstrekkelig grad slik at andre forståelser, som den nyere barndomssosiologien og barnets perspektiv, kommer frem. Da også de gamle forståelsene finner støtte i jussens regler kan det bli ekstra utfordrende å «rokke» ved dem. Noe som igjen kan gjøre at nye forståelser og tenkemåter om barn tar tid å implementere. Det kan forklare hvorfor det kan bli utfordrende for noen barnevernsarbeidere å gi barns medvirkning og stemme tilstrekkelig plass.

Da det er flere faglige forståelser som vektlegger forståelsen av barn forskjellig, skaper det rom for at barnevernsarbeidere forstår og utøver barns medvirkning ulikt. De ulike faglige forståelsene gis legitimitet gjennom politiske dokumenter og utvikling av bestemte tiltak og modeller. Det gjør at like problemer hos barnet kan forstås forskjellig og derav vil barnets medvirkning kunne vektlegges ulikt mellom forskjellige barnevernsarbeidere.

Saker hvor foreldre og barn har ulike forståelser av situasjonen, og det ikke er gitt hvem som snakker sant, er kanskje de mest utfordrende sakene i barnevernet. Da må barnevernsarbeideren snakke mye med barnet og til slutt gjøre et valg med hensyn til hva som vektlegges. Det kan være med på å forklare hvorfor det kan bli utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i undersøkelsen av en barnevernssak. Det vil noen ganger være barnets historie som vektlegges andre ganger vil det være foreldrenes.

I forslag til ny barnevernlov, NOU 2016:16, foreslås økt grad av dokumentasjon og vurdering med hensyn til blant annet barns medvirkning. Forslaget omhandler at barneverntjenesten skal dokumentere meldings- og undersøkelsesprosesser, samt hvordan barnets medvirkning er vurdert og ivaretatt. Det betyr at barnevernsarbeideren må forholde seg til, og skriftliggjøre både hvordan barnet har medvirket og hvordan de har vurdert og vektlagt barnets mening. Det kan både tvinge frem økt bevissthet med hensyn til barnets medvirkning generelt hos barnevernsarbeideren, i tillegg til at det kan gjøre at nye arbeidsformer i barnevernet vinner frem. Arbeidsformer som orienterer seg mot hvordan barnevernsarbeidere kan sikre gode beslutninger hvor barnets medvirkning er vurdert og vektlagt i tråd med deres rettigheter. Da må det synliggjøres hvordan barnevernet har kommet frem til sin beslutning. Det kan gjøre at barns medvirkning vil bli mindre utfordrende for barnevernsarbeideren og ivaretas i større grad enn det som gjøres i dag.

Barns medvirkning i barnevernet er komplekse utviklingsprosesser både faglig, juridisk og metodisk. Det vokser frem nye måter å forstå barn og barndom på i vårt samfunn.

Når nye forståelser utvikles vil det påvirke barnevernets forståelser av barns medvirkning. Det vil «tvinge» barnevernet til å endre «gamle» tenkemåter, både med hensyn til sosialfaglige og juridiske forståelser og hvordan undersøkelsen skal gjøres med hensyn til barnets medvirkning. Nye tenkemåter og arbeidsformer vil i økende grad implementeres. Slike endringer tar tid. De «gamle» og etablerte forståelsene vil leve videre, men bli utfordret av kolleger, barnet selv og andre instanser barnevernet samhandler med. I fremtiden vil sannsynligvis barnevernet i økende grad vektlegge barnets medvirkning, og deres meninger vil i større grad enn i dag fremkomme og gjenspeiles i deres beslutninger.

I bvl. og i forarbeidende til ny lov NOU 2016:16, understrekes betydningen av barns medvirkning. Også i den nye § 104 i Grunnloven, understrekes betydningen av at barn medvirker i spørsmål som er viktige for dem. Dette er et argument for medvirkning, og en utvikling i retning av mer medvirkning for barn fremover. Intensjonen er klar fra lovgivers side om at barn skal medvirke i undersøkelsen og når andre viktige beslutninger som har betydning for de skal tas. Den tydelige intensjonen i loven vil sannsynligvis med tiden, medvirke til at barneverntjenesten vektlegger barns deltakelse i økende grad.

De klare intensjonene fra lovgivers side kan komme i kontrast til hvor vanskelig det er å få til medvirkning på en god måte. Det er et komplekst felt og ikke alltid så lett å realisere. Da barnevernsarbeidere kan vektlegge både det barnevernfaglige, juridiske og etiske perspektivet ulikt, kan det være med på å forklare hvorfor det kan være utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i undersøkelsen av en barnevernssak.

LITTERATUR LISTE:

Aadland, E. Etikk for helse- og sosialarbeidere (1998) 3. Utgave. Det norske samlaget, Oslo.

Aadnesen B.N. & Hærem E. (2014) 3. utgave. Informasjonsbearbeiding og konklusjon. I Aadnesen, B.N & Hærem E. (red.). *Barnevernets undersøkelse* (s. 166-187). Oslo: Universitetsforlaget.

Alveson, M og Skøldberg, K. (1994) Tolkning og refleksjon. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod, Studentlitteratur.

Backe-Hansen, E. (2001). *Rettferdiggjøring av omsorgsovertakelse: en beslutningsteoretisk analyse av barneverntjenestens argumentasjon i en serie typiske saker om små barn*. Oslo: NOVA.

Backe-Hansen E., Christiansen Ø. & Kojan B.H. (2016). Best mulige beslutninger til best mulig hjelp. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan, (red.). *Beslutninger i barnevernet*. (s. 214-229). Oslo: Universitetsforlaget.

Barnekonvensjonen (1989). *FNs konvensjon om barns rettigheter*. Vedtatt i FNs generalforsamling 20.novemner 1989. Ratifisert av Norge 8. januar 1991 og revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller.

Barneloven. *Lov av 8. april 1981, nr. 7 om barn og foreldre*.

Barnevernloven. Lov av 17. juli 1992, nr. 100 om barneverntjenester.

Berrick, J., Dickens, J., Poso, T. & Skivenes, M. (2016). *Time, institutional support and quality of decision-making in child protection. A cross-country analysis.* Human Service Organizations: Management, Leadership and Governance. Doi:10.1080/23303131.2016.1159637.

Bowlby, J. (1988). *A Secure Base: Clinical Applications of Attachment Theory.* London: Routledge.

Brandtzæg, I., Smith, L. & Torsteinson, S. (2011). Tilknytning og tilknytningsmønster. I Brandtzæg, I., Smith, L. & Torsteinson, S. *Mikroseparasjoner. Tilknytning og behandling.*

Bronfenbrenner, U (1979). *The Ecology of Human Development.* Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Bunkholdt V. (2006). *Terskler for barneverntiltak.* Norges Barnevern, 83 (2), 13-22.

Bunkholdt, V. & Kvaran I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Christiansen, Ø. Iversen, O. & Kojan Heggem. (2016). Å fatte beslutninger i barnevernet. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan, (red.). *Beslutninger om plassering utenfor hjemmet (s. 108-128).* Oslo: Universitetsforlaget.

Christiansen, Ø. & Kojan B. H. (2016). Å fatte beslutninger i barnevernet. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan, (red.). *Beslutninger i barnevernet*. (s. 19-33). Oslo: Universitetsforlaget.

Christiansen, Ø. & Kojan B. H. (2016). Beslutninger om hjelpetiltak i hjemmet. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan, (red.). *Beslutninger i barnevernet*. (s. 92-107) . Oslo: Universitetsforlaget.

Christiansen, Ø., Havnen, K.J.S & Havik, T. (1998). *Mellom vern av barn og støtte til foreldre. Hva vektlegger barnevernsarbeideren ved beslutninger i undersøkelsessaker?* Bergen: Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet, UiB.

Christiansen, Ø., Bakketeig, E, Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K. J. Skaale, A.K. & Backe Hansen, E. (2015). *Forskningkunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. RKBU vest.

Christiansen Ø. & Vis S.V. (2015). Oppsummering fra erfaringskonferanser. Faginnlegg: Systematikk i barneverntjenestens undersøkelsesarbeid. I Vis A., Størvold A., Skilbred D. T., Christiansen Ø., & Andersen A. (2015) *Statusrapport om barnevernets undersøkelsesarbeid – høsten 2014*.

Collin-Hansen, R. (2013). *Innføring i barnerett for barnevernspedagoger*. Oslo: Universitetsforlaget

Corsaro, W. (2015). *The sociology of childhood* (4. utg.). Los Angeles, Sage.

Drugli, M. B. og Marthinsen, E. (1996). *En undersøkelse av barnevernet i Trondheim – en gjennomgang av inntaksprosedyren i distriktene og 1000 meldte barns karriere i perioden 1994/95*. Trondheim: Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge.

Eide H. og Eide T. (1996) *Kommunikasjon i relasjoner. Samhandling, konfliktløsning og etikk*. Gyldendal Norsk Forlag AS (2000).

Ellingsen I.T (2014) Beslutninger og beslutningsgrunnlag som brennpunkt i barnevernet. I Ellingsen, I. T. Ingunn & Østerhaug R. S. (red). *Barnevernets brennpunkt. Beslutningsgrunnlag og beslutninger* (s.11-16).Oslo: Universitetsforlaget.

Ellingsen I.T (2014). «Family isn` t a word, it`s a sentence” – familieførståelser I lys av barnevernsfaglige prinsipper. I Ellingsen, I. T. Ingunn & Østerhaug R. S. (red.). *Barnevernets brennpunkt. Beslutningsgrunnlag og beslutninger*. (s.137-157) Oslo: Universitetsforlaget

Engebreetsen, E. (2006). *Barnevernet som tekst*. nærlesing av 15 utvalgte journaler fra 1950- og 1980-tallet. Det humanistiske fakultet. Universitetet i Oslo, Oslo.

Everett & Furuseth (2012). *Masterradshåndboken. Hvordan begynne, hvordan fullføre?*

Fauske H., Lichtwarck W., Bennin C. & Buer B.A. (2016). Tverrfaglig samarbeid i barnevernets beslutningsprosess. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan, (red.). *Beslutninger i barnevernet*. (s. 178-194). Oslo: Universitetsforlaget.

Forvaltningsloven. Lov av 10. februar 1967 om behandlingssaker i forvaltningen

Føllesdal, D. & Walløe, L. (2002): *Argumentasjonsteori, språk og vitenskapsfilosofi*, 7. utg. Universitetsforlaget.

Grenness, T. (2012). *Hvordan kan du vite om noe er sant? Veiviser i forsknings- og utredningsarbeid for studenter, ledere, konsulenter og journalister* (2.utg.). Latvia. Cappelen Damm.

Gamst, Kari Trøften (2011). *Profesjonelle barnesamtaler. Å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget.

Grunnloven. *Lov av 17.mai 1814 om Kongeriket Norges grunnlov*. Hentet fra <https://lovdata.no/lov/1814-05-17/§104>

Hennum, N. (2016) Kunnskapens makt i beslutninger. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan, (red.). *Beslutninger i barnevernet*. (s.48-61). Oslo: Universitetsforlaget.

Holtan, A. (1997). *Evaluering av barneverntjenesten i Tromsø kommune*. Tromsø: BUS Nord-Norge.

Juul, R. (2010) *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger. Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna*. 2010. Trondheim: Norges teknisknaturvitenskapelig universitet.

Kildedal, K. (2011). Undersøgelsen som ramme for læreprosesser. I Kildedal K. Uggerhøj L. Nordstoga S. & Dagatun S. (red.). *Å bli undersøkt. – norske og danske foreldres erfaring med barnevernundersøkelsen*.s. Oslo: Universitetsforlaget. (S. 103-128).

Killèn, K. (2004) *Sveket. Omsorgssvikt er alles ansvar.*

Oslo: Kommuneforlaget.

Kjær, A.K.B & Mossige S. (2013). *Barnevernets henleggelse av meldinger som omhandler vold og seksuelle overgrep.* I Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernsrettslige spørsmål. (s. 83-108).

Kildedal, K., Nordstoga S. & Sagatun S. (2011). Metodiske tilnærminger i barnevernundersøkelsen. I Kildedal K., Uggerhøj L., Nordstoga, S. & Sagatun S. (red.). *Å bli undersøkt – norske og danske foreldres erfaringer med barnevernundersøkelsen.* (s. 17-22). Universitetsforlaget.

Kojan, B.H., Marthinsen E. & Christiansen Ø. (2016). Beslutninger I meldingsarbeidet. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan, (red.). *Beslutninger i barnevernet.* (s.62-75). Oslo: Universitetsforlaget.

Kvello, Ø. (2010) *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner.* Gyldendal norsk forlag AS.

Langballe, Åse, Gamst, Kari Trøften & Jacobsen, Marit (Rapport 2/2010). *Den vanskelige samtalen. Barneperspektiv på barnevernarbeid, Kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse.* Nasjonalt Kunnskapscenter om vold og traumatisk stress.

Lassen, R, og Gording Stang, E. (2008). «Barns rett til familie og omsorg, særlig om barnevernet». I *Barnekonvensjonen – barns rettigheter i Norge*, red. Høstmælingen, Njål, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg. Otta: Universitetsforlaget.

Lindboe, Knut. (2012) *Barnevernrett.* (6. Utg.). Oslo: Universitetsforlaget

Lurie, J & Tjelflaat, T. (2014). *The Assessment Process in Norwegian Child Protection.* Paper Eusarf conference, København.

Lurie, J., Kvaran, I., Tjelflaat T. og Sørli, E. (Rapport 4. 2015). *Barneverntjenestens arbeid med barnevernundersøkelser i Midt-Norge.* NTNU.

Læret O.K., & Skivenes M. (2016). Kvalitet og legitimitet i barnevernets beslutninger. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan, (red.). *Beslutninger i barnevernet.* (s.34-47). Oslo: Universitetsforlaget.

Magnussen, A.M & Skivenes, M. (2016). The Child's Opinion in Care Order proceedings. An analysis of Judicial Discretion in the County Board's Decision-Making. *The international Journal of Children's Rights*, 23(4), 705-723.

Marthinsen, E. & Lichtwarck, W. (2013). *Det nye barnevernet: fase 1- e antologi.* Oslo Universitetsforlaget.

Menneskerettighetskonvensjonen. *Den Europeiske menneskerettighetskonvensjonen av 1950.*

Midjo, T. (2010). *En studie av samhandling mellom foreldre og barnevernsarbeidere i barnevernets undersøkelse.* Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet, Trondheim.

Misund, B.,I. (2014). *Beslutningsteoretiske perspektiver på beslutningsprosesser i barneverntjenesten*. I Ellingsen, I. T. & Østerhaug R. S. (red.). *Barnevernets brennpunkt. Beslutningsgrunnlag og beslutninger*. (s. 57-77) Oslo: Universitetsforlaget.

Munro, E, (1999). Common errors of reasoning in child protection work. *Child abuse and Neglect*, 23(8), 745-758.

Nordahl, T. Sørli, M.A, Manger, T. & Tveit, A. (2005) *Atferdsproblemer blant barn og unge*. Fagbokforlaget.

Nordby, H., Bennin, C. og Buer, B.A (2013). *Etikk i barnevern*. Gyldendal Akademisk.

Nordstoga, S., (2011). Å definere problemet sammen? I Kildedal K. Uggerhøj L. Nordstoga S. & Dagatun S. (red.). s *Å bli undersøkt. – norske og danske foreldres erfaring med barnevernundersøkelsen*.s. Oslo: Universitetsforlaget. (S. 77-101).

NOU 2000:12. *Barnevernet i Norge. Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.

NOU 2012:5. *Bedre beskyttelse av barns utvikling: Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Barne-, likestilling og inkluderingsdepartementet.

NOU 2016:16. *Forslag til ny barnevernlov. Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse.*

Oslo: Barne-, likestilling og inkluderingsdepartementet.

Ofstad, K. & Skar R. (2015). *Barnevernloven med kommentarer.* Gyldendal juridisk.

Proposisjon 106 L (2012-2013). *Endringer i barnevernloven.* Oslo: Barne, likestillings- og inkluderingsdepartement.

Proposisjon 72 L (2014-2015). *Endringer i barnevernloven (utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak).* Oslo: Barne, likestillings- og inkluderingsdepartement.

Proposisjon nr. 44 (1991-1992) om lov om barneverntjenester (barnevernloven).

Rettergang 1998 s. 1702

Rettergang 2000 s. 358

Riksrevisjonen (2011-2012). *Riksrevisjonens undersøkelse om det kommunale barnevernet og bruken av statlige virkemidler.* Dokument 3:15. Oslo Riksrevisjonen.

Rapport fra Helsetilsynet 2/2012

Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern
– undersøkelse og evaluering

Mars 2012

Rød, P.A. & Hegdalsvik, I.K. (2014). *Skjønns- og beslutningsarbeid i barnevernets meldings- og undersøkelsesfase.* Rapport. Stavanger: Stavanger kommune.

Sagatun, S. (2008): Kunnskapsforståelser i hjemmebaserte barneverntiltak. Nordisk sosialarbeid, Vol. 28, nr. 1, 28-41.

Sagatun S. (2011) Dimensjoner ved omsorg som gis oppmerksomhet i barnevernundersøkelsen. I Kildedal, K., Uggerhøj, L., Nordstoga, S. & Sagatun, S. (red.). *Å bli undersøkt. Norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen.* (s.129-141) Oslo: Universitetsforlaget.

Samsonsen, V & Willumsen, E. (2014). *Assessment in Child Protection. Social worker`s voice in England and Norway.* Journal of Comparative Social Work, 1

Samsonsen V. & Willumsen E. (2014). Skjønnsbaserte og strukturerte undersøkelsesmodeller i barnevernet. I Ellingsen, I. T. & Østerhaug R. S. (red.). *Barnevernets brennpunkt. Beslutningsgrunnlag og beslutninger.* (s. 98-114) Oslo: Universitetsforlaget.

Samuelson, I.P., Sommer D. & Hundeide, K. (2013). *Barneperspektiv och barnens perspektiv i teori og praktik. Liber.*

Sandberg, K. (2012). «Barns rett til å bli hørt». I *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*, red. Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kirsten Sandberg. 2. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

Skauge, B. (2010). *Er det noen som vil høre på meg?: har endringer i barnevernloven, organisering av kommunale tjenester og innføring av nytt fagdataverktøy, der fokus har vært økt brukermedvirkning og deltakelse fra barnet, medført endringer i praksis?: Blir barnets stemme mer fremtredende?* Trondheim

Skivenes, M. & Stenberg, H. (2013). Risk assessment and domestic violence – how do child welfare workers in three countries assess and substantiate the risk level of a 5-year-old girl?. *Child and family Social Work*.

Sommer, D. (2012). *Barn i senmoderniteten. Barndomspsykologiske perspektiver*. Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Spesialisthelsetjeneste loven (1999). Lov om spesialisthelsetjenester.

Strandbu, A. (2007). *Barns deltakelse og barneperspektivet i familierådsmodellen*. Doktorgradsavhandling i pedagogikk. Institutt for pedagogikk og lærerutdanning. Tromsø. Universitetet i Tromsø.

Strandbu, A. (2011). *Barns deltakelse. Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget

Strandbu A. & Vis A. (2016) Barnets deltakelse i beslutningene. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan, (red.). *Beslutninger i barnevernet*. (s. 144-161). Oslo: Universitetsforlaget.

Thagaard, T. (2013) 4. utgave. Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitativ metode

Thrana, H.M. (2008). *Vil jeg bestemme ? Om barn og ungdoms medvirkning*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Thomas, N. (2002). *Children, family and the state. Decision-making and child participation*. Bristol: Policy Press.

Thomassen, M, (2013) *Vitenskap kunnskap og praksis*. Gyldendal Akademiska

Tuastad S. (2014). Forebygging og reparasjon. Gevinsten av brei barnepolitikk. . I Ellingsen, I. T. Ingunn & Østerhaug R. S. (red.). *Barnevernets brennpunkt. Beslutningsgrunnlag og beslutninger*. (s. 17-36) Oslo: Universitetsforlaget.

Vis S.A., Lauritzen C. & Fossum S. (2016). *Barnevernets undersøkelsesarbeid – frå bekymring til beslutning*. Delrapport 1. Oppsummering av hovedtrekkene i forskningslitteraturen.

Vis, S.A. (2014). *Factors that determine children`s participation in child welfare decision making* (doktorgradsavhandling, Universitetet i Tromsø). Tromsø: UIT.

Vis, S.A., Holtan A., & Thomas, N. (2012). *Obstacles for child participation in care and protection cases – why Norwegian social workers find it difficult*. *Child Abuse Review*, 21 (1), 7-23.

Vis, S.A., Storvold A., Skilbred, D.T., Christiansen, Ø. & Andersen, A. (2015). *Statusrapport om barnevernets undersøkelsesarbeid – høsten 2014*. Tromsø: UIT.

Vis, S.A., Strandbu, A., Holtan, A. & Thomas N. (2011). *Participation and health – a research review of child participation in planning and decision-making*. *Child and family Social Work*, 16 (3), 325-335)